

Verneområder og fattigdom i Afrika

En diskursanalyse av innlegg ved en verdenskongress

Anja Sletten

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

16. november 2009

Forord

Å få skrive en masteroppgave i sosiologi, er først og fremst et privilegium. Selv om arbeidet med denne oppgaven har vært en omstendelig og krevende prosess, har det vært gøy og et arbeid jeg kommer til å savne. Det er mange som har gjort arbeidet med denne oppgaven til et gledelig virke, og jeg vil benytte anledningen til å gi dem velfortjent oppmerksomhet.

Først og fremst vil jeg få takke min veileder Hanne Svarstad for hennes kyndige veiledning, nøyaktige tilbakemeldinger og strålende humør. Jeg vil også benytte anledningen til å takke for ”workshopene” Hanne Svarstad og Tor Arve Benjaminsen har arrangert på NINA og Litteraturhuset, hvor vi studenter har fått muligheten til å presentere våre prosjektskisser og vårt arbeid for et publikum bestående av medstudenter og forskere på prosjektene vi har skrevet for. For meg har disse seminarene vært svært lærerrike. Jeg vil også takke Hanne for at jeg fikk muligheten til å delta på et nyttig seminar ved Universitetet i Bergen.

Min biveileder Torben Hviid Nielsen fortjener et hjertelig takk for hans gode veiledning, kloke råd og åpne dør.

Jeg vil også takke Lars Mjøset for en praktisk håndsrekning i innspurten.

Å få ha kontorplass og bli inkludert i aktivitetene på NINA, er noe jeg har satt stor pris på. Jeg vil benytte anledningen til å rette en særlig takk til Helene Figari og Olve Krange på NINA for kommentarer på utkast og for gode råd.

Av medstudentene vil jeg særlig takke Marius Jøntvedt for engasjement og grundige innspill til flere kapitler – til tross for en travel tid. Lars Sjøløkken for stadig drodding, korrekturlesning og et godt samarbeid på NINA, Are Skeie Hermansen for gjennomtenkte tilbakemeldinger og til Kenneth Dahlgren for verdifulle kommentarer på sommerens versjon av oppgaven. Samtlige fortjener en takk for godt vennskap og fagprat over billige karbohydrater på Frederikke. Jeg vil også takke Magne Flemmen for gode innspill, bistand i innspurten og musikk!

I innspurten har Nina Sletten og Karoline Tømte vært til uvurderlig hjelp. Mine gode venner Ingrid Myklebust, Dorthe Trøften, Anna Valberg og Iris Øiesvold som har lest korrektur, fortjener alle en stor takk. Til slutt vil jeg takke mine foreldre for deres pålitelighet, interesse og elleville humor.

Sammenheng

Denne oppgaven dreier seg om den internasjonale debatten om hvilke konsekvenser verneområder har for fattigdom i Afrika. Et sentralt spørsmål i denne debatten er om verneområder hindrer fattige mennesker tilgang til nødvendige ressurser og forverrer deres livssituasjon, eller om verneområder tvert i mot bidrar til fattigdomslettelse. For å undersøke hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom fremstilles, anvender jeg et diskursanalytisk perspektiv. Oppgavens empiriske materiale er basert på deltakende observasjon under Verdens Naturvernunion (IUCN) sin verdenskongress i Barcelona i oktober 2008. Mitt forskningsspørsmål er: Innebar IUCNs verdenskongress for naturvern i 2008 en kontinuitet eller endring av diskursordenen for fattigdom og verneområder i Afrika?

For å besvare forskningsspørsmålet anvender jeg tidligere analyser av diskurser om natur- og arealvern som verktøy og sammenligningsgrunnlag. Et sentralt bidrag på dette feltet er Maarten Hajers analyse av diskursen om ”økologisk modernisering” som etablerte seg som en hegemonisk miljøverndiskurs i rike land i nord på 80- og 90-tallet. Diskursen er basert på prinsippet om at økonomisk vekst og løsninger på økologiske problemer kan forenes. Den økologiske moderniseringdiskursen kjennetegnes i sin mest generelle form ved at miljøvernproblematikkens strukturelle karakter aksepteres, men at eksisterende politiske, økonomiske og sosiale institusjoner anses som i stand til å besvare miljøutfordringene. Følgelig blir ivaretagelsen av miljøet sett på som et forvaltningsproblem som kan løses ved markedsbaserte løsninger, teknologi og innovasjon (1995: 25-6).

Det viktigste sammenligningsgrunnlaget i denne oppgaven er imidlertid begreptypologien til Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) og deres beskrivelser av diskursene ”promoteus”, ”preservasjonistisk”, ”vinn-vinn” og ”tradisjonalistisk”. Strukturen til den økologiske moderniseringsdiskursen gjenkjennes i den dominerende vinn-vinn diskursen. Innen vinn-vinn diskursen forstås verneområder som fattigdomslettende, og eksterne og lokale aktørers interesser ses som sammenfallende. Den tradisjonalistiske diskursen utgjør en opposerende diskurs. Lokale aktører betraktes som forvaltningsdyktige, mens eksterne aktørers intervensjon i miljø og ressursproblemer avvises ut i fra historiske dominansforhold. Kjernen i promoteusdiskursen er en forståelse av at arealvern er overflødig. Innen den preservasjonistiske diskursen anses målsetningen om strengt vern av biomangfold som legitim, uavhengig av hvilke konsekvenser det har for utviklingen i området. Disse to

diskursene er primært av historisk betydning, men sistnevnte hevdes å vinne tilhengere og aktualitet (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008).

Mine funn viser at den dominerende diskursen under IUCNs verdenskongress for naturvern var vinn-vinn diskursen, mens den tradisjonalistiske diskursen utgjorde en marginal opposisjon. Vinn-vinn diskursens dominans og den tradisjonalistiske diskursens opposisjon er funn som samsvarer med tidligere beskrivelser av diskursordenen. Min hovedkonklusjon er derfor at *kontinuitet* var det tydeligste trekket ved måten forholdet mellom fattigdom og verneområder i Afrika ble fremstilt på under verdenskongressen. Promoteusdiskursen og den preservasjonistiske diskursen var fraværende under IUCNs verdenskongress for naturvern. At disse to diskursene ikke ble produsert under verdenskongressen utgjør en endring i forhold til tidligere beskrivelser av diskursordenen, selv om det er trolig at årsakene til at de ikke ble produsert skyldes hvilke aktører som var tilstede under verdenskongressen.

Den viktigste *endringen* i diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress for naturvern var klimaendringer – både som tema og som element i vinn-vinn diskursen. Selv om klimaendringer utgjør en tematisk endring i debatten om verneområder og fattigdom i Afrika, opprettholdes den dominerende vinn-vinn strukturen ved at klimaendringer ble integrert som et element i vinn-vinn diskursen. Det nye budskapet innen denne trippel-vinn diskursen er at verneområder utgjør et middel som minsker effektene av klimaendringene, ivaretar biomangfoldet og medfører positive konsekvenser for lokalbefolkningen samtidig. Kontinuitet er dermed representert ved at vinn-vinn strukturen opprettholdes, mens endringen består i at den tematiske orienteringen utvides.

Figuroversikt

Figur 1: Oppsummering av diskursene av arealvern.....	47
Figur 2: Likheter og forskjeller mellom diskurser om arealvern og typologi om arealvern.....	50
Figur 3: Oppsummering av vinn-vinn diskursen og den tradisjonalistiske diskursen.....	96
Figur 4. Oppsummering av hovedfunn.....	111

Innhold

Forord.....	3
Sammendrag	5
Figuroversikt	7
1 Bakgrunn: Et globalt perspektiv på relasjonen mellom verneområder og fattigdom	12
1.1 Et historisk blikk på verneområder med samfunnsvitenskapelige øyne.....	14
1.1.1 Ideenes kraft – et europeisk natursyn overføres til Afrika	14
1.1.2 Ideenes utvikling – skillet mellom mennesker og natur utfordres.....	16
1.2 Forsknings spørsmål	17
1.2.1 Prosjektdefinert problemstilling	17
1.2.2 Oppgavens forskningsspørsmål.....	18
1.3 Teoretisk fundament.....	19
1.3.1 Funn og argumenter.....	22
1.4 Sosiologisk relevans.....	22
1.4.1 Hvilken relevans har det å skrive om forholdet mellom verneområder og fattigdom innenfor norsk sosiologi?.....	25
2 Sosiologisk teori.....	27
2.1 Michel Foucault – diskursteoriens inspirasjonskilde	27
2.1.1 En formende praksis.....	28
2.1.2 Et forhold mellom makt og kunnskap	29
2.1.3 Makt og motstand.....	31
2.1.4 Makt som egen vilje?.....	31
2.2 Norman Fairclough og kritisk diskurskanalyse	33
2.2.1 Faircloughs kritikk av Foucault.....	35
2.2.2 Et dialektisk forhold mellom diskurs og sosial struktur	36
2.2.3 Forholdet mellom diskursiv og sosial praksis og diskursorden	36
2.2.4 Likheter og sentrale perspektiver.....	38
2.3 Det teoretiske rammeverkets relevans.....	39
2.4 Oppsummering	41
3 Samfunnsvitenskapelig forskning på verneområder.....	42
3.1 Miljøproblemer skal mestres	42
3.1.1 Svaret på miljøproblemer er forvaltning	43

3.1.2	Hegemoniets utvikling.....	43
3.2	Diskursordenen omkring verneområder og fattigdom.....	44
3.2.1	Preserverings- og promoteusdiskursene	45
3.2.2	Vinn-vinn diskursen	45
3.2.3	Den tradisjonalistiske diskursen	47
3.3	Komplimenterende typologi.....	50
3.4	"Community based conservation" og integreringen mellom utviklings- og naturvernfeltet.....	53
3.4.1	Utviklingsfeltets innflytelse.....	53
3.5	Hvilke materielle konsekvenser fremheves i den kritiske forskningen om verneområders forhold til fattigdom?	55
3.5.1	Fordrivelse og intern migrasjon.....	56
3.5.2	Utbytte av verneområder – for hvem?.....	57
3.5.3	Produksjonen av rom og identiteter	58
3.6	Oppsummering.....	59
4	Metodekapittel	60
4.1	Organisasjonen IUCN som arrangør og aktør	60
4.2	Hvorfor er IUCNs verdenskongress et egnet sted å utføre deltakende observasjon?	61
4.2.1	Utvalg av sesjoner.....	63
4.3	Gjennomgang av datamaterialet	64
4.4	Et kritisk blikk på den analytiske prosessen	65
4.4.1	Teoridrevet metode.....	66
4.4.2	Analysens begrensning	66
4.5	Oppsummering.....	67
5	IUCN kongressen som diskursorden.....	68
5.1	Dominans og opposisjon	68
5.2	Fravær av promoteusdiskursen og den preservasjonistiske diskursen	69
5.3	Oppsummering.....	71
6	Artikuleringer i tråd med vinn-vinn diskursen	72
6.1	Vinn-vinn diskursens nodalpunkt	72
6.2	En typisk vinn-vinn artikulering	74
6.2.1	En positiv årsakssammenheng som kan styres frem	74
6.2.2	"Community based conservation": inkludering og deltakelse – eller maktoverføring? Middel – eller mål?.....	76

6.2.3	Fattigdomslettelse vektlegges for å verne biomangfoldet	79
6.2.4	Oppsummering av "community based conservation" analysen	82
6.2.5	Turisme.....	82
6.2.6	Forholdet mellom globalt/lokalt	84
6.2.7	Hva utelates fra vinn-vinn diskursen?	86
6.2.8	Vinn-vinn diskursens storyline	88
6.3	Oppsummering	90
7	Den oppnørende tradisjonalistiske diskursen	91
7.1	Tradisjonalistiske artikuleringer under IUCN kongressen.....	92
7.1.1	To typiske tradisjonelle artikuleringer.....	92
7.1.2	Den tradisjonalistiske diskursens storyline	96
7.2	Avsluttende kommentarer	96
8	Verneområder og klimaendringer – en ny vinn-vinn diskurs?.....	99
8.1	En typisk vinn-vinn artikulering omkring verneområder og klimaendringer....	99
8.1.1	Klimaendringer som mulighet.....	101
8.1.2	Fattige vil rammes hardest av klimaendringene	104
8.1.3	Klimaendringer og urbefolkning	105
8.2	Avsluttende kommentarer	108
9	"Do no harm" prinsippet: en variasjon av vinn-vinn diskursen eller et uttrykk for endring?	109
9.1	"Do no harm" prinsippet - en mild problematiseringe av vinn-vinn diskursen	109
9.2	Oppsummering.....	112
10	Oppsummering og konklusjon	114
10.1	En sammenligning av diskursordenen	116
10.2	Kontinuitet	117
10.3	Endring	119
10.4	Endring som et tegn på kontinuitet.....	120
10.5	Endelig oppsummering av hovedfunn	121
10.6	Hva kan sies med dette materialet?	122
10.7	Analysens relevans	123
Kildeliste.....		125
Web-referanser.....		129
Vedlegg 1		131

Vedlegg 2	133
Vedlegg 3	147

1 Bakgrunn: Et globalt perspektiv på relasjonen mellom verneområder og fattigdom

Verneområder har blitt et viktig naturvernkonsept i den moderne tid. I dag bærer omtrent 12 prosent av jordens overflate status som vernede områder (Brockington, Duffy og Igoe 2008: 38). Siden 1990 har det totale arealet landområder underlagt vern blitt fordoblet, og utgjør per i dag et landområde på størrelse med Afrika (Dowie 2009: xx). Økningen tyder på at ideen om verneområder har fått økt gjennomslagskraft de siste tiårene, noe som samsvarer godt med den tiltagende bekymringen for industrialiseringens konsekvenser som forurensning, degradering av planetens naturressurser, utrydding av arter og klimaendringer (Beck 1997, Hajer 1995). Samtidig øker forskjellene mellom fattige og rike globalt (Rogers, Jalal og Boynd 2008: 49). Fattigdomsbekjempelse utgjør en global utfordring, satt høyt på den internasjonale agendaen blant annet gjennom FNs Tusenårsmål. Å bekjempe fattigdom blant verdens fattigste blir også sett på som en viktig faktor for å oppnå ”bærekraftig utvikling” (Rogers et al. 2008: 50-2). Blant kritikerne av verneområder er det: ”(...) en økende bekymring for at de globale tiltakene for å beholde biomangfoldet er i konflikt med de globale tiltakene for å redusere fattigdom” (Adams, Aveling, Dickson, Elliott, Hutton, Roe, Vira og Wolmer 2004: 1146, min oversettelse). Disse forholdene danner bakteppet for at relasjonen mellom fattigdom og verneområder i utviklingsland utgjør et spenningsfelt og tema for en antagonistisk debatt. I denne oppgaven vil jeg anvende en diskursanalytisk tilnærming for å undersøke hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom fremstilles i den pågående internasjonale debatten om verneområder i Afrika.

I den pågående internasjonale debatten innen naturvernfeltet, utkrystalliseres uenighetene om verneområder når de ses i forhold til fattigdom og rettigheter. Et sentralt spørsmål i denne debatten er om verneområder hindrer fattige mennesker tilgang til nødvendige ressurser og forverrer deres livssituasjon eller om de tvert i mot bidrar til fattigdomslettelse. Måten fattigdomsbegrepet brukes på i denne sammenhengen, er forvirrende fordi det sjelden defineres. I enkelte sammenhenger refererer ”fattigdom” til økonomisk kapital, mens det i andre sammenhenger brukes i utvidet form og inkluderer rettigheter og muligheter¹. Når

---

¹ Den utvidede bruken av begrepet trekker på Amartya Sens ”capability approach”, hvor ”fattigdom” ikke bare refererer til økonomisk kapital, men utvides til å inkludere ”tilgang til muligheter” (Sen 1985, 1999).

---

begrepet har blitt brukt i utvidet form, har det sammenheng med at opprettelse og forvaltning av enkelte verneområder har medført brudd på rettigheter – også i nyere tid – både for lokalbefolkning med og uten urbefolkningsstatus (se for eksempel Dowie 2005, Dowie 2009, Neumann 1998, Neumann 2004, Chapin 2004, Adams et al. 2004, Schmidt-Solatu og Brockington 2007, Brockington et al. 2008). I forlengelsen av disse spørsmålene, diskuteres det også hvorvidt det kan rettferdiggjøres at fattige land påtar seg en høy andel av ansvaret for å verne naturområder.

I tidsskriftet Science omtaler Adams et al. verneområder som det ledende middelet for å forhindre trusler som: ”The decline of populations, extinction of species and habitat transformation” siden 1800-tallet. De problematiske aspektene ved verneområder oppsummeres på følgende måte:

The problem with this strategy is that its impacts on poverty are often negative. The creation of protected areas causes the foreclosure of future land use options, with potentially significant economic opportunity costs. The creation of protected areas can have substantial negative impacts on local people. The eviction of former occupiers or right holders in land or resources can the exacerbation of poverty as well as contravention of legal or human rights. Globally it is recognized that the costs of biodiversity conservation are not distributed in proportion to their benefits. Typically, many of the costs of protected areas in poor biodiverse countries are paid by local people(...) By the start of the 21st century, a remarkable international agreement on the urgency of global poverty elimination had made the relation between biodiversity conservation and poverty reduction an important element of debate about conservation policy. (Adams et al. 2004: 1146, henvisninger er utelatt).

Adams et al. rammer inn dette utsagnet ved å peke på noen sentrale tendenser for den pågående utviklingen av verneområder internasjonalt. Det fremheves at de teknologiske mulighetene til å lage effektive systemer for verneområder er økende, og muliggjør: ”(...) identifisering av dekningsgrad og eksisterende ”gap” i det internasjonale systemet for verneområder” (2004: 1146, min oversettelse). Videre påpeker Adams et al. at etablering og effektiv forvaltning av en global serie av verneområder var hovedelementet på den syvende ”partskonferansen til Konvensjonen om biologisk mangfold” i 2004 (Adams et al. 2004: 1146). Tendensen synes å være at de teknologiske mulighetene for overvåking og effektivisering fungerer som vektige argumenter for å utvide bruken av verneområder, til tross for kritikken mot verneområder som hovedstrategi for å møte truslene mot biomangfoldet. Slik er det effektiviseringen av verneområder og ikke bekymringen for deres sosiale konsekvenser som vinner gjennomslag på det internasjonale nivået innen naturvernfeltet.

1.1 Et historisk blikk på verneområder med samfunnsvitenskapelige øyne

Verneområders historie på det afrikanske kontinentet er lang og omstridt. I dag utgjør prosentandelen vernede landområder i Øst, Sør, Vest og Sentral Afrika mellom 13 og 15 prosent (Brockington et al. 2008: 31). Fordelingen mellom landene er imidlertid svært ujevn, og noen land har en svært høy prosentandel vernede områder. Prosentandelen vernede landområder utgjør hele 25,6% av det totale landarealet i Uganda og 36,4% i Tanzania, ifølge World Resource Institute (2006²). Samtidig som Afrika er et kontinent rikt på biomangfold og naturressurser, er det et svært fattig kontinent. Afrika sør for Sahara er den regionen i verden etter Sør-Asia hvor det bor høyest antall av verdens fattigste mennesker (Rogers et al. 2008: 48). For å forstå uenighetene om verneområders forhold til fattigdomslettelse i Afrika, er det nødvendig med et historisk tilbakeblikk – siden Afrikas historie som kolonisert er viktig i samtidens diskursproduksjon om verneområder i Afrika.

1.1.1 Ideenes kraft – et europeisk natursyn overføres til Afrika

Å bevare naturområder for å forhindre ødeleggelse av estetisk eller biologisk verdifulle områder, er kjernen i ideen om verneområder. Industrialiseringen, befolkningsvekst og en økende oppmerksomhet rundt degradering av naturen som en følge av kapitalismens fremvekst, utgjør ideens klangbunn. I forskningslitteraturen dateres gjerne verneområders opprinnelse til 1872, da Yellowstone nasjonalpark ble etablert i USA. Yellowstone markerer slik den første vestlige manifestasjonen av ideen om å verne natur. Yellowstone var intendert å skulle være både et naturreservat og et reservat for indianerbefolkningen, men i 1877 ble syv urbefolkningsstammer som hadde levd i nasjonalparken beordret til å flytte ut for godt (Dowie 2009: 11). Dette var en hendelse som resulterte i motstand og drap på hundrevis av indianere (Dowie 2009: 11). Bevegelsen for verneområder anser etableringen av Yellowstone nasjonalpark som sin begynnelse og: "(...) the influence of this movement's `Yellowstone model for protecting nature has had such a profound influence all over the world", skriver Brockington et al. (2008: 19). Nasjonalparker ble etablert i Australia (1879), Canada (1887) og New Zealand (1894), før europeiske kolonimakter etablerte verneområder

---

²Tallene gjelder for: "IUCN categories I-VI and Other, percent of total land area". Tallmaterialet er hentet fra 2006. Da utgjorde verneområder innenfor samme kategorier 10, 8% av jordens totale landareal, i Afrika sør for Sahara 10,9 prosent. I "developed countries" utgjorde prosentandelen 8,2% mot 12,6% i "developing countries".

---

i Afrika og Asia (Dowie 2009: 11-2). Det var i de kolonialiserte områdene, særlig i Afrika sør for Sahara, at etableringen av verneområder gikk raskest før 1960 (Brockington et al. 2008: 29).

Roderick P. Neumann hevder i sin bok "Imposing Wilderness" at etableringen av nasjonalparker i Afrika har sin idèhistoriske opprinnelse i det vestlige synet på den afrikanske naturen som vill og urørt, og at dette ledet til en forståelse om et Eden som må beskyttes. Dette er en forståelse som er tett forbundet med kapitalismens utvikling og industrialiseringen av Europa. Ut av dette oppstod synet på to typer landskap: det produktive landskapet, styrt av rasjonalitet og profitt. Og motsatsen, det sceniske landskapet som brukes til rekreasjon og ettertanke. Han poengterer at bevegelsen som arbeidet for arealvern, oppstod i en tid hvor kontrasten mellom det produktive landskapet og det sceniske landskapet utgjorde en sentral del av klassenes identitetsbygning i Storbritannia (1998: kap.1). Overtagelsen av det afrikanske landskapet for estetisk konsum kan ikke separeres fra overtagelsen av afrikansk jord for materiell produksjon, hevder Neumann (1998: 9), og understreker at materialiseringen av bevegelsens natursyn i form av afrikanske nasjonalparker må ses i sammenheng med Afrikas historie som koloni.

Forvaltningsprinsippet som ble utledet av det romantiske natursynet har fått betegnelsen "festningsvern" (*fortress approach*) og refererer til et strengt skille mellom nasjonalparken og mennesker. Nasjonalparken skulle være et sted for åndelige og fysiske opplevelser, og fritt for synlige spor av menneskelig inngripen. Dette var grunnen til at lokalbefolkningen og urbefolkningen ble ekskludert fra områdene som ble vernet, både som bosted og ressursgrunnlag. Samtidig ble det opprettet "jaktreservat" (*game reserves*) i tillegg til nasjonalparker i Afrika, hvor europeere og koloniherrer kunne bedrive jakt på storvilt (Brockington et al. 2008: 32). Adams og MacShane fremhever i likhet med Neumann den aktive skapelsen av verneområder for å beskytte den urørte og ville afrikanske naturen i sin bok "the Myth of Wild Africa". Ut i fra sine studier av hvordan opprettelsen av nasjonalparken Serengeti i Tanzania påvirket urbefolkningsgruppen Masai, argumenterer de for at forståelsen av naturen som vill og urørt, medfører at det ikke er rom for mennesker som produsenter av sine livsgrunnlag innenfor nasjonalparkene. Et ensidig fokus på å beskytte de ville dyrene i Serengeti utfordret den tradisjonelle livsstilen til Masaikulturen ved å separere mennesker og natur - og utelukker en forståelse av hvordan Masaiene inngår i økosystemet. Dette har medført store skader på vitale deler av et økosystem man ønsket å

beskytte, skriver Adams og MacShane (1992: 40-1). Behandlingen av urbefolkningen har dermed medført utilsiktede konsekvenser for naturen man ville bevare. Brockington et al. hevder at det faktum at urbefolkningen systematisk ble tvunget ut av de nyopprettede verneområdene som fulgte Yellowstonemodellen har blitt utelatt og forblitt glemt ”inntil nylig” (2008: 19, min oversettelse). I tråd med Dowies historieskriving, kan etableringen av Yellowstone nasjonalpark dermed også leses som begynnelsen på en konflikt mellom verneområder og lokal- og urbefolkningen.

1.1.2 Ideenes utvikling – skillet mellom mennesker og natur utfordres

Å begynne historien om verneområder med fortellingen om Yellowstone og den påfølgende etableringen av nasjonalparker i Afrika, tjener også som en illustrasjon på hvordan ideene om verneområder har endret seg. Verneområder er ikke lengre ensbetydende med grandiose, ”ville” og ”urørte” naturområder, men dekker et vidt spekter av store og mindre områder³, hvor menneskelig bruk av ressurser både tillates og forbys. ”Verdens Naturvernunion” (*International Union for Conservation of Nature*, heretter kalt IUCN), som er den overordnede internasjonale institusjonen for verneområder, satte i 1978 opp kategorier som anerkjente mangfoldet av typer verneområder (Brockington et al. 2008: 21-2). Dette systemet ble sist endret i 2008, og innebefatter seks ulike kategorier som spenner seg fra strengt til mildt vern, og rommer fire forskjellige forvaltningsmåter (Dudley 2008). Et annet tiltak som har blitt iverksatt for å forsøke å forene verneområder og utvikling er ”community based conservation”⁴ eller integrerte løsninger hvor verneområder fremstilles som et middel for naturvern og samtidig et middel for fattigdomslettelse. Slike løsninger har likevel blitt kritisert for å ikke oppnå målsetningene om å forene arealvern og fattigdomsbekjempelse (Büscher og Whande 2007:27, Adams et al. 2004), for at naturvernfeltet har blitt ”hijacked” av utviklingsfeltet (Sanderson 2005, i Roe 2008: 497), for kun å være ”semantiske endringer” (Büscher og Whande 2007: 27) og et middel for å oppnå mer arealvern (Brown 2002, Svarstad, Petersen, Rothman, Siepel og Wätzold 2008).

---

³ Selv om de 10 største parkene utgjør mer enn 10% av det totale vernede arealet (Brockington et al. 2008: 39).

⁴ Jeg har valgt å ikke oversette begrepet ”community based conservation” i denne oppgaven av to grunner. For det første er ”community” vanskelig å oversette til norsk. For det andre er dette begrepet viktig i det empiriske materialet, som er på engelsk. For å beholde den engelske konnotasjonen i begrepet og begrense begrepsfloraen i analysen, har jeg derfor valgt å bruke det engelske begrepet.

Begrepet ”verneområder” brukes i denne oppgaven generelt og refererer til hele spennet kategorier og forvaltningstyper, slik begrepet brukes innen forsknings- og naturvernfeltet. Utvidelsene av kategoriene og forvaltningstypene, og ”community based conservation” kan tolkes som en manifestasjon på endringer i synet på hva som er verneverdig og på forholdet mellom mennesker og natur. Menneskelig bruk av naturressurser ses ikke nødvendigvis som en motsetning til vern av naturområder – selv om det fortsatt oftest er bilder av de storslagne nasjonalparkene uten mennesker vi ser i reklamer fra naturversaktører. Et alternativt syn på denne utviklingen fremmes av Brockington et al. som hevder at: ”(...) the category system’s success in expanding perceptions of what ’parks’ and protection mean has just added to the power of the idea of protected areas” (2008: 23). Sitatet synliggjør at det til tross for endringene som har blitt gjennomført og at et tiltagende fokus på verneområders sosiale dimensjon har ført til erkjennelser om at verneområder har blitt etablert på bekostning av noen og til fordel for andre, råder det sterke faktuelle og normative uenigheter om hvilke sosiale konsekvenser verneområder har i dag. I denne sammenhengen er det også viktig å understreke at det foregår en kamp om prioriteringer, hvor de teknologiske løsningene og muligheter for effektivisering av verneområders måloppnåelse for vern av biomangfoldet, synes å vinne gjennomslag i forhold til prioritering av verneområders sosiale konsekvenser (jf. kapittel 1.1).

1.2 Forskningsspørsmål

1.2.1 Prosjektdefinert problemstilling

Denne oppgaven inngår i forskningsprosjektet Poverty and Protected Areas in Africa (PAPIA), ledet av Hanne Svarstad ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) fra 2008 til 2011. Prosjektet er et internasjonalt samarbeidsprosjekt som ved siden av NINA, involverer flere universiteter⁵ og har fått støtte fra Norges Forskningsråd. Det overordnede målet med forskningsprosjektet er å bidra til kunnskap om praksis så vel som ”meta level

---

⁵ Følgende er de viktigste: Department of International Environment and Development Studies (Noragric), Norwegian University of Life Sciences; Faculty of Forestry and Nature Conservation, Makerere University, Uganda; Institute of Resource Assessment, University of Dar es Salaam, Tanzania.

theorizing” om forholdet mellom fattigdom og verneområder i Afrika (PAPIA prosjektbeskrivelse, 2008). Det opprinnelige forskningsspørsmålet for PAPIA-prosjektets diskursanalytiske del er: ”How is the relationship between protected areas and poverty in Africa perceived in the present international production of discourses on protected areas?” På grunnlag av dette spørsmålet har jeg spesifisert et mer avgrenset forskningsspørsmål for min egen masteroppgave.

1.2.2 Oppgavens forskningsspørsmål

Forskningsspørsmålet jeg undersøker i denne oppgaven, er følgende:

Innebar IUCNs verdenskongress for naturvern 2008 en kontinuitet eller endring av diskursordenen for fattigdom og verneområder i Afrika?

Inspirert av Fairclough har jeg valgt å bruke begrepet ”diskursorden” for å henvise til helheten av konkurrerende diskurser om verneområder (2008b: 123). For å undersøke om diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress innebar kontinuitet eller endring av diskursordenen, har jeg anvendt tidligere analyser av diskurser om natur- og arealvern som verktøy og sammenligningsgrunnlag (Hajer 1995, Adams et al. 2004, Adger, Benjaminsen, Brown og Svarstad 2001, Svarstad et al. 2008). Det viktigste sammenligningsgrunnlaget i denne oppgaven er begreptypologien til Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) og deres beskrivelser av diskursene⁶ *promoteus*, *preservasjonistisk*, *vinn-vinn* og *tradisjonalistisk*. Begrepet ”diskursorden” i forskningsspørsmålet viser dermed til tidligere analyser av diskurser om natur- og arealvern, som vil bli presentert i kapittel tre.

Forskningsspørsmålet er avgrenset til data fra IUCNs verdenskongress i Barcelona. Dette er en følge av flere overveielser. For det første anså jeg den gitte problemstillingen for å være for vid til å kunne besvares på en vitenskapelig måte innen de grenser en masteroppgave danner. Jeg utførte feltarbeidet ved verdenskongressen og fant at materialet herfra var velegnet og hensiktsmessig avgrenset i forhold til gjennomføringen av en diskursanalyse av hvordan forholdet mellom fattigdom og verneområder forstås i den pågående internasjonale

---

⁶ Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) bruker begrepet ”diskurstype” Faircloughs definisjon en *diskurstype* som: ”(...) de relativt standardiserte kombinasjoner af genrer og diskurser i en diskursorden” (Fairclough 2008b: 137), ligger tett opp til måten Adger et al. og Svarstad et al. bruker begrepet på. For å gjøre begrepsbruken mindre omstendelig, har jeg valgt å bruke begrepet ”diskurs” i denne oppgaven, selv når jeg refererer til Adger et al. og Svarstad et al.

---

debatten om verneområder i Afrika. Avgjørelsen fungerte som en naturlig avgrensning av ”den pågående internasjonale produksjonen av diskurser om verneområder” (min oversettelse) som utgjorde en metodisk utfordring i den opprinnelige problemstillingen. De metodiske valgene er nærmere drøftet i kapittel 4.

For å besvare å besvare forskningsspørsmålet har jeg foretatt en analyse av det empiriske materialet på to nivåer. Først har jeg identifisert diskurser som ble produsert under IUCNs verdenskongress ut i fra sammenligninger med tidligere analyser av diskurser om miljø- og arealvern (Adams og MacShane 1992, Hajer 1995, Neumann 1998, Adger et al. 2001, Adams et al. 2004, Svarstad et al. 2008, Roe 2008). Deretter har jeg valgt ut typiske og gode artikuleringer fra de forskjellige diskursene som ble produsert under IUCN kongressen som jeg har nærlest for å kunne foreta en grundigere sammenligning av om det har skjedd endringer *innad* i diskursene sett forhold til de tidligere identifiserte diskursene om natur- og arealvern. Formålet med nærlesingen av de utvalgte artikuleringene er todelt. For det første er det å se på hvilke elementer diskursene som ble produsert under kongressen er konstituert av, og hvordan disse settes i sammenheng med hverandre. For det andre er formålet å sammenligne artikuleringene og elementsammensetningen med tidligere analyser av de fire nevnte diskursene og elementene de består av for å peke om det i dette materialet kan spores noen endringer innad i diskursene eller i diskursordenen.

For å ivareta begge disse nivåene, har jeg valgt å ha et kort innledende kapittel til analysedelen av oppgaven hvor jeg beskriver diskursordenen slik den fremsto under IUCN kongressen. Her vil jeg trekke frem de diskursene som ble produsert under kongressen, samt at jeg vil drøfte mulige årsaker til at diskursene preservasjonistisk og promotus ikke ble produsert under verdenskongressen. Dernest vil jeg forflytte meg til nærlesingen av de enkelte tekstene som er valgt ut fra de forskjellige diskursene, hvor jeg sammenligner de viktigste elementene innad i diskursene med tidligere beskrivelser av dem. Dette utgjør oppgavens fire analysekapittel.

1.3 Teoretisk fundament

Analysen av datamaterialet tar utgangspunkt i tidligere diskursanalyser innen natur- og miljøvernfeltet. Maarten Hajer var blant de første som tok i bruk et diskursanalytisk perspektiv på miljøproblemer. I boken ”the Politics of Environmental Discourse” (1995)

analyserer Hajer hvordan problemene med sur nedbør ble italesatt og institusjonalisert i Storbritannia og Nederland på 80- og 90-tallet. Hajers bok har blitt en klassiker på feltet, og begrepet ”den økologiske moderniseringsdiskursen” (*ecological modernization discourse*) fra denne boken danner et fundament for min analyse. Hajers empiriske fokus var på hvordan industriproduksjon og forurensning ble fremstilt i industrialiserte land, men flere har påpekt at denne betraktningens grunnstruktur kan finnes i diskurser om miljøproblemer i utviklingsland (se f. eks Adger et al. 2001).

Den økologiske moderniseringsdiskursen betegnes av Hajer som den hegemoniske nordlige miljødiskursen. Denne representerer i følge Hajer signifikante endringer i forhold til hvordan miljøproblemer ble fortolket og fremstilt tidligere ved at den: ”suggests a positive-sum solution to what had until then been seen as a zero-sum problem” (Hajer 1995: 31). I følge Hajer begrunnes industrialiseringens negative konsekvenser for miljøet med ”ineffektivitet” og situasjonen ses på som ”en utfordring for næringslivet” (1995: 31). Dette resulterer i at meningen med den økologiske krisen snus på hodet, hevder Hajer, og han peker på at det som før ble oppfattet som en trussel mot systemet nå blir et ”vehicle for its very innovation” (1995: 31).

De strukturene som Hajer identifiserer som generelle innenfor den nordlige miljøvernsdiskursen, gjenkjennes i nyere analyser av diskurser innen naturvernfeltet (Adger et al. 2001, Brown 2002, Büscher og Whande 2007, Svarstad et al. 2008, Büscher 2008) hvor vinn-vinn strukturer basert på samarbeid mellom eksterne og lokale aktører, og med positivt utfall for begge parter har blitt identifisert som et gjennomgående trekk. Et slikt vinn-vinn forhold har også de siste tiårene blitt sentralt i forståelsen av forholdet mellom verneområder og fattigdom som tidligere bar preg av en ekskluderende ”festningsvern”, men som nå er preget av en forståelse om at verneområder fører til fattigdomslettelse (Neumann 1998, Svarstad et al. 2008) hvor ”integreerte løsninger” (Adams et al. 2004) eller ”lokalsamfunnsbevaring” (Svarstad et al. 2008, Büscher og Whande 2007, Roe 2008) skal sikre et gjensidig positivt utfall for naturen og lokalbefolkningen (jf. 1.2.2).

I likhet med Hajer anlegger de nevnte forfatterne en kritisk tilnærming til de dominerende diskursene innen naturvernfeltet. Men mens Hajer vektlegger den ”økologiske moderniseringsdiskursens ” integrerende og avpolitiserende effekt, vies de antagonistiske forholdene mellom forskjellige diskurser større oppmerksomhet av de andre forfatterne (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008, Adams et al. 2004, Neumann 1998, Büscher 2008,

---

Roe 2008). Innenfor diskursordenen omkring verneområder og fattigdom tiltok debatten på 90-tallet, da den dominerende forståelsen om at verneområder fører til fattigdomslettelse ble imøtegått på bakgrunn av empiriske studier hvor det ble hevdet at tvert om kunne verneområder *føre til* fattigdom (Roe 2008). Den integrerte løsningen mellom naturvern og utvikling ble også imøtegått av naturvernere som hevdet at dette underminerte verneområders overordnede mål om å ivareta miljøet (Roe 2008). På bakgrunn av endringene og antagonismene omkring dette forholdet, har analyser basert på diskurs- og narrativ tilnærming blitt anvendt for å øke forståelsene av hvordan aktørenes posisjon, verdensbilder og fortolkningsgrunnlag spiller inn i debatten om hva effektene av verneområder *er og bør* være.

I min analyse har jeg hovedsakelig basert meg på terminologien som er brukt av Svarstad et al. (2008) og Adger et al. (2001), hvor de forskjellige diskursene betegnes som ”promoteus” (*promothean*), ”preservasjonistisk” (*preservationist*), ”tradisjonalistisk” (*traditional*)⁷ og ”vinn-vinn” (*win-win*)⁸. Den første diskursen ”promoteus” betegner en forståelse av at vern av natur er overflødig. Hovedkonseptet innenfor en ”preservasjonistisk” diskurs er den nevnte ”festningsvernet” hvor vern ivaretas ved å separere verneområder fra mennesker. Den ”tradisjonalistiske” diskursen kan leses som reaksjon på den dominerende vinn-vinn diskursen, samtidig som den tar utgangspunkt i historiske dominansforhold. Innenfor den tradisjonalistiske diskursen blir eksterne aktørers intervensjon i miljø og ressursproblemer kategorisk avvist, mens lokale aktører ses som kapable til å forvalte biomangfoldet og andre naturressurser dersom de blir gitt muligheten til det (Svarstad et al. 2008: 120).

Vinn-vinn diskursens kjerne er at verneområder bidrar til fattigdomslettelse. Verneområder presenteres som en måte å ivareta både naturvern og lokale interesser på, og diskursen kjennetegnes ved å promotere ”deling av gevinster, kompensasjon og/eller lokal deltakelse” (Svarstad et al. 2008: 119, min oversettelse). Svarstad et al. hevder imidlertid at den primære målsetningen innenfor vinn-vinn diskursen er å verne natur, og at selv om ivaretagelse av lokalbefolkningens interesser og behov fremmes innenfor denne diskursen, utgjør dette et middel for å nå denne målsetningen (2008: 119).

---

⁷ Tilsvarende ”populist” diskursen i Adger et al. 2001.

⁸ Tilsvarende ”global environmental management” diskursen i Adger et al. 2001.

1.3.1 Funn og argumenter

Min analyse av IUCNs verdenskongress i 2008 viser at på denne kongressen ble det hovedsakelig produsert en vinn-vinn diskurs og enkelte bidrag til en tradisjonalistisk diskurs om verneområder og fattigdom i Afrika. Ut i fra dette funnet, vil jeg argumentere for at det tydeligste trekket ved diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress i 2008 er *kontinuitet* med tidligere analyser av diskursproduksjonen om forholdet mellom verneområder og fattigdom i Afrika, slik det er beskrevet i de tidligere forskningsbidragene jeg bruker som sammenligningsgrunnlag (Neumann 1998, Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008, Adams et al. 2004, Roe 2008, Büscher 2008). Artikuleringer basert på promoteusdiskursen og den preservasjonistiske diskursen er derimot ikke representert i mitt materiale. Hva som kan være årsaken til dette, er drøftet i kapittel 5.

Videre vil jeg argumentere for at oppmerksomheten rundt klimaendringer utgjør den største endringen i forhold til tidligere beskrivelser av diskursordenen, hvor dette elementet har vært så godt som fraværende⁹. Selve elementet kan være et tegn på endring innen diskursordenen som helhet, men artikuleringene omkring klimaendringer ble hovedsaklig artikulert ut i fra en vinn-vinn struktur og manifesterer seg i vinn-vinn diskursen mellom verneområder og fattigdom. Med dette mener jeg at både at den dominerende vinn-vinn strukturen opprettholdes, at nodalpunktet som forener naturvern og utvikling snarere *utvides* enn *utfordres*, og at verneområder fremsettes som et gode som kan tjene målet om fattigdomslettelse og å redusere effektene av klimaendringer *samtidig*. Kontinuitet er dermed representert ved at vinn-vinn strukturen opprettholdes, mens endringen består i at den tematiske orienteringen utvides.

1.4 Sosiologisk relevans

Denne oppgaven skriver seg inn i en sosialkonstruktivistisk tradisjon etter Foucault, og den fokuserer på meningssystemer forstått som *diskurser*. Et diskursanalytisk perspektiv er

---

⁹ Med unntak av i Adger et al. 2001, men der er det ikke direkte knyttet til verneområder og fattigdom, men behandlet som ett av fire tematiske områder. De tre andre er avskogning, bioprospektering og forørkning.

---

knyttet til den sosialkonstruktivistiske retningen innenfor sosiologi. Løst definert kan det sosialkonstruktivistiske prosjektet sies å fokusere på *mening* og hvordan meningsdannelsen er konstruert – i motsetning til *gitt*. Mening er derfor kontingent, i bevegelse, ustabil og fragmentert. Dette åpner opp for at identiteter ikke er *gitte* eller *forutbestemt* men skapes. Retningen er med andre ord anti-essensialistisk. Språk og makt er viktige tema, både som forklaringer på det skapende og som objekter for analyse.

En diskurs kan forstås som en ”historisert og felles fortolkningsramme hvor elementer er strukturert og danner en meningssammenheng” (Jørgensen og Philips 1999: 9, min oversettelse). Diskurser er nært knyttet til maktbegrepet på to måter. For det første er makten nødvendig for konstitueringen av en diskurs ved at enkelte elementer og sammenhenger godtas, mens andre ikke aksepteres. Dette vil jeg referere til som den *interne* sammenheng. For det andre, er et diskursanalytisk perspektiv tuftet på en forståelse om at det eksisterer en kamp om meningstilskrivelsen av objekter, fenomener og identiteter – noe som innebærer at makt også refererer til evnen til å få gjennomslag for sine verdensbilder. Dette vil jeg referere til som makten *mellom* diskursene innad i diskursordenen.

Hensikten med å innta et diskursanalytisk perspektiv i forhold til verneområder, er å løfte frem hvordan verneområder er et sosialt konstruert konsept som bør ses i lys av historiske og sosiale prosesser, og sosiale strukturer. Et slikt perspektiv baserer seg på tradisjonen etter Foucault, men det er Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse og hans definisjon av diskurs som legges til grunn i denne oppgaven. Fairclough definerer diskurs på følgende måte: ”En diskurs er språket anvendt til å representere en gitt sosial praksis fra et bestemt synspunkt” (2008b: 122). Verneområder kan slik ses som en historisk konsekvens av makt og kunnskap til å definere problemer og sette igjennom løsninger – med ulike konsekvenser for ulike grupper i samfunnet. Dette gjenspeiles i at forholdet mellom verneområder og fattigdom representeres på svært ulike måter av ulike aktører. Det synes derfor fruktbart med et perspektiv som forsøker å løfte frem hva fremstillingene baseres på og hvordan verneområder inngår i en videre fortolkningsramme. Ved å se på sammenheng og posisjonene dette forholdet blir tolket ut i fra, kan man få en økt forståelse for grunnlaget til uenighetene om verneområders konsekvenser for fattigdom. Samtidig kan man få et innblikk i hva som utgjør den dominerende forståelsen av *hva* verneområder skal utføre for *hvem*, hvilke konsekvenser dette har fått og hvilken motstand det genererer.

Selv om jeg trekker på Foucaults innsikter i denne oppgaven, har jeg problematisert Foucaults tilnærming ut i fra Norman Faircloughs forfatterskap. Grunnlaget for denne problematiseringen, er en oppfatning av at dette temaet bedre forstås som et pågående samspill mellom materialitet og diskurs, slik Faircloughs dialektiske perspektiv rommer. Dette er diskutert i oppgavens andre kapittel.

Bruk av sosialkonstruktivistiske og maktkritiske perspektiver innen samfunnsvitenskapelige forskning har ledet til en problematisering av natur- og miljøvernpolitikk som kan skilles i to hovedretninger. Den første er en vitenskapsteoretisk problematisering og fremmer en epistemologisk debatt om konseptualiseringene som ligger til grunn for vitenskapelig praksis. For eksempel har det blitt hevdet at klimaspørsmålet er et for komplekst vitenskapelig felt til at aktører innen vitenskapen kan påberope seg å ha sann og nøyaktig kunnskap om årsakene og konsekvensene (Doulton og Brown 2009, Hajer 1995). Den andre retningen er en posisjonering i en ontologisk debatt hvor det fokuseres på hvordan makt og interesser spiller inn i konstruksjonen av naturvernproblemene. Diskursanalytiske tilnærminger har særlig fokusert på hvordan forholdet menneskelig utvikling og naturressurser forstås og danner et utgangspunkt som påvirker og påvirkes av politisk ideologi og interesser, hvordan dette danner forskjellige oppfattelser av hvilke naturmessige utfordringer man står ovenfor, løsningene som utledes og hvilke konsekvenser løsningene får for forskjellige grupper.

Begrepet *konstruksjon* i denne sammenhengen betyr ikke at natur- og miljøutfordringene ikke forstås som *reelle* utfordringer og at vitenskapen forkastes som en metode som kan gi innsikt og svar på de utfordringene man står ovenfor, men at de vitenskapelige forståelsene av problemet også er en del av historiske og sosiale prosesser og må gjøres til objekt for kritikk – samt at det vies oppmerksomhet til hvem som får gjennomslag for hvordan problematikken konstrueres og konseptualiseres, og hvilke følger dette får. I kapittel tre presenterer jeg samfunnsvitenskapelig forskning på hvordan naturvernsproblemer konseptualiseres i forskjellige diskurser, og hvilke politiske løsninger som fremmes ut i fra de forskjellige diskursene. I den andre delen av kapittel tre presenteres samfunnsvitenskapelig forskning om hvilke sosiale konsekvenser verneområder har medført, og hvilke negative innvirkninger dette har fått på fattighedsnivået hos marginaliserte grupper – både for å få frem materielle konsekvenser av verneområder og for å gi et grunnlag for å forstå motstanden mot verneområder som konsept (jf. Faircloughs dialektikk

---

mellom diskursive og materielle konsekvenser). I kapittel fire redegjør jeg for mine metodiske valg. I kapittel fem til ni presenterer jeg analyser av utvalgte innlegg og hvilke elementer som inngår i de forskjellige diskursene, før jeg oppsummerer jeg mine funn og konkluderer i kapittel 10.

1.4.1 Hvilken relevans har det å skrive om forholdet mellom verneområder og fattigdom innenfor norsk sosiologi?

I en tid hvor endringer i naturen blir viet stadig større oppmerksomhet og globaliseringen er tiltagende, mener jeg at sosiologien kan bidra med verdifulle analyser av samfunnsmessige regelmessigheter som bidrar til degradering av naturen. Sosiologer kan også bidra med et kritisk blikk på hvordan forholdet mellom natur og kultur representeres og hvilke sosiale følger dette får for forskjellige grupper, blant annet ved å se på *hvem* som blir ansvarliggjort, hvem som unndras ansvar og hvilke interesser representasjonene og konsekvensene er knyttet til – både globalt og nasjonalt.

Likeledes ønsker jeg å bidra til at spørsmål omkring degradering av naturen som tema bringes inn i sosiologien i større grad. Spørsmål om naturressurser og miljøproblemer ligger nært opptil den klassiske sosiologiens problematisering av konsekvensene tilknyttet industrialiseringen og moderniteten. Akkurat som jeg mener at store globale og nasjonale spørsmål knyttet til bruk av naturen og klimaendringer er tjent med et sosiologisk engasjement, mener jeg også at det er sosiologiens ansvar å ta opp i seg disse spørsmålene.

Valget av oppgavens tema er også en følge av et ønske om å bruke et kritisk sosiologisk blikk på internasjonale relasjoner som Norge inngår i¹⁰. Dette er ikke en oppgave hvor norsk engasjement i særdeleshet studeres eller gjøres til tema, men det er en oppgave med ambisjoner om bedre å forstå førende diskurser og de dominerende representasjonene innenfor naturvernfeltet, i hvilken grad det finnes alternative diskurser og representasjoner og hva grunnlaget for disse er. I en tid hvor norske myndigheter bruker relativt store summer på å forhindre hogst av regnskog, for eksempel i Brasil og Tanzania (se f.eks regnskogfondet.no), aktualiseres betydningen av kritisk forskning for å belyse grunnlaget for og konsekvensene av disse overføringene – og hvem det gagnar. Et annet spørsmål i denne

---

¹⁰ Norske myndigheter er medlem av IUCN og deltok under kongressen med representanter blant annet fra Miljøverndepartementet.

sammenhengen er hvorvidt rike land som Norge kjøper seg fri fra politisk utfordrende endringer hjemme, hvem som bærer kostnadene og får utbyttet av disse handlingene, og hvorvidt det bidrar til å legitimere den kapitalistiske fremveksten heller enn å igangsette nødvendige reformer.

Selv om dette er refleksjoner som motiverer valg av oppgavens tema og metodiske verktøy, er det refleksjoner på et generelt nivå som ikke overføres til ambisjoner om hva oppgaven vil, eller *kan* svare til. Men som allikevel ligger til grunn for valg av tema så vel som metode for denne avhandlingen.

---

2 Sosiologisk teori

Hva er det som gjør diskurser sosiologisk interessante som perspektiv og verktøy? Hensikten med dette kapittelet er å knytte begrepsapparat som brukes i analysen av det empiriske materialet til en sosiologisk tradisjon, og å løfte frem de teoretiske innsiktene som ligger til grunn for at kommunikative begivenheter og analyse av tekst er av sosiologisk interesse.

Det sosiologiske og teoretiske fundamentet i denne oppgaven springer ut av det Mjøset betegner som en dekonstruksjonistisk tradisjon på et sosialfilosofisk ”høynivå” (2007). Innen denne tradisjonen ses selve sannhetsbegrepet som et uttrykk for bestemte maktforhold og dekonstruksjon utgjør den analytiske innfallsvinkelen for å undersøke hvordan våre ideer er forankret i rådende kunnskapsregimer (2007: 342). Etter hvert som dekonstruksjonistiske tilnærminger etablerte seg innen samfunnsvitenskapen og humaniora oppstod det: ”(...) en mer konkret metodelitteratur om diskursanalyse”, i følge Mjøset (2007: 343). Av den grunn har jeg funnet det hensiktsmessig å forholde meg til diskursanalytisk teori på ”begrepsnivå”. I stedet for å forsøke å gjengi omfattende forfatterskap har jeg derfor vektlagt å drøfte begrepene som er sentrale i min analytiske tilnærming til det empiriske materialet, hvor jeg hovedsakelig baserer meg på Norman Faircloughs begrepsapparat. I den grad jeg berører dekonstruksjonistisk sosialfilosofi på ”høyt nivå”, er dette når diskursbegrepet og makt diskuteres med utgangspunkt i Foucault.

Grunnen til at jeg vil begynne med å presentere Foucault, er fordi hans forfatterskap har lagt grunnlaget for forståelsen av diskurs som en produktiv kraft i samfunnet. Deretter vil jeg kort trekke inn Weber og Lukes sine maktdefinisjoner, før jeg presenterer Faircloughs kritikk og bruk av Foucault i sin mer ”håndfaste” tilnærming til diskursanalyser. Avslutningsvis vil jeg svare på hvorfor det er fruktbart og benytte et diskursanalytisk perspektiv for å undersøke spørsmål om verneområder og fattigdom i Afrika.

2.1 Michel Foucault – diskursteoriens inspirasjonskilde

Foucaults forfatterskap anses for å være epokepreget. I tillegg hevdes det ofte at selv om han fremmet gode, filosofiske innsikter, så er det vanskelig å ”bruke” hans innsikter på et empirisk materiale. Når Foucault likevel innlemmes i denne gjennomgangen, er det ikke bare fordi det er obligatorisk å nevne navnet hans i forbindelse med diskursanalyser, men fordi

arbeidet hans har bidratt med vesentlige begreper og innsikter som ligger til grunn for å forstå det diskursanalytiske perspektivet. I det følgende vil jeg belyse de aspektene ved Foucaults forfatterskap som jeg har anvendt i arbeidet med denne oppgaven, uten å forsøke å yte hele hans forfatterskap og de forskjellige epokene av det rettferdighet.

2.1.1 En formende praksis

Diskurs er et hovedbegrep i Foucaults begrepsapparat. I ”The Archeology of Knowledge” viser Foucault at ved å rette analysen mot *diskursene* vil reglene som definerer ”objekters organisering” synliggjøres ([1972] 2002: 54, min oversettelse). I dette perspektivet bør ikke diskurser bare behandles som en gruppe tegn:

(...) but as practices that systematically form the objects of which they speak. Of course, discourses are composed of signs; but what they do is more than use these signs to designate things. It is this *more* that renders them irreducible to the language (*langue*) and to speech. It is this 'more' that we must reveal and describe. (Foucault [1972] 2002: 54, utheving i originaltekst.)

En diskurs er altså en praksis – den *gjør noe*. Diskurser er *praksiser* som *systematisk former* de objekter den omtaler. De produserer mening. At en diskurs verken kan reduseres til språkets grammatikk (språket som struktur) eller til talehandlinger, markerer en bevegelse bort fra et strengt skille mellom språket som system og språket som talehandlinger – slik strukturalismen, og særlig de Saussure – forfektet med sitt skille mellom *langue* og *parole* hvor språkets grammatikk (*langue*) var stabile meningsforhold og det analytisk interessante (Jørgensen og Philips 1999: 18-9).

Ved å gjøre diskursene til det analytiske objektet, vil Foucault tre bak meningsystemene og til reglene objekter organiseres ut i fra. Slik jeg forstår Foucault er heller ikke reglene som definerer og organiserer objekter forhåndsgitte, men de er produsert gjennom språklig praksis. Produktet er en systematisering av kunnskap og forståelse av en tematikk, som igjen virker tilbake på uttalelsene – og dermed reglene – uten å determinere dem ([1972] 2002, del 3). Slik blir mening foranderlig, ustabil og midlertidig, og oppmerksomheten forflyttes til uttalelesnivået, hvor praksisen konstitueres og opprettholdes. Diskursers formende kraft ligger i språket – og gjør språkbruk til studieobjektet.

Siden regler *tillater* og *ulovliggjør* må en konsekvens av en diskurs må videre være at noe anses som legitimt, mens andre ting er utdefinert. I Bergström og Boréus definisjons av

diskurs, som er inspirert av Foucault heter det: ”(...) ett regelsystem som legitimerer vissa kunnskaper men inte andra och som pekar ut vilka som har rätt at uttala sig med auktoritet. Diskurser har också ett dynamiskt innslag eftersom regelsystemen i dem förändras.” (2005: 309). Slik Foucault, og Bergström og Boréus definerer diskurs, skapes legitim kunnskap og talspersoner i kraft av diskurser. Dette betinger en mekanisme som skaper ”reglene”, ”former objektene”, ”legitimerer” og ”peker ut”. Slik synes Foucaults diskursbegrep å forutsette et begrep om makt.

2.1.2 Et forhold mellom makt og kunnskap

Makt ikke bare er en konsekvens av en diskurs, men også en forutsetning. I tillegg produserer ikke diskurser bare legitim kunnskap og talspersoner, men også ressurser for motstand:

We must make allowance for the complex and unstable process whereby discourse can be both an instrument and an effect of power, but also a hindrance, a stumbling-block, a point of resistance and a starting point for an opposing strategy. Discourse transmits and produces power; it reinforces it, but also undermines and exposes it, renders it fragile and makes it possible to thwart it” (Foucault [1978] 1990: 101).

I dette sitatet kommer dobbeltheten i Foucaults maktbegrep frem. En diskurs kan være både et instrument og en effekt av makt, samt overføre og produsere makt. Likeledes kan diskurser forsterke makten, samtidig som makten kan undermineres og eksponeres og slik resultere i motstand og et startpunkt for en opponerende strategi. Makten er dermed både produktiv og repressiv, og diskurser et utgangspunkt for både dominans og motstand.

I første bind av Seksualitetens historie beskriver Foucault hvordan makt og kunnskap er knyttet sammen i diskurser som produserer seksualiteten som objekt for vitenskap. Foucaults tese i denne boken er at seksualiteten ble produsert som et resultat av makt og kunnskap forent i en serie diskurser og må ikke bli tenkt på som et: ”(...) kind of natural given which power tries to hold in check, or as an obscure domain which knowledge tries gradually to uncover” ([1978] 1990: 105). Seksualiteten – forstått som en totalitet av motstridende diskurser, som jeg betegner som en *diskursorden*, tilbyr dermed identiteter (som kan forstås som både muliggjørende og begrensende) som er eksisterende i kraft av diskursene. Men de samme diskursene tilbyr også elementer som kan artikuleres på en ny måte, slik at nye diskurser og nye identiteter oppstår. Litteraturen som frembrakte en hel serie med diskurser om seksuelle avvik, blant annet homofili, på 1800-tallet ga muligheten til – og resulterte i –

sosial kontroll, men de samme diskursene muliggjorde også en ”omvendt” diskurs. Slik ble homoseksualitetens naturlighet¹¹ og legitimitet krevd anerkjent ofte med det samme vokabularet og ved bruk av de samme kategoriene som diskvalifiserte homoseksualitet på medisinsk bakgrunn ([1978] 1990: 101).

Å trekke inn identiteter nødvendiggjør en kort avklaring av Foucaults teorier om forholdet mellom diskurser og subjekter. Foucault skriver at han har konsentrert seg om tre måter mennesker blir skapt til subjekter på gjennom diskursive praksiser. Disse betegnes som ”objectivizing practices” og består av ”modes of inquiry” som forsøker å gi seg selv status som vitenskap, ”dividing practices” hvor mennesker blir gruppert ut i fra dikotomier, og tilslutt hvordan et menneske ”turns him- or herself into a subject” (Foucault 1982: 208). Selv om Foucault påpeker at hans målsetning ikke har vært å studere makt, men hvordan mennesker blir til subjekter (1982: 208), blir subjektformasjonen en konsekvens av maktens produktive kraft. Konstruksjonen av kunnskapsobjekter i diskursen skaper subjektposisjoner for individer.

Det fremgår av dette at det ikke er individer eller aktører som er utgangspunktet for Foucaults studier, men snarere historiske prosesser – noe han selv poengterer ved å spørre om man trenger en teori om makt: ”Since a theory assumes a prior objectification (...) I mean that the conceptualization should not be founded on a theory of the object—the conceptualized object is not the single criterion of a good conceptualization.” svarer Foucault på sitt eget spørsmål (1982: 209). Dermed flytter han blikket bort fra aktører som analytiske objekter og representanter for den ”første bevegelsen” til historiske motivasjoner, prosesser og makt (1982: 209)¹². På bakgrunn av dette, vil ikke et aktørfokus forfølges i denne oppgaven.

En slik forståelse tvinger imidlertid frem kritiske spørsmål. Dersom diskurser er språklig formende praksiser basert på et samvirke mellom makt og kunnskap, levner dette

---

¹¹ Til tross for at Foucault bruker begrepet ”naturlighet” for å beskrive hvordan homofili ble fremstilt av opponerende diskurser som søkte å legitimere homofili, må det kun tolkes som en gjengivelse av hvordan elementene som utgjorde de opponerende diskursene ble artikulert, og ikke som en bekreftelse på medisinsk avdekning av homofili som en iboende essens eller ”natur” hos enkelte individer.

¹² Foucault bemerker i denne sammenheng at økonomisk historie og teori allerede ga tilstrekkelige instrumenter for å forstå produksjonsrelasjoner og at lingvistikk og semiotikk ivaretok studier av symbolske relasjoner, men at det ikke fantes et verktøy for å studere maktforhold (1982: 209). Det er dermed vanskelig å fortolke Foucault dit hen at maktforhold er den eneste strukturerende kraften i samfunnet, selv om han ikke utreder hvordan økonomiske og symbolske relasjoner betinger eller er betinget av maktforhold i det samme etterordet.

---

tilsynelatende individer som maktesløse og determinerte. Likevel insisterer Foucault på ”motdiskurser”, som vist ovenfor. Hva er det Foucault forutsetter som muliggjør motstanden, dersom makt er den produktive kraften?

2.1.3 Makt og motstand

I følge Foucault er friheten en forutsetning for makten: ”The relationship between power and freedom’s refusal to submit cannot therefore be separated”, skriver Foucault (1982: 221). Slik Foucault forstår det, er ikke makt og frihet dikotomier i den forstand at frihet er fravær av makt, men forutsetter hverandre og inngår i et komplisert samspill: ”Power is exercised only over free subjects, and only insofar they are free. By this we mean individual or collective subjects who are faced with a field of possibilities (...)” skriver Foucault (1982: 221). Frihet er både en ”condition” og en ”precondition” for maktutøvelse: ”(...) since freedom must exist for power to be exerted, and also [is] its permanent support, since without the possibility of recalcitrance, power would be equivalent to a physical determination” (Foucault 1982: 221). Begrepet ”recalcitrance” fremtrer som viktig i dette sitatet. Til norsk kan det best oversettes med ”trass” eller ”gjenstridighet”. Den engelske denotasjonen av begrepet forutsetter en autoritet og etter min tolkning, er det nettopp i denne relasjonen mellom makt og frihet, autoritet og gjenstridighet Foucault ser makten som virksom. Makten er produktiv, samtidig som den er repressiv, men den vil aldri være totalt dominerende eller totalt tyngende, for da er det ikke lengre makt, men *tvang*. Derfor vil ikke fravær av motstand være et kjennetegn på makt men snarere på maktens tilstedeværelse, i form av gjenstridighet og opposisjon.

2.1.4 Makt som egen vilje?

Siden ”makt” er et så viktig begrep i sosiologien, vil jeg *kort* skissere noen forskjeller og ulikheter mellom Foucaults bruk av diskursbegrepet som et produkt av makt og kunnskap, og Webers kjente maktdefinisjon.

Weber definerte makt som: ”(...) ett eller flere menneskers sjanse til å sette igjennom sin egen vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand” (Weber 1971: 53, i Engelstad 1999a: 17). Dette forstår jeg som en aktørorientert tilnærming til makt. Utgangspunktet tas i én, eller en gruppe, individer. Dette er problematisk i forhold til Foucaults syn på grunn av to ting. For det første, som vist i

kapittel 2.1.2, retter Foucault blikket mot meningssystemer, i stedet for mot individer. Siden Foucault ser subjektformasjonen som et resultat av diskursive praksiser, vil Webers utgangspunkt i ”aktørenes egen vilje” kunne følges opp med et spørsmål om hvilke prosesser som ligger bak individens, eller subjektens, vilje. For det andre, legger Webers definisjon av makt opp til utfallsorienterte studier av makt, hvor makten kommer til syne ved negative utfall for dem som utøver motstand. Foucault vektlegger maktens dobbelthet; den er både produktiv og repressiv, og motstand kan være et resultat av makt og et tegn på maktens tilstedeværelse. De former for studier av makt, som Webers definisjon legger opp til, vil derfor ha vanskelig for å synliggjøre maktens *produktive* og *muliggjørende* aspekt.

Fredrik Engelstad fremhever likheten mellom Webers og Foucaults maktdefinisjoner. Foucault definerer utøvelse av makt som: ”(...) a way in which certain actions modify others” (1982: 219). Engelstad fremhever at makt i begge definisjonene ses som intensjonell, kausal og relasjonell. Makt må være tilsiktet, forårsake et utfall og foregå i samhandling mellom mennesker. Kombinasjonen av disse tre dimensjonene utgjør ”sterkt” maktbegrep, ifølge Engelstad (1999a: 17).

Et annet syn på makt fremmes av Steven Lukes og hans tredimensjonale perspektiv på makt, hvor maktutøvelse skjer gjennom ”beslutninger, dagsordensetting og ideologisk makt” (Engelstad 1999b: 303). Lukes’ maktdefinisjon lyder som følger: A utøver makt i forhold til B når A påvirker B på en måte som står i motsetning til Bs interesser (2005: 37, min oversettelse)¹³. Makt er dermed negativt definert, og virker undertrykkende. I forlengelsen av Lukes’ definisjon av makt, understreker han at makt kan utøves ved at det *ikke* handles, at den kan utøves *ubevisst* og at den kan utøves av grupper, kollektiver, klasser eller institusjoner (2005: 52-54). At makt kan utøves ved beslutninger, følger Webers syn på makt. Men makt kan i følge Lukes også utøves ved muligheten til å sette dagsorden, ved at beslutninger *ikke* tas, eller at noe *ikke* settes på dagsorden. At makt kan påvirke menneskers forståelser og ønsker minner om Foucaults perspektiv. Det er allikevel en betydelig forskjell ved at Lukes’ maktbegrep åpner for ideologi, et begrep Foucault ikke opererer med fordi det ikke finnes noen sannhet ”utenfor” de eksisterende diskursene (jf. Mjøset 2007). Lukes skiller seg fra Weber ved å betrakte makt som virksom selv om det *ikke* utøves

---

¹³ Lukes modererer denne definisjonen i forordet til 2005 utgaven av ”Power. A radical view”. Her spesifiserer han at makt er en kapasitet og at dominans bare er én form for makt (2005: 12).

---

motstand og at den ikke trenger å utøves bevisst. Å påvirke hvordan mennesker forstår sin situasjon og sine interesser ses av Lukes som en av maktens fremste virkemåter. Ideologien internaliseres og begrenser menneskers ønsker og forståelser av hva som tjener deres interesser. Lukes' syn på makt kan dermed ses som "strukturell": ulike posisjoner utgjør ulikt grunnlag for makt, og makten opprettholder stabilitet og sosial integrasjon over tid (Engelstad 1999b: 306). I tillegg kan den med Engelstads begreper beskrives som "sterk strukturell", siden maktutøvelsen i følge Lukes kan være "ubevisst" og reproduksjonen av stabile og integrerende forhold skjer utilsiktet (Engelstad 1999b: 306).

I Lukes' første utgave av "Power. A Radical View" adresseres ikke Foucault. I den oppdaterte utgaven, kritiseres Foucault for å ikke operere med kriterier som muliggjør å avgjøre om makt kan ses som en form for dominans eller ei (Lukes 2005: 97). Som jeg skal vise, inngår det elementer fra Lukes' måte å forstå makt på i Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse ved at ideologibegrepet inkluderes og ved at ulike posisjoner utgjør ulikt grunnlag for makt – selv om Fairclough primært forankrer sine begreper i Foucaults sosialkonstruktivistiske tilnærming hvor diskurser betraktes som produktive for vår forståelse av verden.

2.2 Norman Fairclough og kritisk diskurskanalyse

Faircloughs betegnelse "kritisk diskursanalyse"¹⁴ henviser til en målsetning om ikke kun å være deskriptiv, men å vise hvordan diskurser er formet av maktrelasjoner og ideologier, og å få frem den konstruktive effekten diskurser har på sosiale identiteter, sosiale relasjoner samt kunnskapssystemer og forestillinger, uten at disse normalt sett er åpenbare for deltakerne (Fairclough 1992: 12, min oversettelse). Bakgrunnen for utviklingen av den kritiske diskursanalysen var et ønske om å kombinere tekstnære analyser med et sosialt perspektiv (1992: 12) for å fremme en analyse av diskurs som: "(...) attends to its functioning in the creative transformation of ideologies and practices as well as its functioning in their reproduction" (Fairclough 1992: 36). Fokuset på å få frem kontinuitet og endring, er dermed samsvarende med mitt forskningsspørsmål.

---

¹⁴ "Critical Discourse Analysis" på engelsk. Forkortes ofte til CDA

De overnevnte målsetningene får to klare konsekvenser. Den metodiske tilnærmingen til diskursanalyser er mye i større grad lingvistisk orientert enn Foucaults. Den er også mer lingvistisk orientert enn mange samfunnsvitere velger å vektlegge – og ingen av de diskursanalysene jeg vil trekke frem senere foretar så lingvistisk inspirerte analyser som Fairclough åpner opp for. Det presiseres imidlertid fra flere hold, inkludert Fairclough selv, at hans modell for kritisk diskursanalyse åpner for å velge ”fokuspunkter” (Fairclough 2008b: 130) og at man kan bruke deler av begrepsapparatet uten å måtte forholde seg til det som en helhetlig teori (Jensen 2008: 7).

Grunnen til at jeg har basert meg på Faircloughs tilnærming er fordi hans begrepsapparat ivaretar et samspill mellom materialitet og diskurs, og fordi han gjør diskursanalysen tilgjengelig som et metodisk verktøy. Å basere seg på Fairclough byr imidlertid på noen utfordringer. Integreringen av lingvistik og samfunnsvitenskap medfører et svært omstendelig begrepsapparat som til tider kan synes mer tilslørende enn klargjørende. For eksempel anvendes begrepet diskurs på to måter. I bestemt form lyder definisjonen: ”En diskurs er språket anvendt til å representere en gitt sosial praksis fra et bestemt synspunkt” (2008b: 122). Denne definisjonen refererer til den sosial-teoretiske dimensjonen (1992: 5) og trekker på Foucaults¹⁵ bruk av begrepet, selv om Fairclough henviser til diskurser i ”mindre format”, som marxistiske og liberale politiske diskurser, når eksempler knyttes til definisjonen (2008b: 122). En annen forskjell fra Foucault er at denne definisjonen synes å *forutsette* posisjoner i det sosiale rom, noe Foucault ser som en *effekt* av diskurser. Dette følger av Faircloughs dialektiske syn på forholdet mellom diskurs og sosial struktur, hvilket innebærer at Fairclough blant annet ser klassebegrepet som betydningsfullt for sosial praksis og språklige representasjoner (1992: 67).

Hvordan språkbruk både informerer og er informert av øvrige sosiale forhold, kommer til uttrykk når begrepet ”diskurs” brukes i ubestemt form og refererer til språkhandlingens dimensjoner i mer generell forstand. I tråd med hans tre-dimensjonale modell (1992: 4), er en diskursiv ”hendelse” simultant: ”(...) a piece of text, an instance of discursive practice and an instance of social practice.” (1992: 4). Skillet mellom menings- og kunnskapssystemer eller kunnskapsregimer (en diskurs) og språkbruk som en sosial handling

---

¹⁵ Denne forståelsen av diskurs ligner også mest på definisjonene som blir lagt til grunn av Adger et al. 2001 og Svarstad et al. 2008.

(diskurs), er et hensiktsmessig skille for å tilkjenne hvilket nivå man forholder seg til, men det kan være forvirrende. Jeg vil derfor reservere begrepet ”diskurs” - både i bestemt og ubestemt form – til førstnevnte, mens jeg vil refererer til sistnevnte som språkbruk, kommunikativ handling eller diskursiv praksis. En uttalelse og en artikulering er dermed språket i bruk, men den trekker på og spiller tilbake på diskurser.

2.2.1 Faircloughs kritikk av Foucault

Faircloughs hovedkritikk av Foucault er at hans forfatterskap er begrenset ved å være lite empirisk orientert, og at dette medfører en ensidig og skjematisk forståelse av sosiale forhold (1992: 61). To hovedforskjeller tegnes opp mellom Fairclough sin tilnærming til diskursanalyse og Foucaults. Den ene er metodisk og beror på det Fairclough anser som Foucaults manglende analyse av ”virkelige tekster”, men den andre er teoretisk og omhandler Foucaults syn på diskurs som konstituerende (1992: 56, min oversettelse). Fra disse to punktene utleder Fairclough en videre kritikk av Foucaults forfatterskap hvor kritikken ofte er basert på teoretisk uenighet, mens løsningen er metodisk.

Fairclough poengterer at den metodiske kritikken rettet mot Foucaults neglisjering av tekstanalyse, ikke skal fortolkes dithen at diskursanalyse skal reduseres til tekstuelle eller lingvistiske analyser, men at slike aspekter også bør inkluderes og settes i sammenheng med andre typer analyser (1992: 56).

Den mer teoretisk orienterte kritikken fra Fairclough angriper begrepers forklaringskraft. Det første punktet rettes mot Foucaults forståelse av makt og motstand, som hevdes å være deterministisk ved at aktører ses som ”manipulert av makt” (1992: 56-7, min oversettelse). Selv om Fairclough vedkjenner at Foucault har inkludert motstand i sine verk, hevder Fairclough at i ”totaliteten av hans forfatterskap og i de store analysene er det dominerende inntrykket at folk hjelpeløst er underlagt urokkelige maktsystemer” (1992: 57, min oversettelse). Videre hevder Fairclough at selv om Foucault insisterer på at makt nødvendigvis gjør motstand, synes motstanden alltid å forbli innenfor maktens grenser uten å utgjøre en trussel (1992: 57). Den resulterende determinismen er muligens et resultat av at Foucault mangler et konsept for *praksis*, påpeker Fairclough og med praksis menes: ”(...) virkelige tilfeller av mennesker som gjør, sier eller skriver ting” (1992: 57, min oversettelse). I de tilfellene Foucault refererer til praksis, reduseres det til strukturer i følge Fairclough: ”forstått som underliggende og nødvendige ressurser for (som også er et produkt av)

praksis”, og Fairclough spør om det ikke er en feilslutning å anta at man kan trekke slutninger om praksis basert på teorier om struktur, uten at faktiske tilfeller av praksis analyseres (1992: 57, min oversettelse). Fairclough kritiserer videre Foucault for å mangle en detaljert mekanisme som fanger opp endringer, for at han har en ensidig forståelse av makt-teknikker, og endelig at det følger av hans relativisme at ideologibegrepet utelukkes (1992: 58-60).

2.2.2 Et dialektisk forhold mellom diskurs og sosial struktur

Et viktig anliggende hos Fairclough er vektleggingen relasjonen mellom diskurs¹⁶ og sosial struktur som dialektisk. Slik unngår man å overdrive en diskurs som sosialt determinert på den ene siden, og som sosialt konstruerende på den andre siden (1992: 65, 2008a: 19). Både språkbruken og diskurser *påvirker* og er *påvirket av* øvrige materielle samfunnsforhold i følge Fairclough, som kritiserer Foucault for å være *for* konstruktivistisk (1992: kap.2). Fairclough opererer også med et skille mellom diskurs som politisk og diskurs som ideologisk (1992: 67), noe som innebærer en anerkjennelse av at det finnes relasjoner mellom grupper basert på ujevne maktforhold og dominans (2008a: 50). Siden diskurser er språklige representasjoner av sosial praksis fra et bestemt ståsted, vil de alltid være politiske. Men diskurser kan også være mer eller mindre sanne, i den forstand at de i større eller mindre grad kan bidra til en tilsløring av samfunnsforhold som tjener enkelte grupper av befolkningen ved at ujevne maktforhold og dominans opprettholdes. Et premiss for dette er at maktforhold ikke bare ses som diskursivt produsert, men kan være en følge av sosio-økonomiske strukturer som klasse. På dette punktet samsvarer Faircloughs perspektiv med Lukes syn på makt som kilde til dominans.

2.2.3 Forholdet mellom diskursiv og sosial praksis og diskursorden

For å ivareta det dialektiske synet metodisk opererer Fairclough som nevnt med en tredimensjonal for å analysere en kommunikativ handling: *tekst* settes i sammenheng med *diskursiv praksis* og *sosiokulturell praksis*. Tekst utgjør det manifeste produktet av en språklig handling, den sosiokulturelle praksis henviser til den umiddelbare konteksten eller

---

¹⁶ Dette gjelder både *diskurs*, forstått som språket i bruk (1992: 4) og *diskurser*, forstått som en gitt representasjon av sosial praksis, fra et bestemt synspunkt (2008b: 122).

”(…) den enda bredere samfunnsmæssige og kulturelle ramme” (2008b: 130). Den diskursive praksisen utgjør medieringen mellom de to og er den *skapende* delen hvor språket faktisk anvendes og omsettes til tekst. Diskursiv praksis betegnes derfor som en ”indirekte forbindelse” hvor: ”egenskaper ved sociokulturel praksis former tekster, men de gjør det ved at sette rammernde for den diskursive praksis – det vil sige de måder, tekster produceres og konsumeres på – som igen realiseres i tekstens træk” (2008b: 127)¹⁷. Diskursiv praksis utgjør en ”særlig form” av sosial praksis, og dens primære kjennetegn er at den manifesteres i språklig form (2008a: 27-6). For å oversette begrepsfestingen i denne modellen tolker jeg den dit hen at den beskriver hvordan en aktør (i begrepets videste forstand), med sin sosiale og historiske bakgrunn, identitet(er) og erfaringer (sosialt produsert) befinner seg i en situasjon (normbelagt) hvor språket anvendes som kommunikasjonsmiddel for å ytre eller tilegne seg informasjon i form av tekst – og hvordan teksten (som manifestert språk) både bærer preg av de foregående prosessene og betingelsene, samt kan virke tilbake på dem. Selv om grensene ikke alltid er åpenbare, er dette både et teoretisk og begrepsmessig skille jeg har beholdt i oppgaven for å unngå at ”alt blir diskurs”.

En *diskursorden* utgjør i følge Faircloughs tredimensjonale modell ”komplimentære tvillingfoki” (2008b: 123). Fairclough definerer diskursorden som: ”Summen av diskursive praksiser i en institusjon og relasjonene mellom dem” (2008c: 155). Mens den diskursive praksis utgjør det partikulære, og sikrer analysen en forankring i praksis, refererer diskursordenen til den generelle og overordnede strukturen (2008b: 123). Men hva er forskjellen fra den tredimensjonale modellen? Jeg tolker og bruker begrepene på følgende måte: Den tredimensjonale modellen er en teori om forholdet mellom tekst, språket i bruk og sosiale og kulturelle betingelser. Diskursiv praksis er det handlende og medierende og dermed det som utgjør både diskurser og diskursordenen. Mens lignende diskursive praksiser grupperes og forstås som ”diskurser”, viser ”diskursorden” til konkurrerende diskurser om et emne eller innenfor en institusjon. Siden Fairclough bruker forskjellige politiske diskurser for å eksemplifisere begrepet ”diskurser”, utgjør summen av diskurser og forholdene mellom dem på Stortinget eller landsmøtet for Noregs ungdomslag en diskursorden. Det empiriske utgangspunktet for denne oppgaven er avgrenset til IUCN

---

¹⁷ Videre diskursiv praksis det mellom institusjonelle prosesser og diskursprosesser – hvor et eksempel på førstevnte er redaksjonelle prosedyrer, mens det sistnevnte er diskursprosesser i snever betydning forstått som ”de transformasjoner tekster gjennomgår i produksjon og konsumpsjon” (2008b: 126, min oversettelse).

kongressen, som dermed utgjør oppgavens diskursorden. Jeg anvender også begrepet i en videre betydning, da forstått som den totale mengden diskurser om verneområders forhold til fattigdom i Afrika.

2.2.4 Likheter og sentrale perspektiver

Det er ingen grunn til å overdrive den kritiske diskursanalysens flukt fra Foucault, selv om bruddene med hans teorier er det som i størst grad har blitt vektlagt i denne gjennomgangen – forhåpentligvis uten at likhetene mellom de to tilnærmingene har blitt overskygget.

Fairclough trekker frem fem punkter fra Foucaults arkeologiske og geneologiske fase som hans tilnærming deler og delvis er fundert på. Fra Foucaults arkeologiske fase trekkes det frem hvordan diskurser fungerer konstituerende på kunnskapsobjekter, sosiale subjekter og ”selvet”, sosiale relasjoner og konseptuelle rammeverk og videre at intertekstualitet er et primært kjennetegn ved diskursiv praksis: All diskursiv praksis er generert av og definert i forhold til andre diskursive praksiser – både samtidige og historiske (Fairclough 1992: 30-40). Fra den geneologiske fasen trekker Fairclough frem samvirket mellom makt og kunnskap. Fairclough slutter seg til Foucaults argumentasjon om at en ”signifikant del” av maktens natur er diskursiv (1992: 55): ”diskurser er politiske av natur – maktkamper skjer både *i* og *over* diskurs” (Fairclough 1992: 56, uthevelser i original, min oversettelse).

Fairclough vektlegger også sosial endrings diskursive natur: å endre diskursive praksiser er et viktig element i sosial endring (1992: 56). Videre har Faircloughs maktperspektiv mange likheter med Foucaults. Avslutningsvis i kapittel 2.1.3 trakk jeg frem Foucaults syn på makt og motstand, hvor motstand viser maktens tilstedeværelse. Fairclough trekker i større grad på Gramscis begrep hegemoni som: ”Handler om at skape alliancer og integrere, mer end bare dominere, underordnede klasser, gjennom innrømmelser eller gjennom ideologiske midler, for at vinde deres samtykke” (2008a: 52). Om dette kan ses som en forlengelse eller en imøtegåelse av Foucaults syn er en teoretisk diskusjon jeg ikke vil gå inn på her. Men et poeng som kan utledes av Faircloughs bruk av hegemonibegrepet, som jeg vil legge til grunn i oppgaven, og det er at ”ro” eller en tilsynelatende enighet kan være et tegn på maktforhold og strategiske allianser, i form av hegemoni¹⁸.

---

¹⁸ Fairclough knytter, som Gramsci, hegemonibegrepet til klasse (2008a: 52).

2.3 Det teoretiske rammeverkets relevans

Den sosialteoretiske forståelsen jeg trekker med meg fra dette kapittelet er at behovet for fattigdomslettelse og verneområder ikke har åpenbart seg for oss i sin ”naturlige” form, men er et resultat av historiske prosesser og ”serier av diskurser”, hvor vitenskap og kunnskap knyttes sammen med fortidige diskurser og skaper nye, og dermed synliggjøres både problemer og løsninger for oss. Formålet med verneområder er å hindre at utvalgte og avgrensede områder blir utsatt for ødeleggelse og tap av biomangfold. Verneområder er dermed materielt forankret, og har materielle konsekvenser både for biomangfoldet så vel som for mennesker. Like fullt er verneområder et sosialt fenomen. Dets idéhistoriske opprinnelse kan knyttes til vesten, industrialiseringen og overklassens syn på den ville og urørte naturen som et sted for rekreasjon (Neumann 1998, Adams og MacShane 1992). Verneområders historie i Afrika, er sammenvevd med kolonialiseringen, synet på den afrikanske naturen som et Eden som vesten hadde mistet og jakt på storvilt som fritidssyssele for den vestlige overklassen (Neumann 1998). Dermed har verneområder fra sin opprinnelse vært et resultat av et samvirke mellom historiske betingelser, bestemte meninger og makt. Slik kan verneområder forstås som et resultat av *diskurser*, hvor kunnskap og makt har virket sammen og gjort ideen om at storstilte naturområder burde vernes til en gjennomslagskraftig idé som resulterte i fysisk avgrensede verneområder. Ved å analysere verneområder som et kulturelt objekt og å sette det inn i en idéhistorisk sammenheng, trer det *konstruktivistiske* aspektet ved verneområder frem. Verneområder er ingen ”naturlig reaksjon” på kapitalismens fremvekst, befolkningsvekst og forurensning, men et konsept som kan knyttes til bestemte sosiale posisjoner, interesser, forståelser og maktforhold, som har definert forholdet mellom det produktive og det sceniske landskapet (jf. Neumann 1998).

I et slikt perspektiv, blir *mening* og makten til å fastlegge mening, et viktig aspekt. *Makt* forstås i denne sammenhengen som både en produktiv og en repressiv kraft, i tråd med Foucaults forfatterskap. Diskurser, er konstituert av samvirket mellom makt og kunnskap, og utgjør forskjellige meningssystemer som det trekkes på i tolkningen og forståelsen av sosiale, materielle og økologiske systemer. Evnen til å inkludere mennesker i sine meningssystemer, blir slik en viktig kilde til makt. Diskurser forstås av Foucault som fundert i språket. I denne oppgaven har imidlertid Faircloughs definisjon av diskurser som: ”(...) språket anvendt til å representere en gitt sosial praksis fra et bestemt synspunkt” (2008b: 122) blitt lagt til grunn. I tråd med denne definisjonen, ses ens sosiale, økonomiske, geografiske og økologiske posisjon også som en faktor i hvilke diskurser man inngår i. Slik

inntas det et dialektisk syn på forholdet mellom sosiomaterielle forhold og diskurs, hvor for eksempel identiteter ikke *kun* er et produkt av diskurser, men også bidrar til å produsere bestemte diskurser.

Verneområder er en løsning på forringelse av biomangfoldet som har oppnådd høy grad av oppslutning, men også mye motstand. Foucault hevder at ett av flere fellestrekk ved opposisjon, er at den ikke rettes mot "hovedfienden", men mot den "umiddelbare fienden", forstått som det "maktilfellet" som er nærmest og som utøver makt ovenfor individet (1982: 211, mine oversettelser). Selv om det er en viktig innsikt at makt i seg selv kan utløse motstand i form av "gjenstridighet" ovenfor de nærmeste og tydeligste formene for maktteknikker, slik verneområder mest sannsynlig fremstår mange steder, fyller Fairclough etter min mening et hull hos Foucault ved å insistere på at motstand ikke kun skal forstås som en reaksjon på maktens tilstedeværelse, men at ulike representasjoner av verneområder som sosial praksis også bør settes i sammenheng med de ulike aktørenes ståsted og interesser som følge av materielle og økonomiske forhold. Dette innebærer at jeg følger Faircloughs dialektiske perspektiv, og at diskurser må ses i sammenheng med øvrige sosiomaterielle forhold, som for eksempel tilgang til naturressurser. Faircloughs tilnærming er nyttig også for å trekke spørsmål om makt ned på et lavere abstraksjonsnivå enn hva Foucault opererer med, siden den kritiske ambisjonen åpner opp for spørsmål om hvilke interesser representasjonene som utgjør diskursene tjener, hvilke grupper som får komme til ordet eller er utelatt, hvorvidt det eksisterer hegemoniske diskurser og om de politiske konsekvensene kan ses som ideologiske.

Min påstand er at den sosiologiske relevansen ved å gjennomføre diskursanalyser ligger i at storparten av måtene vi mennesker handler på i samfunnet ikke bare *er* kommunikative handlinger, men at de språk-, menings- og kunnskapssystemene vi inngår i, i stor grad bidrar til å forme vårt syn på verden. Derfor vil det å ha adgang til språkbruken ikke bare være et tegn på makt, men også et ønsket middel for å utøve handlinger som påvirker andre handlinger, slik Foucault definerer makt (1982: 219). Derfor er det, etter min mening, en målsetning med samfunnsvitenskapelig forskning å bidra med kritiske analyser av hvilke diskurser som dominerer innen en diskursorden, hvilke sosiale representasjoner disse diskursene er bygd på og hvilke posisjoner de er knyttet til. Dette er i samsvar med både Lukes og Faircloughs fokus på dominans, og innebærer at jeg ser språket som et mulig middel for opprettholde tilslørende samfunnsforhold.

2.4 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg tatt utgangspunkt i oppgavens viktigste analytiske begrep *diskurs*. Innledningsvis har jeg gått tilbake til Foucault for å få frem *hva* en diskurs er og hvordan diskurser fungerer som en konstituerende ”kraft” ved at kunnskap og makt kombineres og organiserer objekter i forhold til hverandre. I følge Foucaults perspektiv er diskurser virksomme ved at de former vår forståelse av verden og vår forståelse av oss selv som subjekter. Diskurser handler dermed om makt og meningsdannelse, og makten – så vel som diskursene – ses som både produktiv og repressiv ved at organiseringen den frembyr både gir muligheter og begrenser, legitimerer og utdefinerer. Diskursbegrepet er dermed uløselig knyttet til makt, og en av hensiktene med diskursanalysen er å analysere hvordan makt kommer til uttrykk og virker gjennom språket. Selv om Foucaults bruk av diskursbegrepet gir viktige innsikter for å interaksjonen mellom makt og mening, så stiller Foucault ”grandiose spørsmål og besvarer dem med like grandiose sveip” (Neumann, I.B 2000: 30). For å gjøre diskursanalyser anvendelige for analyser av et empirisk materiale og besvare hvilke sosiologisk relevans studier av tekst har, har jeg trukket inn Faircloughs kritiske diskursanalyse. Fairclough inntar et dialektisk syn på diskurs, hvor diskursiv praksis ses på som det medierende elementet mellom sosiokulturelle forhold og tekst. Siden teksten er det manifeste produktet av diskursiv handling, og sosiokulturelle rammer former og blir påvirket av diskursiv praksis, vil tekstanalyser kunne bringe tilsyne trekk ved samfunnet som for eksempel forholdet mellom identiteter, hvem som har muligheten til å italesette og betegne sosial praksis og hvilke forståelser meningsproduksjonen hviler på. Slik kan diskursanalyser være et velegnet verktøy for å studere sosiale forhold.

3 Samfunnsvitenskapelig forskning på verneområder

I dette kapittelet vil jeg presentere tidligere samfunnsvitenskapelig forskning på miljø- og arealvernsdiskurser som jeg har anvendt i analysen av det empiriske materialet fra IUCNs verdenskongress for naturvern.

Maarten Hajers analyse av den økologiske moderniseringsdiskursen utgjør et fundament for mange senere diskursanalyser av miljøverndiskurser, så vel som for min analyse. Kapittelet innledes derfor med en kort presentasjon av Hajers analyse og kritikk av den økologiske moderniseringsdiskursen. Begrepene ”vinn-vinn”, ”tradisjonalsitsk”, ”promoteus” og ”preservasjonistisk” er sentrale begreper i denne oppgaven. Begrepstypologien er primært hentet fra forskningsbidrag forfattet av Svarstad et al. (2008) og Adger et al. (2001).

Kapittelet er derfor sentrert rundt denne begrepstypologien, men diskursene ”vinn-vinn” og ”tradisjonalistisk” er viet mest plass siden de var mest aktuelle under IUCNs verdenskongress. Videre vil jeg diskutere ”community based conservation” og knytte dette til utviklinger i synet på forholdet mellom fattigdom og verneområder i naturvernfeltet.

Begrepet brukes for å betegne arealvern som ivaretar lokalbefolkningen og er svært omdiskutert i forskningslitteraturen om arealvern, men ble ofte artikulert i innlegg under verdenskongressen. Avslutningsvis i dette kapittelet vil jeg trekke forskningsbidrag med en kritisk tilnærming til hvorvidt verneområder fører til fattigdomslettelse i Afrika.

Forskningsbidragene er valgt ut for å synliggjøre elementer ved forholdet mellom verneområder og fattigdom i Afrika som ikke ble artikulert i diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress for naturvern.

3.1 Miljøproblemer skal mestres

I kapittel 1.3 presenterte jeg Maarten Hajers påstand om at den økologiske moderniseringsdiskursen representerer dramatiske endringer i forhold til hvordan miljøproblemer ble fortolket og forsøkt løst i vesten tidligere (1995: 25). Hajer konkluderer med at degradering av miljøet ikke lengre blir konseptualisert som en anomalitet ved moderniteten, men istedet møtes med fornyet tillit til ”mastery and control, drawing on modernist policy instruments such as expert systems and science” (1995: 33). Hajers bok har blitt en klassiker, og selv om Hajers empiri er hentet fra industrialiserte land, vies den

---

oppmerksomhet i denne oppgaven av tre grunner. For det første er kjernen i den økologiske moderniseringsdiskursen svært lik kjernen i de hegemoniske vinn-vinn diskursene, slik de er analysert av Svarstad et al. (2008) og Adger et al. (2001). For det andre synliggjør Hajers analyse politiske konsekvenser som følge av endringen i måten miljøproblemer konseptualiseres på. Og for det tredje forankres de hegemoniske vinn-vinn diskursene i naturvernfeltet i en historisk utvikling (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008). Ut i fra disse tre grunnene, utgjør den et godt fundament for min analyse.

3.1.1 Svaret på miljøproblemer er forvaltning

Begrepet ”bærekraftig utvikling” beskrives av Hajer som et ”paradigmatisk uttrykk” (*paradigme statement*) innen den økologiske moderniseringsdiskursen (1995: 26). Begrepet ble først brukt i ”Our Common Future” rapporten, kjent som ”Brundtlandrapporten” i Norge, som kom ut i 1987. Antagelsen om at økonomisk vekst og økologiske problemer i prinsippet kan forenes, ses dermed som grunntanken i den økologiske moderniseringsdiskursen. Konsekvensene ble at beskyttelsen av miljøet ble betraktet som et forvaltningsproblem som kan løses ved markedsbaserte løsninger, teknologi og innovasjon, hvor utvikling og naturvern er forenelige mål når de baseres på en ”bærekraftig utvikling” (1995: 26).

Den økologiske moderniseringsdiskursen kjennetegnes i sin mest generelle form ved at miljøvernproblematikkens strukturelle karakter aksepteres, men at eksisterende politiske, økonomiske og sosiale institusjoner anses som kapable til å internalisere omsorg for miljøet, hevder Hajer (1995: 25). Løsninger på miljøproblemer betraktes som mulige å forvalte frem ved ”efficiency, technological innovation, techno-scientific management, procedural integration, and coordinated management” (1995: 32). Det er på dette punktet Hajer er mest eksplisitt i sin kritikk, og han hevder at det resulterer i at sosiale motsetninger innenfor diskursen og de systematiske forholdene ved kapitalismen som gjør systemet ”inherently wasteful and unmanageable” ikke adresseres (1995: 32).

3.1.2 Hegemoniets utvikling

Uten at den økologiske moderniseringsdiskursen forstås som den eneste måten å konseptualisere miljøvernproblemer på, betegnes den av Hajer som hegemonisk ved det at har blitt: ”(...) den mest troverdige måten å snakke grønt på” i feltene som uformer miljøvernspolitikk i vesten den siste halvdel av 80-tallet, og i økende grad å fungere ”som

et organisatorisk prinsipp for innovasjon av institusjonelle prosedyrer på begynnelsen av 90-tallet" (1995: 30, mine oversettelser). Hajer trekker tydelig på Gramscis forståelse av hegemoni ved at strategiske allianser dannes, når han hevder at diskursens hegemoniske posisjon ble oppnådd gjennom et "argumentativt samspill" mellom myndighetene, miljøvernsorganisasjoner og ekspertorganisasjoner (1995: 29, min oversettelse), hvorpå enkelte elementer fra mer radikale miljøvernsdiskurser ble integrert i den økologiske moderniseringsdiskursen. Det viktigste av disse er anerkjennelsen av miljøproblemene, noe som medførte at politiske løsninger ble basert på en "anticipate and prevent"-tankegang (1995: 26). I tråd med dette ble naturen sett som et offentlig gode og en "ressurs", og det ble et sterkt fokus på nødvendigheten av å verne eller forvalte knappe naturressurser (1995: 28).

En annen konsekvens var at de konfliktfylte debattene mellom staten og naturvernsorganisasjonene som hadde funnet sted på 70-tallet avtok i styrke, og naturvernsorganisasjoner ble anerkjent som viktige aktører for å løse miljøproblemene, mens lokale aktører ble anerkjent i mindre grad (1995: 28-9). Samtidig som denne integrasjonen pågikk, hevder Hajer at diskursen unngikk å bli rammet av radikal kritikk ved å: "(...) reject the anti-modern sentiments that were found in the critical discourse of social movements" (1995: 33). Dynamikken i hvordan den hegemoniske økologiske moderniseringsdiskursen unndrar seg radikal kritikk fra sosiale bevegelser, mens natuvernsaktører innlemmes i den politiske prosessen, får frem hvordan legitim kunnskap og legitime talspersoner skapes i kraft av diskurser, som beskrevet med utgangspunkt i Foucault i kapittel 2.1.1.

3.2 Diskursordenen omkring verneområder og fattigdom

Begrepene "promoteus", "preservasjonistisk", "tradisjonalistisk" og "vinn-vinn" som betegnelser på forskjellige diskurser innen naturvernfeltet, er hentet fra Svarstad et al. (2008). Adger et al. har beskrevet diskursene "populist" og "global environmental management discourse" som tilsvarer henholdsvis den tradisjonalistiske diskursen og vinn-vinn diskursen (2001). For å forenkle begrepsbruken har jeg beholdt Svarstad et al. sin terminologi i analysen. Jeg vil i størst grad legge vekt på å gjøre rede for vinn-vinn diskursen og den tradisjonalistiske diskursen fordi dette var diskursene ble produsert under IUCNs verdenskonferanse. Først vil jeg ta et skritt tilbake og gi en kort beskrivelse av diskurstypene

---

promoteus og preservasjonistisk, som historisk sett har hatt stor betydning og for å vise hva som *ikke* ble produsert under kongressen.

3.2.1 Preserverings- og promoteusdiskursene

Promoteusdiskursen identifiseres av Svarstad et al. som en av fire diskurser innen diskursordenen om verneområder (2008). Historisk sett er det en viktig diskurs, men den har liten samtidig tyngde. Dens kjerne er et syn på naturen som en ubegrenset ressurs for menneskelig utvikling. Miljøproblemer aksepteres ikke, og dermed anerkjennes heller ikke nødvendigheten av vern (2008: 120). John Dryzek fremhever den danske forskeren Bjørn Lomborg som den mest kjente representanten for denne diskurstypen i vår samtid, men plasserer den tradisjonelt i sammenheng med økonomiske forståelser av at det ikke finnes naturlige hindringer for økonomisk vekst – naturen tilbyr kun materie som omskapes til ressurser av mennesker (2005: 52-7).

Den preservasjonistiske diskursen var særlig viktig i verneområdenes første fase (jf. mitt kapittel 1). I motsetning til promoteusdiskursen, beskrives denne diskursen som stadig mer aktuell innen diskursordenen om verneområder (Hutton et al. 2005, Roe 2008: 491).

Diskursens kjerne er en ensidig målsetning om vern av arter, biotoper og landskap, og søkes oppnådd uten særlig hensyn til hvilke restriksjoner dette medfører for lokalbefolkningen og deres ressursgrunnlag. Vern ses som positivt på grunn av verdien naturen har for mennesker, mens negative innvirkninger på mennesker – inkludert de økonomisk målbare – i stor grad ignoreres. (Svarstad et al. 2008: 119). Et strengt skille mellom mennesker og verneområder anses som det mest formålstjenelige for arealvern innen denne diskursen. Et slikt skille var normen i verneområdenes første fase, og frem til 70-tallet.

3.2.2 Vinn-vinn diskursen

Vinn-vinn diskursen beskrives som en utvikling av den preservasjonistiske diskursen, men i vinn-vinn diskursen er lokalbefolkningens interesser integrert som et *middel* for å oppnå vern av biomangfoldet. Målsetningen om vern av biomangfoldet innen vinn-vinn diskursen, søkes oppnådd ved at ”deling av gevinster, kompensasjon og/eller lokal deltakelse” promoteres og partnerskap mellom lokale og eksterne aktører, hevdes å utgjøre vinn-vinn situasjoner for alle de involverte partene og biomangfoldet, skriver Svarstad et al. I tillegg til naturvernere inkluderer eksterne aktører donorer og næringslivet (Svarstad et al. 2008: 119-120). Siden

verneområder fremmes som et middel som ivaretar både vern av biomangfold og lokalbefolkningens interesser samtidig, fremstilles naturverneres og den lokale befolkningens interesser som samsvarende. Svarstad et al. knytter vinn-vinn diskursen til diskursproduksjonen om etablering av verneområder i Afrika, og hevder at samtlige av de store naturvernsorganisasjonene beskriver sine aktiviteter som slike ”folkevennlige” strategier” hvor naturvernsaktiviteter og turisme til verneområder fører med seg gevinster som deles med lokalbefolkningen (2008: 120). Når arealvern relateres til utviklingsland, hevdes det at neglisjering av sosiale behov fører til situasjoner hvor fattige mennesker vil forårsake degradering av miljøet (Svarstad et al. 2008: 121). Siden vinn-vinn relasjoner forutsettes og det finnes det få grunner til ikke å intervernere, men i stedet insentiver *for*, kan diskurstypens betegnes som intervensjonistisk.

Svarstad et al. trekker eksplisitt på artikkelen ”Advancing a Political Ecology of Global Environmental Discourses” forfattet av Adger et al. (Svarstad et al. 2008: 119). Artikkelen er en komparativ diskursanalyse hvor analyser innenfor de fire tematiske feltene forørkning, avskogning, klimaendringer og bioprospekting sammenlignes, og forfatterne konkluderer med at det eksisterer svært like dominerende diskurser innen disse tematiske områdene, som er basert på en ”vinn-vinn”-struktur (Adger et al. (2001: 702). I det videre vil jeg presentere de fellestrekkene som ble identifisert innen disse fire feltene, under betegnelsen ”vinn-vinn diskursen”.

En grunnleggende trekk ved vinn-vinn diskursen, er antakelsen om en global miljøkrise støttet av internasjonale vitenskapelige analyser (2001: 701). Videre kreves *globale* løsninger, og problemløsende midler er internasjonal samhandling koordinert av multilaterale aktører, markedsorienterte løsninger og teknologi- og ressursoverføring (2001: 701). Fattige lands muligheter til å hente gevinster gjennom utvekslinger med private og offentlige parter fra industrialiserte land fremheves, og gjør *utviklingsoptimismen* til et typisk trekk ved vinn-vinn diskursen (2001: 702). Likehetene mellom vinn-vinn diskursen, slik Adger et al. beskriver den og Hajers analyse av den økologiske moderniseringsdiskursen er påfallende og noe Adger et al. selv fremhever (2001: 701). Politiske løsninger tuftes på en forutsetning om at vinn-vinn situasjoner kan oppnås for samtlige av de involverte partene – og *forvaltning* betraktes som den viktigste mekanismen for å forløse potensialet politikken er tuftet på.

3.2.2.1 *Narrativ analyse*

Adger et al. anvender narrativanalyse som et analytisk grep for å identifisere mønstre i hvem som blir tildelt rollene som helter, skurker og ofre innenfor de fire miljøområdene, og for å undersøke hvorvidt de omtalte aktørene tildeles like eller ulike roller innenfor de forskjellige diskurstypene (2001: 685). De aktørene som fremstilles som ansvarlige for å ha forårsaket økologiske problemer eller forverret situasjonen, ble av forskerne kategorisert som ”skurker”. Lokale småbønder og jordløse, fremstilles som skurker i de dominerende diskursene innenfor samtlige av de fire områdene (2001: 704). De samme gruppene gis også rollen som ofre for selve problemet, siden de ikke kan ”hjelpes for” de miljøskadelige aktivitetene de bedriver, mens helterollen tildeles forskere, ansatte i nasjonal forvaltning og NGOer som har forstått de ”onde sirklene” og som ser behovet for umiddelbar handling (2001: 704).

3.2.3 Den tradisjonalistiske diskursen

Den fjerde diskursen beskrevet av Svarstad et al. er den tradisjonalistiske. Innen denne diskursen fokuseres det på de lokale aktørene. Biomangfoldet settes først og fremst i sammenheng med dem som bor i et område og er direkte avhengige av den, mens de større miljømessige del-avhengighetene på regionalt og globalt nivå får mindre oppmerksomhet (Svarstad et al. 2008: 120). Innenfor den tradisjonalistiske diskursen blir eksterne aktørers intervensjon i miljø og ressursproblemer kategorisk avvist, mens lokale aktører ses som kapable til å forvalte biomangfoldet og andre naturressurser dersom de blir gitt muligheten til det (Svarstad et al. 2008: 120). En slik forflytning av fokus, har betydningsfulle konsekvenser. I stedet for det globale løsningsfokus som fremmes innenfor vinn-vinn diskursen hvor grunnsynet er at alle involverte parter kan komme positivt ut av situasjonen dersom forvaltningen er riktig, settes altså hensynet til den lokale befolkningen først innen den tradisjonalistiske. Dette poenget kommer tydelig frem i Svarstad et al. sin analyse av DPSIR-modellen, en modell som i dag anvendes for å strukturere og kommunisere anvendt miljøforskning (2008: 116). Modellens styrke hevdes å være at den fanger hovedrelasjoner mellom samfunns- og miljøfaktorer, og kan brukes tværfaglig (Svarstad et al. 2008: 116). Faktorene som inngår i den er ”*drivkrefter*” (driving forces), ”*press*” (pressures), ”*tilstand*” (state), ”*innvirkninger*” (”impacts”) og ”*svar*” (responses) (Svarstad et al. 2008: 117, mine oversettelser). Analysen Svarstad et al. gjennomfører av den tradisjonalistiske diskursen

følger den samme malen som analysen av vinn-vinn diskursen, men jeg velger å fremheve modellen i dette delkapittelet fordi den tydeliggjør forskjellene mellom de to diskursene.

Et sentralt aspekt ved den tradisjonalistiske diskursen, er at fokuset ikke er på biomangfoldets *tilstand*, men på sosiale forhold. Likeledes vies *innvirkningene* på lokalbefolkningen oppmerksomhet, i stedet for innvirkningen på biomangfoldet. Innen den tradisjonalistiske diskursen tematiseres heller ikke *presset* på biomangfoldet eller *drivkrefter* knyttet til tap av biomangfold. I stedet fokuseres det på trusler fra eksterne aktører som kan forårsake problemer og forstyrre sosiale forhold. Lokale problemer blir ofte forklart med globale og nasjonale *drivkrefter*. Slik problematiseres de løsningene som blir fremmet fra vinn-vinn og preserveringsdiskursen (2008: 121). Mens vinn-vinn diskursen forankres i forenelsen av naturvern og økonomiske aktiviteter, og satser på ”involvering” av lokalbefolkningen, er *svaret* naturvern hvor ”(...) sosiale og økonomiske mål blir nådd, men hvor lokalbefolkningen utfører og kontrollerer vernet på det lokale planet” innen den tradisjonalistiske diskursen (2008: 121, min oversettelse).

Svarstad et al. påpeker videre at det ut i fra den tradisjonalistiske diskursen hevdes at spesifikke tilfeller av verneområder *øker* fattigdommen, i stedet for å føre til rettferdighet og akseptable gevinster for lokalbefolkningen slik det fremmes ut i fra vinn-vinn diskursen. Når påstander ut i fra denne diskursen skal underbygges med eksempler, vises det til områder med bærekraftig lokal ressursbruk *uten* at naturområdene er vernet. Innen diskursordenen om verneområder i Afrika, er det først og fremst samfunnsvitere, politiske økologer og menneskerettighetsforkjempere som produserer den tradisjonalistiske diskursen (2008: 120).

Innen samtlige av de fire områdene Adger et al. har analysert, eksisterer det motdiskurser til de dominerende vinn-vinn diskursene. Fellestrekkene i motdiskursene vil i det følgende betegnes som den tradisjonalistiske diskursen. Budskapet om at miljøproblemene er kritiske og at degraderingen av biomangfoldet vil medføre irreversible samfunnsmessige konsekvensene anerkjennes også innenfor den tradisjonalistiske diskursen, som i vinn-vinn diskursen (Adger et al. 2001: 703). Men hovedfortellingen innen den tradisjonalistiske diskursen sentreres rundt portretteringene av lokale aktører som ofre som har blitt utsatt for nedverdigelser og utnytting av eksterne aktører (Adger et al. 2001: 681). Marginaliseringen av rurale fattige, globaliseringen som en ”ekstern kraft”, nordlig konsum, historisk marginalisering, institusjoner, interesser og overkonsum basert på kapitalismen utgjør hovedelementene i den tradisjonalistiske diskursen (2001: 702).

3.2.3.1 Narrativ analyse

Analysen av narrativet innen den tradisjonalistiske diskursen tydeliggjør forskjellene fra vinn-vinn diskursen. Skurkene innen den tradisjonalistiske diskursen er den globale kapitalismen, transnasjonale selskaper og ”koloniale makthavere”. Disse ”abstrakte skurkene” blir konkretisert til selskaper som profitterer på trehogst, storbønder, plantasjeiere og urettferdige handelsmuligheter. Til en viss grad fremstilles også konsumenter fra nord som skurker, mens fattige fra sør tildeles rollen som både ofre og helter innen denne diskursen (Adger et al. 2001: 702). Lest opp i mot hvilke roller som blir tildelt hvilke aktører når narrativet er skodd over vinn-vinn strukturen, er offerrollen den eneste som er gitt de samme aktørene: fattige bønder fra sør.

Figur 1. Oppsummering av diskursene om arealvern

Diskurser	Hovedbudskap	Politisk strategi
Promoteus	Arealvern er unødvendig. Globalt fokus	Teknologisk innovasjon
Preservasjonistisk	Arealvern er nødvendig. Ensidig målsetningen om vern av arter biotoper og landskap. Globalt fokus	Strengt skille mellom verneområder og mennesker. ”Festningsvern”.
Vinn-vinn	Arealvern er nødvendig, og fører til fattigdomslettelse. Globalt fokus	Øke omfanget av arealvern. ”community based conservation”: gevinster, kompensasjon og/eller lokal deltakelse promoterer.
Tradisjonalistisk	Sosiale og økonomiske effekter av arealvern er ofte negative. Lokalt fokus	Lokalbefolkningen bør selv bestemme, utføre og kontrollere bærekraftig bruk og vern av areal og naturressurser .

3.3 Komplimenterende typologi

I analysen av mitt empiriske materiale, trekker jeg i enkelte tilfeller Adams et al. sin ”konseptuelle typologi”, tillegg til Svarstad et al. og Adger et al. sine diskursanalyser. Grunnen til at jeg har brukt denne typologien, er fordi den tydeliggjør forskjellige måter å betrakte årsaksforholdet mellom fattigdom og biodiversiteten på, og hvordan disse betraktningene legger sterke føringer på hvilke politiske løsninger som fremmes. Typologien inkluderer både de moralske og pragmatiske dimensjonene ved argumentene og får dermed frem hvordan ens orienteringshorisont har betydning for hvordan man betrakter årsaksforholdet mellom arealvern og fattigdom, og dernest hvilke politiske løsninger som bør fremmes (2004: 1147). Slik synliggjøres også viktigheten av å få gjennomslag for sitt syn på *hva* som forårsaker fattigdom eller degradering av biomangfoldet, samt at dette ikke bare er et resultat av objektiv kunnskap.

Adams et al. sin typologi består av fire typer. Hver type hviler på hvordan forholdet mellom biomangfold og fattigdom betraktes. I den første typen, ses naturvern og fattigdom som *to separate anliggender* (2004: 1147). Arealvern anses som et legitimt hovedmål, uavhengig av om effekten forventes å være fattigdomslettende eller ei (2004: 1147). Aktører som hevder at fattige land skal ivareta vernet av utryddelsestruede arter, faller i denne kategorien (2004: 1148). Fattigdom ses som indirekte redusert ved denne løsningen, fordi økosystemtjenester sikres og dette vil produsere økonomiske inntekter. Adams et al. fremhever at det finnes muligheter for *lokale* vinn-vinn strategier innenfor denne kategorien, som kombinerer de to – særlig ved turisme til verneområder – selv om dette ikke er målsetningen, men en positiv bieffekt (2004: 1148).

Innenfor den andre typen, ses fattigdom som en *kritisk begrensning for arealvern* (2004: 1147). Arealvern vil feile, dersom ikke fattigdomsutryddelse blir adressert (2004: 1147). Fattigdomsutryddelse er et middel for å oppnå *mer* vern, og resultatet er ofte programmer rettet mot lokalbefolkningen rundt verneområdene for å forhindre jakt og annen ulovlig bruk av parkområdene (2004: 1147-8).

Den tredje typen baseres på at *vern ikke skal undergrave fattigdomsreduksjon* (2004: 1147). Naturvernorganisasjoners primærmål anerkjennes, men et minimumskrav må være at det ikke øker fattigdommen (2004: 1147). Strategier som fremheves ut i fra denne posisjonen, er retningslinjer for naturvernsorganisasjonene, evaluering av den sosiale påvirkningen og

---

betalinger for ”full local opportunity costs of conservation in protected areas” (2004: 1147). De som argumenterer for å øke overføring av inntekter til lokalbefolkningen fra verneområder for å kompensere for ”tapte muligheter” (*opportunity costs*) som følge av at et område har fått status som vernet, med påfølgende bruksrestriksjoner for lokalbefolkningen, inntar denne posisjonen (Adams et al. 2004: 1148).

Den fjerde typen er den som i størst grad skiller seg fra de øvrige. Argumentasjonen innen denne typen beskrives som empirisk basert, og påstanden er at *fattigdomslettelse er avhengig av vern av levende ressurser* (2004: 1148). Økonomisk fattige, samt sosialt og politisk marginaliserte mennesker er avhengige av ”living species in biodiverse ecosystems for livelihoods and ecosystem services, and ecosystem services” som kan ivaretas ved at arealvern tilpasses deres situasjon. (2004: 1148). Positive utfall for biomangfoldet som ikke direkte bidrar til å lette fattigdommen, anses som sekundære. *Konseptet* verneområder avvises gjerne innenfor denne typen, fordi det anses som lite trolige at opprettelsen av verneområder vil medføre tilstrekkelig fattigdomslettelse (2004: 1148), unntaket er dersom turisme overgår alle andre former av jordbruk og inntekter (2004: 1148). Målsetningene søkes oppnådd ved å utføre vern basert på bærekraftig bruk av ressurser knyttet til behovene for lokalbefolkningen, heller enn formelt erklærte verneområder (2004: 1148). Vernestrategier basert på bærekraftig bruk utgjør primært et middel for å redusere fattigdom (2004: 1148).

Figur 2. Likheter og forskjeller mellom diskurser om arealvern og typologi om arealvern.

DISKURSER (Svarstad et al. 2008)	TYOLOGI (Adams et al. 2004)	LIKHETER	FORSKJELLER
Preservasjonistisk	1. Fattigdom og arealvern er to separate anliggender.	Verneområder er legitime, uavhengig av effekt på fattigdom.	Høy likehetsgrad. Ikke eksplisitt fokus på "fortress approach" innen type 1.
Vinn-vinn	1. Fattigdom og arealvern er to separate anliggender.	Sikring av økosystemer vil føre til indirekte fattigdomsreduksjon. Forvaltning: etablere verneområder, effektiv styring av globalt nettverk av verneområder, eid og etablert av staten eller legitime private eiere.	Ulikhetsgrad mellom grunnsyn. Verneområder og fattigdomslettelse anses som separate anliggender innen type 1. Likhetsgrad i tiltak.
Vinn-vinn	2. Fattigdom er en kritisk begrensning for arealvern.	- Fattigdom som kritisk begrensning for arealvern. Arealvern vil feile, om ikke fattigdom blir redusert. Fattigdomslettelse middel for å oppnå <i>mer</i> vern. Forvaltning; Ofte programmer rundt verneområder for å forhindre jakt og annen ulovlig bruk.	Høy likhetsgrad mellom grunnsyn og tiltak.
Vinn-vinn Tradisjonalistisk	3. Arealvern skal ikke forverre fattigdom.	- Verneområder anerkjennes, men må ikke øke fattigdommen. Strategier: retningslinjer, evaluering av sosial påvirkning, og betaling for "opportunity costs".	Likhetsgrad i grunnsyn, ulikhetsgrad i konsekvenser. Ulikhetsgrad i grunnsyn, likhet i konsekvenser.
Tradisjonalistisk	4. Fattigdomsreduksjon avhenger av vern av levende ressurser.	- Arealvern må tilpasses fattiges situasjon. - Positive utfall for biomangfoldet som ikke tilkommer fattige, er sekundære.	Høy likhetsgrad i grunnsyn og tiltak. Men ikke fokus på dominans.

3.4 "Community based conservation" og integreringen mellom utviklings- og naturvernfeltet.

"Community based conservation"¹⁹ hevdes å indikere at elementer fra den tradisjonalistiske diskursen har blitt integrert i vinn-vinn diskursen, og fortolkes dermed som en reaksjon og et svar på kritikken mot verneområders restriktive "ovenfra og ned" styringsform ovenfor lokalbefolkningen. Konseptet er imidlertid svært omdiskutert (Büscher og Whande 2007: 25-8, Adams et al. 2004: 1146, Roe 2008). Det hevdes å være et misforhold mellom det diskursive nivået og det faktiske utfallet av "community based conservation", og hele konseptet beskyldes for å representere "semantiske endringer" (Büscher og Whande 2007: 27). Katarina Brown inntar et liknende standpunkt og hevder at begrep som referer til inkludering av lokalbefolkningen innen naturvernfeltet, generelt har blitt brukt som et diskursivt virkemiddel "to pay lip service to development calls for community involvement" (Brown 2002: 11). Videre hevder hun at deltakelse kan bli brukt som en del av en styringsprosess som går "ovenfra og ned", hvor mennesker konsulteres og inkluderes i passiv form heller enn som aktive agenter, og at denne formen for involvering ikke adresserer maktforskjeller eller underliggende konflikter (2002: 11). Det har også blitt hevdet at involvering kan brukes strategisk som et middel for å utøve kontroll over kunnskap og handlinger, og for å unngå konflikter (Few 2001, i Brown 2002: 11). Dette er argumenter som står i motsetning til gjengse fremstillinger av "community based conservation", men samsvarer med Svarstads påstand om at involvering av lokalbefolkningen hovedsakelig brukes som et middel for å oppnå målsetningen om mer arealvern (Svarstad et al. 2008: 119).

3.4.1 Utviklingsfeltets innflytelse

Både Brown og Svarstad et al. sine analyser kan tolkes som et tegn på at utviklingsfeltet har fått økt innflytelse på naturvernfeltet, siden "community based conservation" kan brukes

---

¹⁹ "Community based conservation" ligner på, men må ikke forveksles med "Community Conserved Areas", som i følge IUCNs definisjon er en av fire måter samtlige verneområder kan forvaltes på, uavhengig av hvilke kategori de tilhører. Ut i fra denne definisjonen, er verneområder områder hvor: "(...) the management authority and responsibility rest with indigenous peoples, and/or local communities through various forms of customary, legal, formal, or informal institutions and rules." (Dudley 2008). Som følge av dette fremgår det klart at "forvaltningsautoriteten og ansvaret" for et verneområde kan overføres fra sentralforvaltningen til lokal- eller urbefolkningen.

som et virkemiddel for å oppnå arealvern. Dette poengteres også av Roe, som skriver at de antagonistiske forholdene innen diskursordenen har økt på 1990- og 2000-tallet som følge av: "(...) the disenchantment with community-based approaches to conservation and the prioritization of poverty over environment" (2008: 491). Samtidig med vinn-vinn diskursens dominans (Adger et al. 2001), hvor "community based conservation" spiller en sentral rolle, pågår det også strømninger av kritikk mot at konseptet ikke får til hva det lover – både ut i fra sosiale parametre og fra aktører innen naturvernfeltet som ytrer frustrasjon over det internasjonale fokuset på fattigdomsbekjempelse og frykter for ivaretakelsen av biomangfoldet.

I sine analyser åpner Svarstad et al. og Brown for oppfølgende spørsmål. For det første, dersom det er slik at en "folkevennlig strategi" antas å føre til en bedre gjennomslagsevne for arealvern, hvilke etablerte meninger er det så den "folkevennlige strategien" samsvarer med som gjør den politisk gangbar i større grad enn en renskåren "arealvernsstrategi", slik preserveringsdiskursen er? For det andre, hvilket grunnsyn på forholdet mellom verneområder og menneskelig aktivitet er det som gjør det mulig å fronte "folkevennlige" strategier innen en vinn-vinn diskurs, dersom den primære målsetningen er å verne naturen?

Svarstad et al. svarer innledningsvis i sin artikkel på det første spørsmålet, ved å fastslå at det er høy enighet blant forskere om at det eksisterer et imperativ for planleggere og politikere om å lytte til og involvere alle berørte parter i deltakelse knyttet naturvernsbestemmelser (2008: 117). Brown svarer delvis på begge ved å argumentere for at synet på lokalbefolkningen har blitt snudd på hodet ut i fra den tradisjonelle måten å se lokalbefolkningen i forhold til verneområder på. Før ble utvikling hos lokalbefolkningen, særlig befolkningsvekst, sett på som en trussel mot naturen. Nå blir mennesker i større grad sett på som en måte å oppnå naturvern på ved at det utvikles: "(...) dependent relationships between biodiversity and surrounding people so that stakeholders benefit directly from biodiversity will provide incentives for conservation" (Brown, 2002: 7-8. Sic!). Når det utvikles et avhengighetsforhold, oppstår det også en egeninteresse hos lokalbefolkningen for å ivareta biomangfoldet. Ved at det opprettes en slik direkte forbindelse "driver" livsgrunnlaget til lokalbefolkningen arealvernet. En indirekte forbindelse mellom menneskelige behov og biomangfoldet er en annen variant av denne konseptualiseringen. Når den indirekte forbindelsen legges til grunn, fremheves utviklingen av alternative inntektskilder eller livsgrunnlag som kompensasjon for tapt tilgang til naturressursene

---

(Brown 2002: 7). Både tendensen og konseptualiseringene Brown påpeker, viser det samme som totaliteten av Adams et al. sine konseptuelle typologier: fattigdomslettelse ses ikke lengre som en trussel mot biomangfoldet.

Brown knytter utviklingen i de overnevnte konseptualiseringene til den pågående syntetiseringen mellom natur- og utviklingsfeltet hvor komplimentære mål og kompromiss vektlegges – heller enn konkurranse. For å begrepsfeste dette, anvender Brown betegnelsen ”new conservation” (2002: 7). Begrepet er først brukt av Hulme og Murphree, og refererer til endringer på tre hovedområder innen arealvern: (i) Den sosiale institusjonen man tar utgangspunkt i har gått fra staten til det lokale i sitt fokus på lokalsamfunnenes deltakelse i vernet. (ii) Forståelser fra økologien er integrert og menneskets formende rolle på biomangfoldet anerkjennes. (iii) Det har skjedd en bevegelse vekk fra romantiske idealer om vill og urørt natur. En annen konsekvens som følge av bevegelsen fra arealvern ved proteksjonisme til arealvern gjennom bruk, er at den nyliberale ideologien har manifestert seg i så stor grad at mye av retorikken innenfor ”new conservation” fremstiller markedet som biomangfoldets frelse, skriver Brown om de tre endringene (Hulme og Murphree 1999, i Brown 2002: 7). Ut i fra disse analysene, synes det som om Hajers beskrivelser av den økologiske moderniseringsdiskursen og vinn-vinn strategiene har blitt sterkere forankret innenfor diskursordenen om verneområders forhold til fattigdom.

3.5 Hvilke materielle konsekvenser fremheves i den kritiske forskningen om verneområders forhold til fattigdom?

Store deler av litteraturen om forholdet mellom verneområder og fattigdom, er rapporter og forskningsbidrag som er publisert for eller i samarbeid med en eller flere av de store naturvernsaktørene. Jeg har valgt å løfte frem bidrag fra frittstående og kritisk forskning om verneområders forhold til fattigdom i Afrika, hovedsakelig basert på case-studier av verneområder i Afrika. Jeg vil konsentrere meg om tre elementer: intern migrasjon som følge av verneområder, fordelings spørsmål og produksjonen av identiteter.

3.5.1 Fordrivelse og intern migrasjon

”The greatest social impact of PAs²⁰, however, relate to population displacement”, hevder Adams og Hutton (2007: 157). Fordrivelse og intern migrasjon som følge av verneområder har blitt viet mye oppmerksomhet i kritiske fremstillinger av forholdet mellom verneområder og fattigdom (Schmidt-Soltau 2009, Neumann 1998, Cernea og Schmidt Soltau 2006, Schmidt-Soltau og Brockington 2007, Adams og Hutton 2007, West, Igoe og Brockington 2006). Temaet er omstridt innen forskningslitteraturen og i følge Adams og Hutton finnes det ikke et vitenskapelig anerkjent anslag av antall mennesker globalt som har blitt tvunget til å flytte på grunn av opprettelsen av verneområder (2007: 157). Også West et al. påpeker den usystematiske og lave produksjon av litteratur om internt fordrevne mennesker sammenlignet med omfanget av verneområder globalt (2006: 257). At det finnes så lite presis kunnskap om hvor mange som har måtte flytte på grunn av verneområder globalt, understreker det manglende fokuset på dette aspektet ved opprettelsen av verneområder. West et al. understreker at den manglende kunnskapen om dette fenomenet er uheldig, siden det ofte benektes av ”stater, NGOer og andre med interesse i å flytte mennesker ut i fra disse områdene (2006: 257, min oversettelse). I likhet med West et al. fremsetter Cernea og Schmidt-Soltau at de fattigdomsfrembringende aspektene ved fordrivelse er et tema som har blitt unngått fordi de som utøver denne strategien i stor grad har ”drawn a curtain of complacent tolerance and silence around the practices of forced displacement, avoiding an objective consideration of the empirical evidence” (2006: 1810). Det er imidlertid viktig å presisere at det har skjedd en endring i politikken på dette området, noe som også tematiseres av Cernea og Schmidt-Soltau. Verdensbanken endret i 2001 sin definisjon av ”fordrivelse” (*displacement*) til også å omfatte ”begrenset tilgang” (*restricted access*). Dermed inkluderer denne betegnelsen nå ikke bare mennesker som fysisk må forflytte seg, men også de som blir utsatt for ”the involuntary taking of land resulting in ... loss of income sources or means of livelihood, *whether or not the affected persons must move to another location*” (Verdensbanken 2001, gjengitt i Cernea og Schmidt-Soltau 2006: 1810, deres uthevelse). Dette, hevder Cernea og Schmidt-Soltau, er en politikkenndring og en formulering som tilkjenner de problematiske forholdene knyttet til opprettelsen av og praksisen i

---

²⁰ Forkortelse for ”Protected Areas”.

---

verneområder - og et brudd med stillheten rundt dette fra de igangsettende og forvaltende aktørene (2006: 1810).

3.5.2 Utbytte av verneområder – for hvem?

Som vist i kapittel 1.1 argumenterer Adams et al. for at kostnadene og utbyttet av verneområder er ujevnt fordelt mellom fattige og rike land, og at lokalbefolkningen i fattige land betaler prisen for den internasjonale satsningen på verneområder for å ivareta biomangfoldet (2004: 1146). Adams og Hutton følger dette perspektivet. De anerkjenner at verneområder *kan* ha positive effekter lokalt og regionalt, hovedsaklig i form av økosystemtjenester²¹ (2007: 160), men stiller spørsmålene: ”For whom are such areas set aside? On whose authority? And whose cost?” (2007: 148). Ved å trekke inn sosial ulikhet, fordelingsspørsmål og de sosiale kontekstene verneområdene inngår i, problematiserer de forståelsene som ligger til grunn for vinn-vinn diskursen:

Access to benefits from conservation (such as social investment or development funds, or profit sharing from tourist enterprise) is typically in the hands of employees of the state national park authority (...) The creation of PAs generates a stream of legal and illegal benefits but both tend to reproduce existing economic inequalities within local communities and wider society (...) There is also inequality in the less tangible benefits of the existence value of the species and habitats preserved in PAs. A crude distributional logic applies to these benefits, for while in theory they are available to local people, in practice they are chiefly appropriated by remote and relatively wealthy wildlife lovers in developed countries (and to a lesser extent local urban elites), both through surrogate knowledge about species and survival and through direct tourist experiences. These beneficiaries provide, of course, the funding for international conservation organisations that advocate the establishment of PAs. Thus the costs of PAs are mostly born locally, while benefits accrue globally. (Adams og Hutton 2007: 161).

Dette sitatet fra artikkelen ”People, Parks and Poverty: Political Ecology and Biodiversity Conservation”, tematiserer fordelingmekanismer *innad* i de lokale og nasjonale kontekstene verneområder inngår i. At verneområder genererer økonomisk utbytte, følges opp med spørsmålet om hvem utbyttet av verneområder tilfaller og om det tilfaller de samme gruppene som har båret kostnadene ved at verneområder opprettes – for eksempel ved å ha

---

²¹ ”The Millenium Ecosystem Assessment identified four kinds of service, provisioning services such as food, water, timber and genetic resources; regulating services such as waste treatment or the regulation of climate or flooding; cultural services such as recreation and aesthetic enjoyment; and supporting services such as soil formation, nutrient cycling and plant pollination (Adams og Hutton 2007: 160).

flyttet eller mistet tilgang til sitt ressursgrunnlag. Adams og Hutton tar også opp fordelingen av hvordan kostnader og utbytte av verneområder fordeles mellom utviklingsland i ”Sør” og industrialiserte land i ”Nord”. I følge Adams og Hutton bidrar ikke verneområder til fattigdomslettelse, men til reproduksjon av økonomiske ulikheter lokalt og nasjonalt, og at det i første rekke er turister fra vestlige land og urbane eliter som høster opplevelsene verneområdene genererer.

3.5.3 Produksjonen av rom og identiteter

I diskursanalyser blir det gjerne viet oppmerksomhet til hvilke identiteter som produseres og ”tilbys” i forskjellige diskurser. Dette følger av Foucaults argument om at mennesker blir gjort til subjekter gjennom diskurser (se kapittel 2.1.3). I sin undersøkelse av sosiale, materielle og symbolske effekter av verneområder løfter West et al. frem sammenhengen mellom verneområder og identiteter (2006: 252). Deres analyser viser hvordan perspektivet som følger Foucaults poeng har relevans i forhold til verneområder, ved at diskursene om verneområder og de politiske løsningene som produseres i dem forutsetter, tilbyr og favoriserer bestemte identiteter.

West et al. argumenterer for at det i tilknytning til arealvernsprosjekter foregår forenklinger av det sosiale mangfoldet ved at identiteter fikseres i tid og rom og at sosiale grupper plasseres inn i allerede eksisterende kategorier, for at de skal passe inn i politiske strukturer (2006: 261). Dette er prosesser som forenkler politikken og forvaltningen av verneområder (Brockington 2002: 25, i West et al. 2006: 264), samtidig som endringer i de sosiale, politiske og økonomiske behovene til lokalbefolkningen ikke ivaretas av naturvernsaktører (West et al. 2006: 261). En forenklingsform som tydeliggjør hvordan identiteter fikseres, er hvordan urbefolkning defineres ut i fra fortiden, mens eventuelle endringer i kunnskap og praksis ikke aksepteres fordi dette ikke samsvarer med autenticitetskravet til urbefolkningen (West et al. 2006: 261). Graden av autenticitet fikserer ikke bare en identitet i fortiden, men settes også opp som et omdreiningspunkt man graderes ut i fra. Samtidig som kravet om autenticitet kan forhindre endringer i livsstil for individer eller hele grupper dersom disse fremstår som mindre autentiske – kan det også gi tilgang til rettigheter og ressurser og favorisere dem som har tilgang til en ”urbefolkningsidentitet”, i forhold til andre grupper som ikke har tilgang til, eller som ikke vil tre inn i, en slik identitetskategori. Det samme poenget er essensen i Chapins artikkel ”A Challenge to Conservationists”, selv om

---

vinklingen er annerledes. I denne artikkelen, som fikk omfattende oppmerksomhet i naturvernfeltet da den kom ut, hevder Chapin at NGOer tok i bruk betegnelsen ”fattig” eller ”marginalisert” i stedet for ”urbefolkning” fordi de førstnevnte betegnelse i mindre grad er knyttet til rettigheter (Chapin 2004: 27). Chapins påstand om hvordan definisjonsmakten ble benyttet av naturvernsaktører til å fremme egne interesser, får frem makten *i* identitetsbetegnelse, så vel som mulighetene i å ha makten *over* dem – ved å være den definerende instansen.

3.6 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert et utvalg forskningsbidrag på verneområder i et samfunnsvitenskapelig perspektiv, med et tosidig formål. Det første formålet har vært å presentere de forskningsbidrag jeg har brukt som sammenligningsgrunnlag i analysen av det empiriske materialet fra IUCNs verdenskongress. I denne sammenhengen har jeg lagt vekt på Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) sine beskrivelser av diskursene promoteus, preservasjonistisk, tradisjonistisk og vinn-vinn og Hajers beskrivelse av den økologiske moderniseringsdiskursen (1995). I tillegg har andre forskningsbidrag blitt trukket frem for å tydeliggjøre mangfoldet i forståelser av forholdet mellom fattigdomsbekjempelse og vern av biodiversiteten (Adams et al. 2004) og bevegelser mot en integrert tilnærming mellom naturvern- og utviklingsfeltet med den følge at lokalbefolkningen i tiltagende grad blir sett på som en ”drivkraft” for å sikre verneområder (Brown 2002). Det andre formålet med kapitlet har vært å løfte frem noen forskningsbidrag som tematiserer sosiomaterielle konsekvenser av verneområder i et kritisk fordelings- og rettighetsperspektiv.

4 Metodekapittel

En diskursanalytisk tilnærming er både et teoretisk perspektiv og en metode, og i dette kapitlet er det metodeaspektene ved mitt diskursanalytiske prosjekt som vil løftes frem. Dette vil jeg gjøre ved å vise hvilke metodiske og analytiske grep jeg har tatt for å besvare oppgavens problemstilling, og ved å drøfte hvilke styrker og svakheter som hefter ved disse valgene og ved det empiriske materialet.

4.1 Organisasjonen IUCN som arrangør og aktør

IUCN arrangerer sin verdenskongress for naturvern hvert fjerde år. I 2008 fant denne begivenheten sted i Barcelona fra søndag 5.oktober til og med tirsdag 14.oktober. I følge IUCN selv deltok ”nesten 7000” personer, fra 183 land (http://www.iucn.org/congress_08/live/news/?3067/Most-successful-Congress-to-date-says-report).

IUCN ble grunnlagt i 1948 som verdens første globale miljøvernorganisasjon. IUCN består i dag av mer enn 1000 medlemsorganisasjoner i 140 land. Omtrent 200 er tilknyttet statlig forvaltning, mens 800 er NGOer. IUCN presenterer seg som et ”nøytralt forum for regjeringer, NGOer, forskere, næringsliv og lokalsamfunn for å finne pragmatiske løsninger på utfordringer ved naturvern og utvikling” (<http://cms.iucn.org/about/>, min oversettelse). Organisasjonen har en målsetning om å akkumulere og formidle kunnskap. Samtidig blir den betraktet som en politisk aktør som arbeider for å oppnå gjennomslag for sine allianser og løsninger på miljøproblemer. Det politiske arbeid kommer til uttrykk i IUCNs formål: ”å påvirke, oppmuntre og assistere samfunn i hele verden til å verne naturens integritet og mangfold og å forsikre at bruk av naturressurser er rettferdig og økologisk bærekraftig” (<http://cms.iucn.org/about/>, min oversettelse). Organisasjonens presidentskap og styre velges under IUCNs verdenskongress.

Den ti dager lange verdenskongressen var delt i to bolker. De fire første dagene av kongressen bar betegnelsen ”Forumet”. Under denne delen ble det holdt et høyt antall plenumssesjoner og ”workshops”. I tillegg ble det vist filmer og det fantes en rekke stands, boklanseringer, plakater og kunstutstillinger og andre typer presentasjoner. Under kongressens andre del fant ”Member’s Assembly” sted. Her ble retningslinjer og vedtekter

---

for IUCNs arbeid diskutert, og styret for de neste fire årene ble valgt. Verdenskongressen danner dermed IUCNs politiske plattform for de neste fire årene. På organisasjonens nettsider om verdenskongressen i 2008 blir begivenheten beskrevet på følgende måte: ”Mer enn 6 600 ledere fra regjeringer, den offentlige sektor, NGOer, næringslivet, FN-organisasjoner og sosial organisasjoner diskuterte, debatterte og entes om løsninger for verdens mest presserende miljøproblemer” (http://www.iucn.org/congress_08/, min oversettelse).

4.2 Hvorfor er IUCNs verdenskongress et egnet sted å utføre deltakende observasjon?

Jeg anser IUCNs verdenskongress som et velegnet sted for å studere pågående utviklingstrekk i den internasjonale diskursproduksjonen av forholdet mellom fattigdom og verneområder av flere grunner. IUCNs utgjør en stor og mektig aktør innen naturvernfeltet. På grunn av organisasjonens og medlemmenes status, er det også trolig at diskursproduksjonen får politiske og materielle konsekvenser siden IUCN, i tillegg til å være en politisk aktør, driver ”(...) tusenvis av feltprosjekter” globalt (<http://www.iucn.org/about/>, min oversettelse). Et høyt antall personer fra en rekke land og et mangfold av ulike organisasjoner som arbeider med spørsmål om miljø og utvikling deltar på kongressen. I tillegg representerer mange av de deltakende aktørene mektige organisasjoner innen naturvernfeltet. Følgelig er det trolig at de viktigste og mest aktuelle diskursene innen miljø- og utviklingsfeltene blir produsert der.

I tillegg til de overnevnte refleksjonene var det to mer teoretisk forankrede grunner til at jeg valgte å forhold meg til IUCNkongressen i stedet for å utføre intervjuer eller å samle inn skriftlig materiale fra et utvalg aktører. Det første er Silvermans poeng om ”natural occurring data” (2005: 102, 119). Med denne betegnelsen viser Silverman til at datamateriale som ikke er generert i forskningsøyemed kan være en fruktbar måte å gjøre sosiologiske analyser på. Dette er et synspunkt jeg deler. Å overvære IUCNs verdenskongress ga en unik nærhet – både i tid og rom – og mulighet til å undersøke hva og hvordan sentrale og mektige internasjonale aktører fremstiller verneområders forhold til fattigdom, uten at jeg som forsker innvirket på situasjonen eller var delaktig i å ”produsere” dataene i samme forstand som når man lager og stiller spørsmål i et kvalitativt forskningsintervju.

Den andre grunnen, er knyttet til det diskursanalytiske perspektivet som benyttes i denne oppgaven. Selv om perspektivet er et godt verktøy for å analysere tekst, er det ofte problematisk å empirisk avgrense både ”diskurser” så vel som den eller de aktuelle ”diskursordenene”. Dette er abstrakte begreper som må ”fylles med innhold” og avgrenses i forhold til hverandre av forskeren gjennom analyse av empirisk materiale. Samtidig forutsettes en viss kjennskap og antagelser om både diskursene og diskursordene, fordi det analytiske arbeidet og tidsrammen nødvendiggjør at et håndterbart og avgrenset empirisk materiale samles inn. Mitt hovedproblem lå i å avgrense innsamlingen av det empiriske materialet på en god måte, og samtidig sikre at analysen beholdt et induktivt element. Forholdet mellom fattigdom og verneområder i Afrika er et omdiskutert tema, og det eksisterer en stor mengde tekstlige bidrag om dette temaet fra en rekke aktører med forskjellig geografisk tilhørighet. Slik sett ville det ikke være vanskelig å velge ut en rekke tekster å analysere disse. Jeg var imidlertid bekymret for at utvalget av tekster i for stor grad ville bli basert på min forforståelse av hvordan diskursordenen så ut. En konsentrasjon om IUCNs verdenskongress ga tre fordeler. For det første er dette en viktig internasjonal hendelse og på grunn av mangfoldet av aktører kan den betraktes som et ”utsnitt” og en ”automatisk” operasjonalisering av ”den pågående internasjonale debatten”, slik ordlyden er på PAPIAs overordnede forskningsspørsmål for diskursanalysedelen. For det andre var det helt nødvendig for meg å foreta en avgrensning av fokus for å kunne gjennomføre en diskursanalyse innenfor den tidsbegrensingen en masteroppgave danner. For det tredje fikk jeg sikret at analysen fikk et induktivt preg ved å fokusere på ”natural occurring data” i form av verdenskongressens debatter og plenumssesjoner.

De overnevnte grunnene utgjorde viktige argumenter i mitt valg av metode for denne oppgaven. Min personlige motivasjon bidro selvfølgelig også til denne avgjørelsen. Jeg anser deltakende observasjon for å være en svært spennende men forholdsvis lite anvendt metode i norsk sosiologi, særlig blant masterstudenter, og hadde lyst til å ta i bruk denne metoden i min masteroppgave. Dessuten var jeg nysgjerrig på hvordan forholdet mellom fattigdom og verneområder ble fremstilt av mennesker som arbeider innenfor naturvernfeltet under en slik hendelse, gitt kritikken som fremmes fra akademisk hold, noe denne metoden ga meg mulighet til.

Jeg har beskrevet min arbeidsmetode under IUCN kongressen som ”deltakende observasjon”. Dag Album skriver i boken ”Nære fremmede” at: ”å være deltakende

---

observatør er også å intervjuer” (1996: 236). Jeg vil understreke at jeg ikke har utført deltakende observasjon i samme forstand som for eksempel Dag Albums omfattende deltagende observasjonsarbeid ved et norsk somatisk sykehus. Jeg har verken intervjuet deltakere under kongressen eller vektlagt å beskrive de fysiske rammene rundt verdenskongressen og den uformelle interaksjonen aktørene i mellom, slik det ofte gjøres i etnografier. I stedet utførte jeg et kort og intenst arbeid hvor jeg som deltaker på kongressen samlet inn en omfattende mengde empirisk materiale. Det bør allikevel nevnes at som deltaker under kongressen deltok jeg i uformelle møter og samtaler med andre deltakere. Dette ga meg en mulighet til å diskutere og få innspill til mine fortolkninger av de formelle sesjonene.

4.2.1 Utvalg av sesjoner

Den deltakende observasjonen ble utført av Hanne Svarstad og meg selv. Svarstad deltok på kongressens ”Forum-del”, mens jeg var tilstede under hele kongressen. Under kongressens ”Forum-del” valgte vi hovedsakelig ut ”workshops” eller større presentasjoner som omhandlet verneområder og verneområders sosiale effekt. Sesjonene vi overvar og tok opp ble valgt ut i fra titlene og beskrivelsene i programmet. Siden vi var to, og begge var utstyrte med båndopptakere, hadde vi muligheten til å dekke sesjoner av interesse som foregikk parallelt.

I følge min gjennomgang av programmet er det oppgitt til sammen 882 hendelser under ”Forum-delen” av kongressen. Dette inkluderer alt fra postere, filmfremvisninger, interaktive workshoper til mer tradisjonelle presentasjoner under plenumssesjonene. Av disse hadde 11 av hendelsene ordet ”poverty” eller varianter av dette med i tittelpresentasjonen i programmet. I tillegg til at alle hendelsene er listet opp i programmet, er det inndelt i forskjellige ”reiser” basert på forskjellige tema. ”Protected Areas” var navnet på en slik ”reise”²². Min opptelling viser at 95 hendelser i programmet falt er kategorisert innunder ”reisen” Protected Areas.

---

²² De andre ”reisene” var ”Mediterranean”, ”Species”, ”Rights and conservation”, ”Water”, ”Energy”, ”Forest”, ”Marine”, ”Islands”, ”Law and governance”, ”Bio-cultural diversity and indigenous peoples” og ”Markets and business”.

Til sammen har Svarstad og jeg opptak fra 21 hendelser fra ”Forum-delen” av Kongressen. Opptakene fra denne delen er hovedsakelig av ”workshoper” med et varierende antall innledere og med avsluttende diskusjon hvor deltakere i salen kom med innspill til hva som hadde blitt sagt. I tillegg overvar jeg det fire dager lange ”Member’s Assembly” som hovedsakelig bestod av taler fra sentrale personer innenfor IUCN systemet, samt debatt rundt vedtak i programmet. Fra denne delen av kongressen har jeg til sammen 201 minutter²³ med opptak. I tillegg brukte jeg én dag på å samle inn alt av brosjyremateriell som omhandlet verneområder og som kunne være av relevans for forskningsspørsmålet.

4.3 Gjennomgang av datamaterialet

I etterkant av verdenskongressen har samtlige av opptakene blitt gjennomlyttet og delvis transkribert. Ut i fra denne gjennomgangen, valgte jeg ut de mest relevante sesjonene i materialet for oppgavens problemstilling. Av de 201 minuttene fra ”Member’s Assembly” delen av kongressen, valgte jeg ut enkelte innlegg som var av interesse. Denne delen av kongressen har ikke blitt vektlagt i særlig grad, siden ”Forum-delen” av kongressen i større grad omhandlet forholdet mellom verneområder og fattigdom direkte. Av de 21 opptakene av hendelser fra ”Forum-delen”, har jeg klassifisert 14 som direkte relaterte til oppgavens forskningsspørsmål. Samtlige var workshoper på halvannen time, og utgjør dermed 21 timer med opptak. Disse opptakene har blitt nøye gjennomgått og kodet. Ut i fra den totale mengden av artikuleringer om verneområder på disse opptakene, dannet jeg meg et bilde av hvilke diskurser som ble produsert under IUCNs verdenskongress og grupperte verdenskongressen i en ”diskursorden”, forstått som totaliteten av konkurrerende diskurser. Ut i fra dette valgte jeg ut innlegg som ble transkribert i sin helhet og analysert nærmere. Innleggene som ”nærleses”, er først og fremst valgt ut fordi de er gode eksempler på diskursene som ble produsert under kongressen.

I prosessen med å gruppere innleggene i mitt materiale i diskurser, anvendte jeg tidligere beskrivelser av diskurser innen naturvernfeltet som sammenligningsgrunnlag. I dette arbeidet, baserte jeg meg hovedsakelig på Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) sine

---

²³Member’s Assembly fem dager inkludert én dag satt av til ekskursjon. Under denne delen av kongressen, har jeg kun opptak av de sekvensene som var av interesse for forskningsspørsmålet.

---

beskrivelser, fordi de var konkrete beskrivelser av fire diskurser som egnet seg for sammenligning. Først grupperte jeg deres beskrivelser av diskurser innen naturvernfeltet i ”elementer”, og deretter undersøkte jeg om disse elementene var tilstede i mitt materiale ved å gå igjennom og kode det delvis transkriberte materialet. I denne gjennomgangen, undersøkte jeg også om det var elementer tilstede i mitt materiale, som ikke hadde blitt viet særlig oppmerksomhet i Adger et al. (2001) eller Svarstad et al. (2008) sine beskrivelser. Etter at de utvalgte innleggene ble valgt ut og transkribert i sin helhet, ble den samme gjennomgangen gjentatt. Et formål med denne ”nærsynte” analysen, var å undersøke om det hadde skjedd endringer *innad* i de forskjellige diskursene, samt å kvalitetssikre mine tidligere gjennomgang. Å ta utgangspunkt i tidligere arbeid med det siktemål å undersøke kontinuitet og endring, kan beskrives som en komparativ analyse og tilfører det analytiske arbeidet et deduktivt element.

Forholdet mellom fattigdom og verneområder ble ofte diskutert på et universelt nivå under verdenskongressen, uten at den geografiske beliggenheten ble spesifisert. Dette gjenspeiles i analysen av det empiriske materialet, til tross for at jeg så langt det har vært mulig, har prioritert innlegg som omhandler forholdet mellom fattigdom og verneområder i Afrika. Selv om jeg har forsøkt å forholde meg spesifikt til Afrika, er det interessant i seg selv at en så stor del av debatten om verneområder og fattigdom foregår på et universelt nivå, uten at kontekstuelle forhold trekkes inn. Dette er derfor et aspekt ved debatten jeg ikke har forsøkt å skjule.

Brosjyrematerialet som ble samlet inn under verdenskongressen, har også blitt gjennomgått og kategorisert. Jeg har imidlertid valgt å anvende det kun som et supplement til analysen av vinn-vinn diskursen. Denne avgjørelsen er fattet av to grunner. For det første var det kun en liten del av materialet som var direkte relatert til forholdet mellom verneområder og fattigdom. For det andre var det benyttet en vinn-vinn fremstilling i alle brosjyrene som omhandlet verneområder og fattigdom.

4.4 Et kritisk blikk på den analytiske prosessen

Oppgavens analyse er basert på min innsamling og fortolkning av et kvalitativt materiale. Et tema som ofte bringes opp i forbindelse med kvalitativ forskning er fortolkerens rolle og posisjonering, og hvordan dette påvirker forskningsarbeidet fra begynnelse til slutt. Som

forsker er man ”in the mix” som Graue og Walsh så treffende beskriver det (1998: 91). I denne delen vil jeg kort problematisere mitt eget analytiske arbeid og peke på noen av dets begrensninger.

4.4.1 Teoridrevet metode

På grunn av diskursanalysens teoretiske forankring, kan en diskursanalyse beskrives som en ”teoridrevet” metode (Album 1996: 249). Teorien som grunnlag gir visse perspektiver som både former fortolkerens forståelse av verden og preger måten det empiriske materialet fortolkes på, derfor er det av interesse å fremheve hvordan det teoretiske perspektivet påvirker det sosiologiske blikket og det analytiske arbeidet - både generelt og mer spesifikt knyttet til denne oppgaven (jf. Widerberg 2001, Etterord).

Denne oppgaven er teoridrevet i den forstand at diskurser ses som operative for hvordan vi som aktører forstår verden og oss selv. Dette leder det analytiske blikket mot strukturer heller enn aktører, mot språket og tekst heller enn mot kvantitative data, og mot meningsdannelse heller enn sosioøkonomiske faktorer. Videre er oppgaven forankret i et konfliktteoretisk perspektiv hvor ulike representasjoner av sosiale fenomener ses som en kamp om meningsfastleggelse. Uenighet og konfliktlinjer vies således mye oppmerksomhet i analysen. En av Faircloughs intensjoner med den kritiske diskursanalysen, som nevnt i kapittel 2.2, er å bedrive ideologikritikk og å synliggjøre hvordan diskurser både reproducerer og avslører ideologiske forhold (1992: 36). En slik intensjon innebærer at blikket ofte rettes mot meningsproduksjonen rundt fordelingsspørsmål og undertrykkelse, samt at et marxistiske tankegods ofte fører til at en kritisk holdning mot markedet og nyliberalismen inntas (jf. mitt kapittel 2.3). Kritisk teori beskrives av Büscher og Whande som et perspektiv hvor forståelser av hvordan maktforhold opprettholdes og endres er et sentralt mål med analysen, og som et perspektiv hvor det settes spørsmålstegn ved maktforhold i stedet for at de bestående maktforhold tas for gitt (2007: 23). Uten at jeg anvender ideologibegrepet, er det nok riktig å si at denne oppgaven også er ”teoridrevet” i den kritiske retningen.

4.4.2 Analysens begrensning

Det er viktig å understreke at analysen i denne oppgaven kun er basert på et utsnitt av IUCNs verdenskongress i Barcelona, og at fortolkningen av det empiriske materialet er formet av

---

det teoretiske perspektivet som er anvendt i denne oppgaven, så vel som av min subjektivitet. Dette nødvendiggjør at det analytiske arbeidet utføres så etterrettelig som mulig. En av grunnene til at jeg har valgt å i så stor grad konsentrere meg om nærlesing og analyse av utvalgte innlegg, samt å legge disse ved oppgaven i et vedlegg, er å gjøre dem tilgjengelige for leseren og slik sikre en større grad av etterrettelighet av mitt analytiske arbeid.

Det er også viktig å understreke at min analyse kun sier noe om hvilke diskurser som ble produsert under IUCNs verdenskongress for naturvern, og at konklusjonene ikke kan overføres til å gjelde hvilke diskurser som eksisterer i den internasjonale debatten om forholdet mellom fattigdom og verneområder i sin helhet. Avslutningsvis vil jeg påpeke at diskursproduksjonen om verneområder og fattigdom også pågår andre steder enn i naturvernfeltet. Siden IUCNs verdenskongress for naturvern nettopp er en møteplass for naturvernere, er det sannsynlig at aktører som er grunnleggende kritiske til selve eksistensen av verneområder ikke vil delta på en slik kongress.

4.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjort rede for IUCN som organisasjon og IUCNs verdenskongress som hendelse. Videre har jeg argumentert for hvorfor deltakende observasjon med opptak av hendelser under IUCNs verdenskongress var en velegnet metode for å besvare på oppgavens forskningsspørsmål. Dessuten har jeg gjort rede for hvilket blikk et diskursanalytisk perspektiv genererer og hvilke begrensninger som ligger i valg av metode og det empiriske materialet. Selv om overføringsverdien av konklusjonene i denne oppgaven er begrenset, finner jeg Bram Büschers beskrivelse av store internasjonale konferanser med høy grad av anseelse innen naturvernfeltet som ”microcosmos” av pågående trender innen det samme feltet, treffende (Büscher 2008: 229). Siden aktører fra forskjellige posisjoner innen naturvernfeltet møtes for å lære, påvirke hverandre og programfeste løsninger for å ivareta naturen og biomangfoldet, betrakter jeg IUCN-kongressen som en viktig arena for diskursproduksjon, hvor språket brukes for å fremme representasjoner av naturvern fra bestemte ståsteder.

5 IUCN kongressen som diskursorden

I de neste kapitlene vil jeg presentere analyser av utvalgte innlegg fra IUCNs verdenskongress. For å gi et bilde av hvorfor de forskjellige innleggene er valgt ut for næranalyse, vil jeg begynne analysen av det empiriske materialet ved å løfte frem hovedtrekk ved hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom ble fremstilt under IUCNs verdenskongress som helhet. Dette vil jeg gjøre ved å tegne opp et bilde av IUCNs verdenskongress som en ”diskursorden” ut i fra diskursene vinn-vinn, tradisjonalistisk, preservasjonistisk og promoteus, samt ved å trekke frem de overordnede tegnene på endring og kontinuitet når IUCNs verdenskongress sammenlignes med beskrivelsene til Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) sine beskrivelser.

5.1 Dominans og opposisjon

Under IUCNs verdenskongress for naturvern var aktører som artikulerte et forhold mellom verneområder og fattigdom basert på en vinn-vinn struktur, klart i flertall. Få fremmet opponerende innlegg mot de dominerende vinn-vinn fremstillingene, men de som gjorde det artikulerte seg på måter som i all hovedsak kan kategoriseres som en posisjonering innenfor den tradisjonalistiske diskursen. Jeg vil derfor argumentere for at den dominerende diskursen om forholdet mellom verneområder og fattigdom under IUCNs verdenskongress var vinn-vinn diskursen, mens den tradisjonalistiske diskursen utgjorde opposisjonen.

Klimaendringer er det elementet som i størst grad representerer endringer under IUCNs verdenskongress, sammenlignet med tidligere beskrivelser av diskurser om arealvern (Svarstad et al. 2008, Adger et al. 2001). I forbindelse med klimaendringene blir verneområder fremstilt som et viktig middel for ”reduksjon” (*mitigation*) og ”tilpasning” (*adaptation*) til effektene av klimaendringene. Karbonlagring og økt tilgang til finansielle midler for å drive verneområder utgjør viktige elementer i fremstillinger som bygger på en vinn-vinn struktur. I kapittelet ”Verneområder og klimaendringer – en ny vinn-vinn diskurs?”, vil jeg undersøke hva som skjer med spørsmålet om verneområders innvirkning på fattigdom når klimaendringer blir definert som problemet, og dermed utgjør fortolkningsrammen. Svært få av aktørene som inngikk i debattene om klimaendringer motsatte seg den positive fremstillingen av forholdet mellom verneområder og

---

klimaendringer som dominerte, men jeg vil i analysen av den tradisjonalistiske diskursen trekke frem én aktør som motsatte seg denne dominerende fremstillingen.

5.2 Fravær av promoteusdiskursen og den preservasjonistiske diskursen

Frem til nå har jeg fokusert på det som ble artikulert under IUCNs verdenskongress. Det som imidlertid *ikke* ble fremmet under kongressen, var artikuleringer som trakk på en promoteus diskurs eller en preservasjonistisk diskurs. At det av de fire diskurstypene Svarstad et al. (2008) diskuterer, kun var vinn-vinn diskursen og den tradisjonalistiske diskursen som ble produsert, innebærer at det i mitt materiale ikke er noen aktører som artikulerte seg på måter som klart syntes å fremme en promoteusdiskurs eller en preservasjonistisk diskurs. Ut i fra beskrivelsene av diskursordenen jeg anvender som sammenligningsgrunnlag i denne oppgaven, må fraværet av disse to diskursene i mitt materiale fra IUCNs verdenskongress et tegn på endring. Det er allikevel et noe overraskende funn, og jeg vil derfor peke på noen mulige *årsaker* til at artikuleringer som trekker på disse to diskursene ikke er tilstede i mitt materiale.

At det ikke var aktører tilstede som trakk på en promoteus diskurs, er kanskje ikke særlig overraskende gitt at dette var en naturvernkongress. Derimot er det mer overraskende at det heller ikke ble fremmet uttalelser som kan grupperes i en preservasjonistisk diskurs, siden det har blitt hevdet at denne diskursen i større grad har begynt å gjøre seg gjeldende innenfor naturvernfeltet (Hutton et al. 2005, Büscher og Wande 2007, Roe 2008: 491). I tillegg kunne man tenke seg at fokuset på klimaendringer ville føre til en mer polemisert debatt om hvilke tiltak som bør iverksettes for å reduseres effektene av klimaendringene. Igjen synes det plausibelt å anta at det ville være den preservasjonistiske diskursen som ville gjorde seg gjeldende i en slik polemisering av debatten under IUCNs verdenskongress – og ikke promoteusdiskursen – siden behovet for tiltak for å verne biomangfoldet forkastes innen denne diskursen og representanter for et slikt syn mest sannsynlig ikke vil være tilstede på verdenskongressen for naturvern. Den preservasjonistiske diskursen vil derfor bli vektlagt i gjennomgangen av mulige forklaringene på hvorfor ikke artikuleringer i tråd med disse diskursene reflekteres i mitt materiale.

De første to årsakene jeg vil trekke frem som forklaringer på fraværet av diskursene promoteus og preservasjonistisk, er metodiske: I og med at dette er en verdenskongress for naturvern, er det ikke overraskende at man både har et snevrere utvalg aktører og fremstillingsformer her, enn i ”hele verden”. Dette gjelder begge diskursene. Allikevel skulle man kunne forvente at aktører som trekker på en preservasjonistisk diskurs var tilstede under kongressen. Én mulig forklaring på at artikuleringer i tråd med en preservasjonistisk diskurs ikke er tilstede i mitt materiale, kan være at vi hovedsaklig deltok på ”workshoper” hvor verneområder tematisk var knyttet til sosiale forhold. Det *kan* være at aktører som er bekymret for at integreringen av utviklingsmål i verneområders oppgave skal forhindre et tilstrekkelig grad av vern av ”arter, biotoper og landskap”, som er den overordnede målsetningen innenfor den preservasjonistiske diskursen (Svarstad et al. 2008: 119), ble ytret under ”workshoper” med en mer renskåren biologisk profil under verdenskongressen enn de vi deltok på. Selv om dette *kan* være en faktor, synes det besynderlig at ingen av de samme aktørene var tilstede under ”workshoper” med et sosialt fokus for å fremme sitt synspunkt ved å opponere mot de dominerende vinn-vinn artikuleringene, *eller* mot de opponerende innleggene som trakk på en tradisjonistisk diskurs som ble reist fra salen ved enkelte anledninger. Det kan selvfølgelig også være at aktører som sympatiserer med en preservasjonistisk diskurs var tilstede, og kjente seg marginalisert og derfor ikke er komfortable med å uttrykke sine bekymringer i den konteksten IUCN kongressene utgjør. Denne forklaringen underbygger i så fall vinn-vinn diskursens dominans.

Dette siste punktet fører videre til en annen mulig forklaring. Påpekningen av at en preservasjonistisk diskurs har begynt å gjøre seg gjeldende igjen, er forholdsvis nye (Hutton et al. 2005, Roe 2008). Dersom det er slik at dette er en forholdsvis ny ”strømning” innen naturvernfeltet, kan det være at det vil ta tid før slike endringer i diskursordenen kommer til uttrykk under store internasjonale hendelser med tilsvarende oppmerksomhet, som IUCNs verdenskongress. Historisk sett har det funnet sted opposisjonelle handlinger under slike internasjonale hendelser som har fått mye oppmerksomhet (Dowie 2009), men disse har kommet fra et tradisjonistisk hold – og blitt fremmet av urbefolkningsgrupper som har hevdet at deres rettigheter har blitt overkjørt ved at verneområder ble opprettet. Fra en slik posisjon har man ikke hatt noe å tape, men nettopp ønsket å stille naturvernsaktører i et dårlig lys. Dersom det nå er sånn at en vinn-vinn diskurs er dominerende i de institusjonene som finansierer verneområder, er det mulig at man er forsiktig med å fremme artikuleringer som trekker på en preservasjonistisk diskurs nettopp fordi dette kan forårsake

---

finansieringsvanskeligheter til verneområder. I denne sammenhengen kan Tusenårsmålene og det internasjonale fokuset på fattigdomslettelse det bidrar til, også spille en rolle.

En tredje mulighet, er at vinn-vinn diskursen står sterkt innad i IUCN og at det har skjedd en utlukning av ”workshoper” hvor det ble lagt opp til alternative vinklinger. I invitasjonen til å arrangere hendelser under verdenskongressen, som ble sendt ut på e-post, blir man bedt om å sende inn sitt forslag til hendelser under ”Forum-delen”. Deretter ble hendelsene som ble ført opp på programmet, valgt ut. I denne henvendelsen hvor bidrag etterspørres, beskrives målet med ”Forum-delen” er å: ”oppnå enighet, dele løsninger og skape nye partnerskap for **en mangfoldig og bærekraftig verden**” (personlig kommunikasjon, min oversettelse, uthevelse i original). Hvilke kriterier som ble lagt til grunn for hvilke forslag som ble akseptert og forkastet er ukjente, men overnevnte ordlyd trekker på en vinn-vinn diskurs.

En fjerde er fraværet av den preservasjonistiske diskursen under IUCNs verdenskongress, kan skyldes min koding. En siste mulighet er at strømmingen tilbake til en preservasjonistisk diskurs (jf. Hutton et al. 2005) ikke er så sterke som man har ansett dem for å være blant aktører innenfor naturvernfeltet.

5.3 Oppsummering

Hensikten med dette korte kapittelet har vært å gi et klart bilde av hvilke diskurser som var fraværende og hvilke diskurser som ble produsert under IUCNs verdenskongress for naturvern av typene vinn-vinn, tradisjonalistisk, promoteus og preservasjonistisk. Mens vinn-vinn diskursen og den tradisjonalistiske diskursen ble produsert under kongressen, var promoteusdiskursen og den preservasjonistiske diskursen fraværende. Selv om fraværet av disse to diskursene må tolkes som en endring i forhold til mitt sammenligningsgrunnlag (Svarstad et al. 2008), har jeg pekt på noen mulige årsaker til at disse to diskursene ikke ble produsert under kongressen.

6 Artikuleringer i tråd med vinn-vinn diskursen

I det følgende vil jeg besvare hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom blir fremstilt innenfor vinn-vinn diskursen, basert på en nærlesing av utvalgte artikuleringer og supplerende materiale samlet inn under og i etterkant²⁴ av IUCN kongressen.

Artikuleringene og materialet er valgt ut på bakgrunn av sitt typiske innhold for talehandlinger som reproducerer vinn-vinn diskursen. Ut i fra denne nærlesingen ønsker jeg å vise hvilke hovedelementer som utgjør vinn-vinn diskursen, hvilke identiteter som knyttes til vernområder og rollene de tildeles – og til slutt hvilken ”storyline” som skapes. For å svare på hvorvidt endring eller kontinuitet er representert i de utvalgte artikuleringene, vil mine resultater av analysen sammenlignes med tidligere beskrivelser.

6.1 Vinn-vinn diskursens nodalpunkt

It has become undisputed now that protected areas contribute significantly to the livelihoods of the poorest and most honourable societies, they are important parts of reaching the MDGs²⁵ (Tim Christoffersen, Sekretariatet i Convention of Biological Diversity (CBD), WCC Barcelona. 7.oktober 2008).

Dette var en av de tydeligste artikuleringene av det universale positive forholdet mellom vernområder og fattigdom i mitt materiale. Nodalpunktet er typisk for vinn-vinn diskursen, men artikuleringens renskårne årsakssammenheng og påstanden om at det er ”udiskutabelt”, er sjelden i mitt materiale.

Selv om en så klar uttalelse tilhører sjeldenhetene, er den inkludert her av to grunner. For det første fordi Christoffersen representerer sekretariatet i CBD, som er en viktig institusjon innen naturvernfeltet. Dernest er den inkludert fordi vinn-vinn diskursens *nodalpunkt* tydeliggjøres. Et nodalpunkt innenfor diskursteorien utgjør sentrum for meningstilskrivelse og meningsfastleggelse innen en diskurs (Jørgensen og Philips 1999:37-40). Utgangspunktet i denne uttalelsen tas i den totale mengden verneområder globalt sett: *verneområder* bidrar *per se* på en positiv måte til de fattiges livsgrunnlag og følgelig utgjør verneområder et viktig

---

²⁴ Dette gjelder kun vedlegg 3, sammendraget av ”Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround”

²⁵ Millenium Development Goals

---

middel for å oppnå Tusenårsmålene internasjonalt. Sammenkobling av hovedmålene fra naturvernfeltet (naturen må reddes) og fra utviklingsfeltet (fattigdommen må utryddes), utgjør vinn-vinn diskursens nodalpunkt. Ved å være tilskrevet meninger fra begge disse feltene, kan diskursen beskrives som en syntese mellom de to. Denne syntesen er gjenkjennelig i betegnelsene ”integrated approach” (Adams et al. 2004), ”community based conservation”²⁶ (Büscher og Whande 2007) og vinn-vinn diskurs (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008). Selv om de fleste artikuleringene i mitt materiale i større grad knytter flere elementer til nodalpunktet, slik at årsakssammenhengen (verneområder bidrar til fattigdomslettelse) fremstår som et resultat av flere faktorer enn i dette utvalgte sitatet – utgjør nodalpunktet slik det kommer til uttrykk i Christoffersens sitat, kjernen i vinn-vinn diskursen.

Dynamikken i kampen om meningsfastleggelse er et sentralt anliggende med en diskursanalyse. Med Christoffersens artikulering forsøkes det positive forholdet mellom verneområder og fattigdom å fastlegges ved at det betegnes som ”undisputed”. Nodalpunktet forsøkes dermed å lukkes i forhold til andre diskursers utfordring av det. Dette viser tilbake til kampaspektet innenfor diskursteorien. Det vil alltid foregå en kamp mellom diskursene, og en hegemonisk posisjon er målet som oppnås dersom man lykkes i slike meningslukkelse. Ut i fra mitt samlede inntrykk, basert på tilstedeværelsen under IUCN kongressen og gjennomgangen av det empiriske materialet i etterkant, synes en slik lukning å ha lyktes til en viss grad. Følgelig hadde vinn-vinn diskursen en *dominerende* posisjon under IUCN kongressen. Når jeg velger betegnelsen *dominerende* i stedet for *hegemonisk*, er dette resultatet av en skjønnsforskjell siden dominansen synes såpass sterk at den tenderer mot hegemonisk. Allikevel fantes det tilstrekkelig med imøtegåelser til at jeg har valgt den minst absolutte av de to betegnelsene. Den dominerende posisjonen vinn-vinn diskursen hadde under IUCN kongressen, var særlig tydelig ved at dens nodalpunkt dannet *premisset* for ordskiftet: nodalpunktet kan trekkes på uten videre argumentasjon, slik som i uttalelsen gjengitt ovenfor.

Forholdet mellom *nodalpunkt* og *elementer* i vinn-vinn diskursen vil bli viet oppmerksomhet i det følgende. De forskjellige elementene knyttes til vinn-vinn diskursens nodalpunkt, og utgjør som oftest deler av argumenter for *hvordan* eller *hvorfor* det eksisterer en positiv

---

²⁶ ”Community based conservation” vil bli behandlet som et element i vinn-vinn diskursen i denne analysen.

sammenheng mellom verneområder og fattigdomslettelse. En målsetning med den følgende analysen, er å undersøke om nye elementer knyttes til vinn-vinn diskursens nodalpunkt, eller om noen elementer har forsvunnet når det utvalgte innlegget sammenlignes med tidligere beskrivelser av vinn-vinn diskursen (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008).

6.2 En typisk vinn-vinn artikulering

Et innlegg jeg vil trekke frem for å analysere en typisk vinn-vinn artikulering, ble fremført av Ms. Nebunina fra Ministry of Natural Resources and Tourism i Tanzania under workshopen ”Managing eco-systems for poverty reduction in Africa – implementing the message from Paris”. Av de workshopene vi overvar, var det under denne workshopen det i størst grad ble gitt taletid til aktører fra Afrika. Dette innlegget er ikke bare valgt ut fordi det inneholder de fleste elementene som inngikk i vinn-vinn artikuleringer under IUCNs verdenskongress, men også fordi det omhandler verneområder i Tanzania. På bakgrunn av institusjonen Nebunina representerer må uttalelsene hennes kunne antas å gi innblikk i det offisielle utgangspunktet for politikken som føres ovenfor verneområder, i dette tilfellet i Tanzania, og hvordan verneområders rolle forstås i forhold til befolkningen og fattigdom på myndighetsnivå. Innlegget var på litt over seks minutter, og er transkribert i sin helhet. Talerens ordstilling eller formuleringer er ikke endret²⁷. I de følgende delkapitlene vil jeg presentere en analyse av de sentrale elementene innen denne artikuleringen. Delkapitlene følger artikuleringens struktur, slik at de enkelte tekstutdragene som er presentert kommer i kronologisk rekkefølge.

6.2.1 En positiv årsakssammenheng som kan styres frem

Thank you the first speakers because they have talked much about what I would have talked. I agree with them that poverty is related to ecosystem management. I also believe that many thing, good management results into good ecosystems and therefore poverty reduction (Ms. Nebunina. 8.oktober, WCC, Barcelona).

Slik innleder Nebunina sitt innlegg. Selv om det positive forholdet mellom fattigdom og økosystemer fastslås innledningsvis, er det forvaltningen som fremsettes som den utslagsgivende mekanismen for å frembringe dette positive forholdet. Dette kommer tydelig

---

²⁷ Se uttalelse A i vedlegg 2 for uttalelsen i sin helhet.

---

frem i sitatet: ”god forvaltning resulterer i gode økosystemer og derfor fattigdomsreduksjon” (min oversettelse).

Nebunina viser innledningsvis til talerene før henne, for å få frem konteksten vil jeg derfor kort kommentere innlegget før Nebuninas, holdt av Gabriel Tchatat som representerte regjeringen i Kamerun. Innlegget hans var sentrert rundt viktigheten av forvaltning og han uttalte at man har to ting: ”good ecosystem management og bad ecosystem management”. Videre uttalte han: ”(...) good management of ecosystems means better welfare for the population means better resources will be distributed means better business means development.” Slik ble forvaltning fremhevet som den avgjørende mekanismen for å få de ønskede effektene ut av økosystemene. En effekt av fokuset på forvaltning, slik dette innlegget viser, er at økosystemer til en viss grad dekontekstualiseres fra de bredere økonomiske og politiske rammene de inngår i og gjøres til noe som kan produsere positive egenskaper *dersom* det forvaltes riktig. Vektleggingen av forvaltning i disse artikuleringene representerer en trend under IUCN kongressen som helhet, hvor ”good management” og ”management effectiveness” ble viet mye oppmerksomhet.

At forvaltning blir gitt en funksjon som den utløsende mekanismen for vinn-vinn forholdet og dermed utgjør et sentralt element innen vinn-vinn diskursen, utfordrer ikke nodalpunktets forenelse av verneområder og fattigdomsreduksjon. Snarere hviler dette elementet på nodalpunktet som et underliggende premiss om at det i ethvert verneområde, eller situasjon verneområder inngår i, eksisterer et potensial for en vinn-vinn situasjon. Det underliggende premisset må dermed forløses, nettopp ved god forvaltning. Oppnås ikke det positive forholdet mellom verneområder og fattigdom, resulterer dette i følge mitt materiale ikke i en problematisering av hvorvidt verneområder *kan* bidra til positive resultater hva fattigdomslettelse angår, for eksempel ved at sosioøkonomiske eller politiske forhold trekkes inn som kontekst for spesifikke verneområder. I stedet indikerer nærlesingen av de gjengitte innleggene, samt den omfattende oppmerksomheten forvaltning ble gitt under IUCN kongressen i Barcelona, at forvaltningen ansvarliggjøres og at generelle konklusjoner trekkes. At det er forvaltningen som har feilet dersom det positive potensialet *ikke* forløses, har en beskyttende effekt i stedet for en utfordrende funksjon på nodalpunktet. Slik unndras konseptet verneområder problematisering innenfor vinn-vinn diskursen, og legitimerer artikuleringer om at det kun eksisterer to ting: ”god eller dårlig forvaltning av økosystemer” (Gabriel Tchatat, WCC, Barcelona 8. Oktober 2008).

Vektleggingen av forvaltningen i disse artikuleringen bærer sterke likheter med vinn-vinn diskursen slik den er beskrevet i tidligere forskningslitteratur (jf. Adger et al. 2001), samt med Hajers (1995) beskrivelse av den økologiske moderniseringsdiskursen. Innenfor begge disse diskursene beskrives forvaltning som et sentralt element. Vektleggingen av forvaltning under IUCNs verdenskongress kan derfor tolkes som et tegn på kontinuitet.

6.2.2 "Community based conservation": inkludering og deltakelse – eller maktoverføring? Middel – eller mål?

In my case I would like just to talk about a case study in Tanzania, where we have tried to use our ecosystems to reduce the poverty in local communities. In Tanzania we have a programme called "community based conservation" where we involve the local people in conservation of protected areas and areas around their villages. This, we have areas called wildlife management areas where the local people plan their landuses in the areas which include nature resource management and also other landuses. And from there they get benefits. So the important thing here is the benefit sharing with the local communities. The funds which accrue from the hunting of animals goes to the local communities and part of it goes to the government. We have in TANAPA²⁸, they also help to build schools and also hospitals for the rural communities and therefore they also help to put their lifestyles into better shape (Ms. Nebunina. 8.oktober, WCC Barcelona).

I det gjengitte utdraget fra Nebuninas innlegg tegnes fattigdomslettelse opp som målsetningen, og de øvrige elementene sentreres rundt dette. *Fattigdomslettelse* beskrives som en målsetning som har blitt forsøkt oppnådd ved å bruke *våre* økosystemer for å redusere fattigdommen i *lokalsamfunnet*. Konseptet "community based conservation" sørger for at lokalbefolkningen involveres i vernepraksisen, uttaler Nebunina, mens *deling av gevinster* senere fremheves som "det viktige her".

Sett ut i fra innleggets helhetlige struktur, representerer "community based conservation" en forflytting av fokuset fra makro til mikronivå; fra forvaltning av ressurser til menneskene som blir berørt av verneområder og fra forvaltning ovenfra til inkludering av de berørte – noe som gir konnotasjoner av en maktflytning. Når utdraget og innlegget nærleses i sin helhet, kommer det imidlertid frem at den eneste setningen i dette utdraget hvor lokalbefolkningen *ikke* omtales i passiv form er i leddsetningen hvor det fremheves at "lokalbefolkningen *planlegger*" bruken av land innenfor "Wildlife Management Areas".

---

²⁸ Tanzania National Parks

Selv om taleren ikke snakker engelsk flytende, må det tolkes som betegnende at denne artikuleringen fremstiller den forvaltende myndigheten som den handlende parten, mens lokalbefolkningen omtales i passiv form: lokalbefolkningen *involveres*, *får* fordeler og *blir hjulpet* til en bedre livsstil av den forvaltende parten.

6.2.2.1 Bruken av "oss" og "dem"

Identitetene i innlegget konstrueres rundt et "vi" (i Tanzania) som har forsøkt å forvalte økosystemer for å redusere fattigdommen i lokalsamfunnene. Et "oss", er en identitet som ikke kan eksistere uten et "dem" – uavhengig av hvilke identiteter disse to kategoriene blir fylt med. Opp mot "viet" i innlegget, som Nebunema selv inngår i, eksisterer det et "dem" – befolkningen i lokalsamfunnet – som forsøks å gjøres mindre fattige. Skillet trekkes mellom et "vi" som representerer endring i form av fattigdomslettelse, og et "dem" som representerer objekter for endring. De positive konnotasjonene som ligger implisitt i *endring* og *fattigdomslettelse*, blir dermed knyttet til "viet", som utgjør den positivt ladede identitetskategorien i dette innlegget.

"Involvering" kan tolkes som et forsøk på en overskridelse av grensene mellom de to identitetskategoriene "oss" og "dem". Men hvilken form for involvering legges det opp til i denne artikuleringen? Slik begrepet "community based conservation" brukes av Nebunina, knyttes det hovedsaklig til den økonomiske kapitalen som genereres fra verneområder. "The funds which accrue from the hunting of animals" danner utgangspunktet for gevinstene. Disse går til de lokale "communities" og "a part of it goes to the government". Det økonomiske utbyttet bidrar til utbygningen av "schools and also hospitals" som bygges for rurale "communities" og bidrar til å bringe "their lifestyles into better shape". Når utfallet av begrepet konkretiseres, knyttes det i større grad til "gevinster" og tilbakeføring av midler eller goder, enn til involvering i form av *deltakelse*.

6.2.2.2 En supplerende artikulering

Siden "community based conservation" er så relevant i aktørenes artikuleringer og i NGOenes fremstillinger av sine prosjekter gjennom populær kommunikasjon (Roe 2008, Svarstad et al. 2008), vil jeg presentere et innlegg fra en annen taler som gikk nærmere inn på som gikk nærmere inn på fordelingen av gevinster som oppstår av vern, og hvordan

lokalbefolkningen involveres. Dette innlegget ble holdt av Mohammed Said som representerte Kenya Wildlife Service²⁹. Innlegget ble holdt fra podiet under workshopen ”Protected areas and sustainable development – best practice and innovation” hvor han var en av de inviterte talerne. Utdraget som følger utgjør den avsluttende delen av innlegget hans, hvor han, etter anmodning fra ordstyreren om å komme mer direkte inn på dette, gikk over til å snakke om hvordan lokalsamfunnene får ”direkte utbytte” av verneområdene etter at han ble anmodet av ordstyreren om å komme mer direkte inn på dette.

How do the communities benefit? So how to define what is inadequate? What is adequate and what is not adequate? So, based on that I will focus the rest of my presentation on that. Now, that has been a common weakness. And what we are trying to do to mitigate this weakness is trying to come up with programmes within our organization because from these protected areas the organization gets revenues, because people pay park entry fees to come into these protected areas. Now from those park entry fees, that money goes into the organization but also we set aside some money for what we call the community social responsibility. And, we mostly target help programmes, education programmes and provisional water to communities, for that is to ensure that we will maintain a good relationship with the communities and also to see the benefits of the protected area (Mohammed Said, Kenya Wildlife Service. WCC, Barcelona 7.oktober 2008).

Den innledende tvilen rundt hva som er tilstrekkelig andel å tilbakeføre til lokalsamfunnene, viser hvordan den forvaltende myndigheten har den regulerende makten. Midlene går tilbake til Kenya Wildlife Service som setter tilside penger for ”community social responsibility”. Det sies ikke noe om hvorvidt lokalsamfunnene har innvirkning på hvordan midlene skal brukes. Said bruker de samme identitetskategoriene som Nebunina benytter i sin tale, men i Sids innlegg omtales lokalbefolkningen kun i passiv form. Begge de siterte representantene anvender eiendomspronomen når de henviser til *handlinger* orientert mot endring i sine artikkelinger, og henviser til at ”vi” involverer ”dem”. ”Vi” henviser til de styrende myndighetene som de to talerne representerer, mens ”dem” henviser til lokal- eller urbefolkningen – oftest omtalt som ”local communities”.

Gevinstene ved verneområder for lokalsamfunnet settes i sammenheng med ”programmer” og ”community social responsibility” i form av utdanning, helse og vannprogram i Sids innlegg. Senere i innlegget nevnes også ”patroljeprogram”, direkte økonomiske insentiver og materielle donasjoner som for eksempel båter til isolerte øysamfunn. Said uttaler seg ved to

---

²⁹ Uttalelse B i vedlegg 2

anledninger om motivasjonen for disse handlingene. Første gang uttaler han at ”vi gjør dette for å beholde den gode relasjonen til lokalbefolkningen og påse at de også ser viktigheten av verneområder” og den andre gangen at ”dette er for å forsikre oss om at vi involverer lokalsamfunnene i arealvern” (mine oversettelser). Uttalelsene kan tolkes som et uttrykk for et instrumentelt syn, hvor forvaltningen forsøker å strukturere lokalbefolkningens handlinger og oppfatninger ved å iverksette tiltak for at de skal støtte opp om verneområder. En slik tolkning er i tråd med Adams et al. sin andre typologi hvor den endelige målsetningen er vern av biomangfoldet, som fattigdom truer (2004: 1147), og gir støtte til Svarstad et al. (2008) sin påstand om at bruken av ”community based conservation” er et *middel* som brukes for å oppnå målsetningen om mer vern innenfor vinn-vinn diskursen³⁰. Å påpeke dette innebærer ikke nødvendigvis at en slik mål-middel tenkning trenger å oppleves som et onde for de det berører³¹. Uten å ta stilling til hvorvidt de konkrete ”community based conservation” eksemplene som fremstilles i disse to innleggene i virkeligheten utgjør vinn-vinn situasjoner for lokalbefolkningen og verneområdene, tydeliggjør analysen av disse artikuleringene hvordan lokalebefolkningen utgjør den parten som skal ”endres”. Min analyse av disse uttalelsene tyder også på at selv om ”community based conservation” fremstilles som et mål i seg selv, forstås det også som et insentiv for å øke oppslutningen og effektiviteten av vern av biomangfoldet, hvor målbare resultat og økonomiske midler vektlegges, heller enn innflytelse og maktoverføring.

6.2.3 Fattigdomslettelse vektlegges for å verne biomangfoldet

Innen den andre typen i Adams et al. sin typologi anses fattigdom som en begrensende faktor på vern av biomangfold. Klassiske program for å oppnå en målsetningen om å verne biomangfoldet ved å redusere fattigdommen hos lokalbefolkningen, er følgende:

(...) classic park outreach strategies (such as service provision to neighboring villages, employment for local people, and participation in park planning processes) and income generating projects (such as sharing revenue from wildlife tourism in protected areas, integrated conservation-development projects, or the provision of locally acceptable alternatives to lost resources” (Adams et al. 2004:1147).

³⁰ Som tidligere vist er denne målsetningen institusjonalisert ved at en vedtatt målsetning for IUCN er å arbeide for økning av verneområder (IUCN 2008b).

³¹ Et velkjent middel for blant annet nasjonsbyggingen i det moderne samfunnet er skolen, uten at skolen dermed bør ses som ”et onde” for elevene som helhet.

Samtlige av disse elementene inngår som vist i de to nærleste artikuleringene. Siden de utvalgte innleggene i dette kapittelet er eksempler på vinn-vinn artikuleringer under IUCNs verdenskongress, tyder likheten med Adams et al. sin andre type at fattigdom ses som en begrensning på vern av biomangfoldet. En slik analyse samsvarer også med Svarstad et al. sin beskrivelse av fattigdomslettelse som et middel for å oppnå arealvern (2008: 119).

Ut i fra nærlesingen av disse to uttalelsene, er det lite som tyder på at styringsformen ikke kan betegnes som ”ovenfra og ned”, til tross for at begrepet ”community based conservation” brukes. Dette er i tråd med Browns påstand om at ”community based conservation” nettopp brukes som en del av en ”ovenfra og ned” styringsform og at underliggende maktforskjeller ikke adresseres (2002: 11). Fremstillingen av utfordringene med WMAs senere i innlegget underbygger denne påstanden.

Also I would just like to talk about the challenges. Due to the challenges which we get from the WMAs³². We have people are misinformed about the WMAs concepts and they misunderstand the WMA concept and therefore they say that it is not good practice, but we are trying hard to help the people to understand the benefit sharing that will accrue from the WMAs and to ensure that they understand the concept (Ms. Nebunina. 8.oktober, WCC Barcelona).

Utfordringene og misnøyen ovenfor WMA-praksisen blir av representanten fra Ministry of Natural Resources i Tanzania fremstilt som et resultat av uvitenhet blant lokalbefolkningen ved at de har fått feil informasjon, og dermed misforstår konseptet og sier at det ikke er ”god praksis”. Lokalbefolkningens uvitenhet forsøkes korrigert fra myndighetenes side ved at de informeres om gevinstene som ”vil oppstå” for dem ut av denne ordningen. Utsagnet er av diskursanalytisk interesse, fordi det avskriver ”praksis” som likverdig kunnskapsutgangspunkt som ”informert” eller ”språklig formidlet” praksis; det er den feilaktige informasjonen som er årsaken til misnøyen, ikke kunnskap opparbeidet gjennom et praktisk forhold til naturen eller interessemotsetninger. En valid fortolkning må derfor være at dersom forvaltningen lykkes i å innlemme lokalbefolkningen i sin diskurs – forstått som

---

³² Wildlife Management Areas. Områder utenfor enkelte verneområder hvor en viktig målsetning er: ”to transfer the management of WMA to local communities, thus taking care of corridors, migration routes, and buffer zones; and ensure that the local communities obtain substantial tangible benefits from wildlife conservation” (United Republic of Tanzania 1998, i Jodi et al. 2006: 257).

---

menings- og årsakssystem – så vil de også endre forståelse av den sosiale praksisen de allerede er innlemmet i.

I forlengelse av mitt argument ovenfor, hva kjennetegner så forvaltningens forståelse? Forsikringen om at deling av gevinster ”vil oppstå” som følge av WMA-konseptet i Nebuninas innlegg, antyder en *utviklingsoptimisme*, som i følge Adger et al. kjennetegner vinn-vinn diskursen (2001: 702-3). Utsagnet antyder også at det primære fokuset er på gevinster av økonomisk art. Både fordi den manglende lydhørigheten ovenfor lokalbefolkningens protester fra Nebuninas side ikke inviterer til en fortolkning av involvering i lokaldemokratisk forstand, som WMA-konseptets primære oppgave, og fordi avkastningene fra konsept lar vente på seg. Dersom målsetningen var involvering, deltakelse og en bevegelse bort fra en teknokratisk forvaltningsform, ville det sannsynligvis gitt seg utslag i et fokus på prosessen som verdifull i seg selv i Nebuninas uttalelse. I stedet fokuseres det på det endelige resultatet; et fremtidig grunnlag for deling av gevinster.

Under sitt feltarbeid i Arusha nasjonalpark i Tanzania, identifiserte Roderick P. Neumann to konkurrerende skapelsesmyter. I den første myten betraktes Afrika som Eden og nasjonalparker som ”rene” steder som Europa har mistet. Den andre myten er den lokale Meru klanens konkurrerende skapelsesmyte, hvor Meru-fjellet og klanens forfedre vies oppmerksomhet (1998: 177-8). Skapelsesmytenes form og innhold settes av Neumann i sammenheng med ulike forståelser av hvordan den afrikanske naturen bør behandles i *nåtid*. Neumann argumenterer for at de lokale aktørenes krav om rettigheter, henter sin legitimitet fra tradisjon og den lokale skapelsesmyten (1998: 178), mens den tanzanianske regjeringen har adoptert den vestlige forståelsen (1998: 177) og landskapet rundt Meru-fjellet ses som en ”source of national revenue” (1998: 178, utheving i originaltekst). Uten å vite hvordan misnøyen mot WMA-konseptet som Nebunina viser til blir artikulert, er måten Nebunina ordlegger seg på svært nærme Neumanns beskrivelse av hvordan regjeringen i Tanzania har adoptert en vestlig diskurs hvor naturen forstås som en kilde ”national revenues” og et objekt for konsum, som står i motsetning til den lokale forståelsen av naturen. Neumanns analyser viser oss hvordan våre ideer, tradisjoner og posisjonering spiller inn på hvordan naturen *representeres* og hvordan definisjonsmakten og evnen til å få gjennomslag for sine representasjoner spiller tilbake på tilgangen til og kontrollen over naturressursene

Det er også verdt å se på de umiddelbare konsekvensene av diskursive handlinger, og hvordan avsenderen posisjonerer seg i forhold til mottagerne. Betegnelsen ”misforståelse” på

misnøyen blant ”folket” fungerer som en tilbakevisning og degradering av de lokale motforestillingene mot den pågående praksisen ovenfor det internasjonale naturvernfeltet. Tilbakevisningen nærer oppunder segregeringen mellom et ”oss” som innehavere av kunnskap og et ”dem” som objekter for endring. Tilbakevisningen utføres av en representant for institusjonen som har utformet praksisen, ovenfor et publikum og et felt som representanten selv inngår i og samtidig presenterer sin politikk ovenfor. I dette tilfellet, som så mange andre under IUCN kongressen, har man ikke representanter fra lokalbefolkningen tilstede for å fremme sitt syn. Utfallet er at de problematiske aspektene som finnes ved forvaltningen av naturen *kan* betegnes for et forum som vedtar retningslinjer for den politiske utformingen omkring forholdene mellom verneområder og fattigdom, av de samme som er ansvarlige for den samme forvaltningen. I dette tilfellet en representant fra Ministry of Natural Resources and Tourism i Tanzania.

6.2.4 Oppsummering av ”community based conservation” analysen

Hensikten med denne nærlesingen har ikke vært å finne frem til en essens i hver enkelt aktørs motivasjon for å bedrive ”community based conservation”, men å foreta en kritisk lesning av hvilket syn på forholdet mellom verneområder og fattigdom det baseres på og hvordan det settes i sammenheng med hva verneområder er og bør gjøre innenfor vinn-vinn diskursen. Utgangspunktet for dette har vært begrepets sentralitet i diskursproduksjonene under IUCN kongressen. Min konklusjon basert på gjennomgangen av datamaterialet og nærlesingen av de to gjengitte innleggene, er at bruken av begrepet representerer kontinuitet i forhold til tidligere beskrivelser av vinn-vinn diskursen. ”Community based conservation” er et konsept som brukes for å fremme vern av naturen ved at deler av godene som produseres skal tilfalle lokalbefolkningen. Begrepet forklares ofte med ”involvering”, men når det konkretiseres i forhold til faktisk praksis, er det hovedsakelig økonomiske resultater som vektlegges. Disse resultatene blir fremstilt både som et gode for befolkningen, men også som insentiver for at lokalbefolkningen skal forstå verdien av verneområder og innlemmes i den ”forvaltende” diskursen hvor naturen ses som en kilde til ”national revenues”.

6.2.5 Turisme

So you can see that, this slide for example, in Tanzania we have tourism. One of the speakers before were talking about tourism. That you can get income from tourism because you have been managing ecosystems properly. In Tanzania for example

---

there is an increase in income since 85 up to our time - there is an increase in wildlife tourism - and therefore increase in income. Because we have tried to manage our ecosystem properly (Ms. Nebunina. 8.oktober 2008, WCC, Barcelona).

I dette sitatet knyttes *turisme* til *inntekt*, og det forløsende elementet er *forvaltning*: en økning i "wildlife tourism" har gitt en økning i inntekt, fordi "vi" har forvaltet våre økosystemer på en riktig måte. Dette eksemplifiserer en mye brukt argumentasjonsrekke innen vinn-vinn diskursen: verneområder vil tiltrekke seg turister og turister betyr økt tilstedeværelse av økonomisk kapital som vil komme lokalbefolkningen til gode.

Under IUCN kongressen ble turisme trukket frem i forbindelse med vernområder som den viktigste måten å tiltrekke seg økonomisk kapital på. At turistene genererer inntekter lokalbefolkningen får en del av, har også kommet frem i enkelte av uttalelsene gjengitt tidligere i kapittelet, tydeligst representert ved "benefit sharing", hvor lokalbefolkningen får tilbakeført deler av inntektene fra turisme. Innenfor vinn-vinn diskursen er turisme et viktig element som knyttes til verneområder ved at det fungerer som en fremtidig lovnad om tilgjengelig økonomisk kapital. I ulike artikuleringer fungerer turisme som et symbol på vellykket arbeid med verneområder i forhold til fattigdomslettelse. Et metonym refererer til en assosiativ prosess hvor en del, eller et tegn, står for en helhet (Thwaites et al. 2002: 51-2). Dette er en treffende beskrivelse av hvordan turisme som diskursivt element "står for" fattigdomslettelse for lokalbefolkningen når det artikuleres i sammenheng med verneområder.

Selv om Svarstad et al. eksplisitt påpeker at turisme og inntekter fra turismen inngår i en vinn-vinn strategi (2008: 120) og eksterne aktører betegnes som viktige av Adger et al. (2001), har ikke turisme blitt viet særlig oppmerksomhet i tidligere analyser av vinn-vinn diskursene (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008). Dersom den gjengitte analysen av turisme sammenlignes med Hajers (1995) kritikk av den økologiske moderniseringsdiskursen, finnes det interessante likheter med nesten samtlige av Hajers punkter. Sammenlignet med Hajers første punkt kan fremstillingen av turisme som et *gode* for befolkningen forstås som en strategisk følge av et ønske om å distansere seg fra en tidligere praksis hvor hvite rike menn kom for å drive jakt på store villdyr (se f.eks Adams og MacShane 1995, eller Neumann 1998). Turisme representerte da et gode for de tilreisende og en symbolsk og praktisk kontinuitet av kolonialiseringen for lokalbefolkningen, mens turisme nå fremstilles som et gode for lokalbefolkningen ved at de økonomiske effektene vektlegges. I sitt andre poeng hevder Hajer at man innen den

økologiske moderniseringsdiskursen snur bildet på hodet (1995: 32, min oversettelse). Sett i forhold til årsakene til og hensiktene med å opprette verneområder, synes oppmuntringen av turistnæringer nettopp å være en slik ”positive-sum solution to what had until then been seen as a zero-sum problem” som Hajer påpeker (1995: 31). Å beskytte naturen fra menneskelig påvirkning som kan resultere i degradering, er den allmenne målsetningen med verneområder, noe som ofte har ført til – og fortsatt fører til (Cernea og Schmidt-Soltau 2006, Schmidt-Soltau og Brockington 2007, Schmidt-Soltau 2009, Adams og Hutton 2007) – utestengelse av lokalbefolkningen samtidig med en pågående oppmuntring og tillit til turisme, med det resultat at man både vil øke antallet tilstedeværende ved og i verneområdene samt opprettholde en lite miljøvennlig transportindustri. Det er nettopp Hajers poeng, slik jeg tolker ham, at i stedet for å rette søkelyset mot industriens degraderende effekter på naturen, opprettholdes tette forbindelser mellom regjeringer og næringsliv og næringslivet blir slik sett på som løsningen heller enn årsaken til problemet (1995: 31). En beskrivelse som synes å være treffende for forholdet mellom turistnæringen og de forvaltende instansene for verneområder – og et samarbeid som i følge mitt materiale er unndratt kritikk fra naturvernsorganisasjoner. Hajers tredje kritikk er rettet mot troen på at løsninger kan forvaltes frem, mens sosiale motsetninger og systematiske forhold som forårsaker degradering, ikke adresseres (1995: 32). Dette poenget gjør seg enda mer gjeldende i neste delkapittel, men fordelingsspørsmål adresseres i liten grad innenfor vinn-vinn diskursen. I stedet for å se velstand som en del av problemet, ses velstående turister som en del av løsningen. Selv om turisme som element synes å ha fått en mer sentral posisjon innenfor vinn-vinn diskursen omkring verneområder og fattigdom i Afrika, tyder likhetene mellom mine analyser og Hajers beskrivelser av den økologiske moderniseringsdiskursen på at turisme som element representerer strukturell kontinuitet innen vinn-vinn diskursen. Den positive fremstillingen av turisme, tyder også på et positivt forhold til ekstern intervensjon og utviklingsoptimisme, slik Adger et al. hevder (2001) er typisk for vinn-vinn diskursen, siden turister er ”eksterne aktører” som vil bidra til utvikling i positiv forstand i form av fattigdomslettelse.

6.2.6 Forholdet mellom globalt/lokalt

I omtalen av verneområder under IUCN kongressen, ble den globale verdien de har for naturen og menneskeheten ofte artikulert. I den mest metaforiske passasjen i sitt innlegg, tematiserer Nebunina også dette.

(...) our president before, the first president of Tanzania, who gave a statement which says that the conservation of wildlife, the survival of wildlife is a matter of great concern of all of us in Africa. Because these creatures not only are a source of wonder but of inspiration. But they are also an integral part of natural resources in the future lives of our people. Also continued saying that these wild creatures, I mean, if they disappear it means that it is not only Africa that will be... eh... get into problems, it means that also the other countries will get into problems. Therefore we need to try to get together to conserve natural resources and ecosystems so that we reduce poverty for tomorrow children (Ms. Nebunina. 8.oktober 2008, WCC, Barcelona).

I denne passasjen omtales forholdet mellom naturen og menneskene. Det ville dyrelivet (wildlife) representerer naturen, som omtales som både "vill" og en "ressurs". Menneskene omtales som "oss i Afrika", "vårt folk", "andre land" og "morgendagens barn". Samtlige settes i sammenheng med naturen slik at naturen – i dette tilfellet representert ved "det ville dyrelivet" – gjøres til premiss for menneskenes velferd og velstand.

Neumann (1998) og Adams og MacShane (1992) tematiserer hvordan forståelsen av den afrikanske naturen som vill, urørt og et tapt Eden er knyttet til det industrialiserte Europa og moderniteten. Neumann argumenterer for at den afrikanske representasjonen av naturen heller bør knyttes til *posisjonen* det snakkes ut i fra enn til en essensialistisk forståelse av en felles Afrikansk identitet. I tråd med dette hevder han at myndighetene i Tanzania trekker på representasjoner av den afrikanske naturen som idéhistorisk sett kan knyttes til vestlige representasjoner, og som ikke nødvendigvis deles av lokalbefolkningen: "Tanzanias independent government has accepted the national park model based on the ideas of 'pristine nature'" (Neumann 1998: 177). Myndighetene ser landskapet³³ som en kilde til "national revenue – a landscape for cash-bearing foreign tourists to consume" (1998: 178). Denne måten å forstå naturen på, bindes sammen med naturen som en salgsvare og som en økonomisk ressurs. Den paradoksale effekten av at den afrikanske naturen ses som "vill" og som et tapt Eden er at den blir et objekt for konsum, fremheves av både Neumann (1998) og Adams og MachShane (1992). Har dette fortsatt gyldighet?

I Nebuninas innlegg trekker fremstillingen av det afrikanske dyrelivet i stor grad på den mytiske fremstillingen av den afrikanske naturen som et tapt Eden ("source of wonder"), som utgjør et sted for rekreasjon ("inspiration"). To beskrivelser som åpner naturen for

---

³³ Henvises til Mount Meru landskapet

konsum nettopp ved at de fremstilles og kan selges som opplevelser og rekreasjon. Videre fremsetter hun at de ville skapningene ”vedrører alle i Afrika” og utgjør en viktig naturressurs i det fremtidige livet til ”vårt folk”, samt at vern av økosystemene må sikres for å redusere fattigdommen til morgendagens barn. Fremstillingene i denne passasjen følger strukturen Neumann har beskrevet som fremherskende blant myndighetene i Tanzania hvor naturen ses som grunnlag for nasjonale inntekter (1998: 177-8). Det er dermed lite som tyder på at Neumanns analyser er foreldet. I stedet tyder Nebuninas artikulering på kontinuitet med Neumanns beskrivelser.

Når menneskene omtales som ”oss i Afrika” og ”vårt folk”, gir det et bilde av den afrikanske befolkningen og Tanzanias befolkning som medlemmer av samme interessefelleskap. Fremstillingen av forholdet til naturen – både som vill og som ressurs – bygger videre på dette. Det samme gjelder forholdet mellom den lokale og den globale befolkningen. Forholdet fremstilles som et gjensidig avhengig forhold med felles interesser og utbytte. Dette kan settes i sammenheng med den positive fremstillingen av turisme og hvordan turismen vil tiltrekke og generere økonomisk kapital til verneområder og lokalbefolkningen. Summen av positive fremstillinger av forhold som empirisk sett kan være heftet med motstridende interesser, eller er årsaker til konflikter, tyder på at et sentralt trekk ved vinn-vinn diskursen er at aktørers interesser ikke representeres som motstridende eller konfliktfylte, men at enighet og interessefelleskap vektlegges. Hajers påpekning av hvordan sosiale motsetninger ikke tematiseres innenfor den økologiske moderniseringsdiskursen (1995: 32), synes dermed også å være en kritikk som kan overføres til vinn-vinn diskursen.

6.2.7 Hva utelates fra vinn-vinn diskursen?

Innenfor et diskursanalytisk perspektiv er det også viktig å ta med hva som *ikke* artikuleres. En diskurs, forstått som et meningssystem eller en ”bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på” (Jørgensen og Philips 1999: 9) hviler på en forutsetning om at dersom diskurser skal kunne fungere som meningssystemer, må andre alternative verdensbeskrivelser utelukkes. Av dette følger det at konkurrerende meningssystemer vil eksistere. I denne delen vil jeg kort gå inn på hva det er som utelates fra den ”bestemte måten å se verden på” som jeg betegner som vinn-vinn diskursen.

Til tross for den omfattende kritiske forskningslitteraturen som imøtegår den universale vinn-vinn fremstillingen og påviser både problematiske og negative forhold mellom verneområder

---

og fattigdom i Afrika (se for eksempel Adams et al. 2004, Brown 2002, Cernea og Schmidt-Soltau 2006, Neumann 2004, Chapin 2004), ble ikke noen av disse negative følgene for verneområder artikulert av aktører som trakk på en vinn-vinn diskurs³⁴ under IUCNs verdenskongress. I de gjengitte innleggene og i mitt materiale generelt settes det ikke spørsmålsteget ved om det er riktig å fortsette bruken av verneområder innenfor vinn-vinn diskursen, med ett unntak: Peter Besseau fra International Modell Forest Programme i Workshopen “Protected areas and sustainable development – best practice and innovation” stilte spørsmålet:

We know from both the IUCN and from the Convention of Biodiversity websites that the number of protected areas continue to grow: wonderful news, approaching 12% of the world’s surface. But we also know that biodiversity loss continues to rise and that the number of the poor (...) does as well. So the question I guess I would like to see answered firstly (...) is why is it that we are in fact creating more PAs while in fact continuing to realize losses (Peter Besseau, International Modell Forest Programme. WCC Barcelona, 7.oktober 2008).

Senere i innlegget ble behovet for nye ideer i tilnærmingen til verneområder etterlyst: “(...) because the ones who got us where we are is not the ones we want to continue to use”. Dette er ett av de mest strukturkritiske innleggene som ble holdt under de debattene vi overvar. Allikevel fremkommer det av hans sitat at verneområder tross alt er et konsept man samles om, ved å presisere at det er “vidunderlige nyheter” at verneområder dekker opp til 12% av jordens overflate. Verneområders posisjon som det sentrale konseptet for å ivareta biomangfoldet understrekes ved IUCNs uttalte misjon om å promotere etableringen og styringen av et verdensomspennende nettverk av verneområder: ”IUCNs World Commission on Protected Areas celebrates the dramatic growth (...) and is determined to increase the number, extend the area and improve the management of these irreplaceable treasures” (IUCN 2008a). Dette inkluderer både verneområder på land og marineverneområder. Den fraværende problematiseringen av økt omfang av verneområder i denne målsetningen og under IUCN kongressen i Barcelona viser at verneområder er et institusjonalisert konsept med naturalisert posisjon innen vinn-vinn diskursen og en hegemonisk posisjon innen diskursordenen som helhet.

---

³⁴ Verneområders negative effekter på lokalbefolkningen er sentralt innenfor den oppoenerende diskursen som vil bli omhandlet i kapittel 7.

Utkastelser, enten i tvungen eller akseptert form, og flyktningeproblemer nevnes ikke av aktører som artikulere seg innenfor vinn-vinn diskursen i mitt materiale. Dette er et aspekt ved opprettelser av verneområder som er bredt omhandlet i den akademiske litteraturen (se f.eks Neumann 1998, Cernea og Schmidt Soltau 2006, Schmidt-Soltau og Brockington 2007, Adams og Hutton 2007). Kompensasjoner for dem som har akseptert å forlate sitt bosted for at verneområder skal opprettes beskrives som mangelfull i praksis (Cernea og Schmidt Soltau 2006), men tematiseringen av slike kompensasjoner og hvorvidt de er fungerende er også fraværende ut i fra mitt materiale. Dette er imidlertid ikke påfallende siden forholdene *forut* for nødvendigheten for kompensasjon, altså tvungen eller akseptert fraflytting, heller ikke artikuleres av noen.

”Community” er et begrep som ble brukt i stor grad. Begrepet anvendes innen sosiologisk litteratur når fellesskap med tette bånd, gjerne bygd på felles verdier eller kulturell orientering som strekker seg utover den geografiske tilhørigheten, skal beskrives. Innen vinn-vinn diskursen, og i stor grad under IUCN kongressen som helhet, brukes communitybegrepet for å referere til dem som bor i tilknytning til verneområder, eller som får erfare (de positive) effektene av verneområder. Konnotasjonene ved begrepet ”community”, i stedet for eksempelvis ”local population” kan hevdes å bidra til å forenkle både fremstillingene og løsningene for forholdet mellom verneområder og befolkning, og fattigdomsproblemattikk. Dette er i tråd med West et al. sitt poeng om at begreper som forenkler sosiale forhold også forenkler politiske prosesser (West et al. 2006: 264, se kapittel 3.5.3). Bruken av betegnelsen ”community” bærer med seg en fremstilling av menneskene som blir påvirket av verneområdene og gruppene de inngår i, som en homogen gruppe med felles interesser. Hvorvidt det eksisterer hierarkiske forhold innad i disse gruppene eller hvorvidt medlemmene som inngår i dem kan ha motstridende interesser, problematiseres sjelden (Brown 2002: 10). Unntaket for dette er kjønn, som i flere sammenhenger trekkes frem som en kategori som er signifikant for hvilke livssjanser man har.

6.2.8 Vinn-vinn diskursens storyline

”Storyline” er et analytisk verktøy og et begrep Hajer (1995) har brukt for å klassifisere diskurser. Hajer får ved dette begrepet frem hvordan kunnskapsfelter reduseres til budskap. Hans poeng er at saksfeltet og kunnskapen innen naturvern – og spesifikt sur nedbør som han har studert – er så komplekst at ingen aktører har forutsetninger for å ha full oversikt. En

---

”storyline” viser dermed til et sterkt redusert sakskompleks som muliggjør mobilisering ved at aktører fra forskjellige felt grupperer seg omkring en forståelse av hvilke utfordringer naturen og miljøet står ovenfor, på tross av deres fragmenterte kunnskap (Hajer 1995: 13-4). Dryzek anvender begrepet ”storyline” som en kort oppsummering av diskurser historie, og hevder at hver naturvernsdiskurs konstruerer en historie basert på diskursens ”ontologi” – eller verdenssyn, en forståelse av hva som er et naturlig forhold mellom forskjellige enheter og en portrettering av aktører (Dryzek 2005: 17-8). Jeg har anvendt storylines som en kort og spisset oppsummering av hovedfortellingen innen de forskjellige diskursene for å få frem hvilke handlinger som er påkrevd og hvem som er kjerneaktørene for å få gjennomført de påkrevde handlingene. Slik legger jeg meg nært opp til Dryzeks bruk av begrepet.

Både i enkelte av aktørenes formuleringer, og i innsamlet brosjyremateriell som ble samlet inn på kongressen, finnes det en underliggende ”storyline” om at ”We were lost but now we are found”. En slik storyline knytter nåtidig verneområdspraksis til fortiden. Typisk for vinn-vinn diskursens storyline er at feil i fortiden erkjennes – samtidig som nåtidig praksis berømmes. Et eksempel på dette er hentet fra IUCNs brosjyre ”For Life’s sake. How protected areas enrich our lives and secure the web of life”:

Creating a park or a reserve is not as simple as drawing lines on a map. People often live within those lines. Or they may use the area for culturally important activities or to obtain food. Establishment of protected area usually has meant that at least some people were forced to leave their homes, forgo valuable traditional resources, or even surrender aspects of their cultural identity such as travelling to sacred sites. WCPA is leading the way in promoting new models of protected areas management that emphasize close involvement of indigenous and other local communities, creating mutual benefits for people and protection of the natural environment (IUCN 2008b).

Denne fortellingen tar form av en syndsforlatelse. Funksjonen blir at den rettferdiggjør dagens praksis – både ved at feil i fortiden erkjennes og slik skaper troverdighet – og ved at dagens praksis fremstår som forbedret. Heltebildet i denne fortellingen er naturvernere som arbeider mot en målsetning om å øke omfanget av verneområder. Heltebildet betegner arbeid både i nåtid - slik det kommer til uttrykk ovenfor - men også i fortid: ”In the 1970’s Commission members travelled region by region, realm by realm to identify needs for new areas, training and sites of outstanding universal value” (IUCN 2008a).

Sammenlignet med Adger et al. sin analyse av ”heroes, villains and victims” tildeles helterollen fortsatt de samme identitetstypene: forskere, ansatte i nasjonal forvaltning og

NGOer som har forstått de ”onde sirklene” og som ser behovet for umiddelbar handling (2001: 704).

Deres analyser av narrativer viser at lokalbefolkningen ble fremstilt *både* som helter og skurker. Dette synes å ha endret seg. I det overnevnte materialet fremstilles ikke lokalbefolkningen som *skurker* som forårsaker degradering av naturen. Et slikt bilde av lokalbefolkningen kom heller ikke til uttrykk under verdenskongressen hvor tendensen var at fremstillingen av lokalbefolkningen ofte ble tilskrevet en rolle som ”ofre” som kan hjelpes ut av sin situasjon ved naturvernsprosjekter. En rolletildeling som har kommet til uttrykk i de gjengitte artikuleringene så vel som i IUCN sitt brosjyremateriale – og, som jeg vil vise i kapittel 8, blir forsterket når artikuleringene er sentrert rundt klimaendringene.

6.3 Oppsummering

Kjernen i vinn-vinn fremstillingene er at det eksisterer et universelt potensial mellom verneområder og fattigdom som kan forvaltes frem. Sammenlignet med påstanden om at vinn-vinn diskursen er dominerende innen naturvernfeltet (Adger et al. 2001: 708), og at samtlige av de store naturvernsaktørene benytter seg av ”folkevennlige strategier” i beskrivelsen av sine aktiviteter knyttet til verneområder (Svarstad et al. 2008: 120), viser mine analyser at slike vinn-vinn fremstillinger av forholdet mellom verneområder og fattigdom er en trend som fortsatt var dominerende under IUCNs verdenskongress i Barcelona 2008.

Nodalpunktet i vinn-vinn diskursen er at det finnes et universelt positivt forhold mellom verneområder og fattigdom. God forvaltning fremsettes som mekanismen som forløser det universelt positive potensialet og ”community based conservation” italesettes som et middel for å sikre tilbakeføring av gevinster til lokalsamfunnet slik at vinn-vinn situasjonen oppnås for alle de involverte partene. De andre hovedelementene som inngår i vinn-vinn diskursen er deling av gevinster, deltakelse, turisme og et gjensidig interesseforhold mellom den lokale og den globale befolkningens interesser og behov – noe som representerer kontinuitet i forhold til tidligere beskrivelser av vinn-vinn diskursen (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008, Hajer 1995).

7 Den opponerende tradisjonalistiske diskursen

I det følgende vil analysen av de artikuleringene jeg hevder trekker på en tradisjonalistisk diskurs presenteres. Basert på en næranalyse av to utvalgte innlegg under IUCNs verdenskongress, vil jeg tydeliggjøre sentrale elementer i den tradisjonalistiske diskursen. Målsetningen med analysen er å vise hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom ble beskrevet ut i fra en tradisjonalistisk posisjonering under IUCN kongressen og hvordan den tradisjonalistiske diskursen skiller seg fra vinn-vinn diskursen. I tillegg vil jeg se på om det synes å ha skjedd endringer *innad* i den tradisjonalistiske diskursen, ut i fra tidligere beskrivelser av den av Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008).

Antallet personer som uttalte seg på en måte som aktivt imøtegikk de dominerende vinn-vinn artikuleringene, var klart i mindretall under IUCN kongressen. Samtlige av artikuleringene jeg har kategorisert som ”tradisjonalistiske” ut fra mitt materiale, var korte innlegg som ble fremmet fra salen. Disse to faktorene fører til at dette kapitlet er kortere og mindre omfattende enn det foregående. At ingen av de inviterte talerne i mitt materiale holdt artikuleringer som kan betegnes som tradisjonalistiske, kan tyde på at diskursen ikke har høy grad av anerkjennelse og legitimitet innenfor naturvernfeltet – som IUCN verdenskongress utgjør en institusjon innenfor.

Et typisk trekk ved den tradisjonalistiske diskursen, slik den er beskrevet tidligere, er at den kan betegnes som en reaksjon på vinn-vinn diskursen (Adger et al. 2001: 701). At de tradisjonalistiske artikuleringene aktivt imøtegår argumentasjon som trekker på vinn-vinn diskursens var et gjenkjennelig trekk også under IUCN kongressen, og er grunnlaget for at de utvalgte artikuleringene betegnes som ”opponerende”. Slik danner den dominerende vinn-vinn diskursen både et utgangspunkt og en adressat for motstand. Relasjonen mellom den dominerende og den opponerende diskursen som beskrives i denne oppgaven, synes å være typisk for forholdet mellom konkurrerende diskurser innenfor en diskursorden. Jørgensen og Philips gjør et metodisk poeng ut av dette, samtidig som de beskriver et typisk trekk ved konkurrerende diskursers relasjon, når de påpeker at det kan være vanskelig å gruppere diskurser nettopp fordi opponerende artikuleringer må forholde seg til den dominerende

diskursen³⁵ (1999: 148-50). Analysen i dette kapittelet er derfor i større grad ”lest opp i mot” vinn-vinn diskursen og basert på en sammenligning med den.

At aktører som posisjonerer seg innenfor den tradisjonalistiske diskursen i større grad må forholde seg til vinn-vinn diskursen enn omvendt i sin argumentasjon, synliggjør det ujevne maktforholdet de to diskursene i mellom. Med Jørgensen og Philips sine begreper, kan en slik praksis få frem en midlertidig lukning innenfor diskursordenen (1999: 47-52). En slik lukning viser til at en påstand, eller en argumentasjonsrekke, har fått status som en anerkjent sannhet. Det lave antallet opponerende innlegg under kongressen, og formen de tok, tyder på at verneområder som et naturalisert konsept er befestet innenfor diskursordenen IUCNs verdenskongress utgjør, og at vinn-vinn diskursens nodalpunkt var dominerende i den grad at det fungerte som en etablert sannhet som må motbevise – mens det selv kan fremsettes uten videre dokumentasjon.

7.1 Tradisjonalistiske artikuleringer under IUCN kongressen

En av de som artikulerte en klare motstand mot vinn-vinn diskursen var Nigel Crawhall. Han representerte organisasjonen Indigenous Peoples of Africa Co-ordinating Committee (IPACC), og holdt to innlegg under de workshopene vi overvar. Begge innleggene ble holdt fra salen og på eget initiativ. I Crawhalls to innlegg, ble en rekke elementer som har blitt beskrevet som typiske for en tradisjonalistisk diskurs fremsatt. Selv om jeg benytter meg av disse uttalelsene som idealtypiske eksempler på bestemt *form* for opposisjon – noe som kan oppfattes som reduksjonistisk – finner jeg det viktig å presisere at disse uttalelsene representerer et faktisk politisk ståsted siden Nigel Crawhall taler på vegne av en organisasjon som fremmer urbefolkningsproblemer i Afrika.

7.1.1 To typiske tradisjonelle artikuleringer

Crawhall holdt følgende innlegg fra salen:

I am trying think of how to say this (...) what I didn't hear much about was indigenous knowledge system. Africans have managed Africa since time began (...) I

---

³⁵ Det samme poengteres av Adger et al (2001) og Svarstad et al. (2008).

---

just hope that somebody is aware in this room that Africa has been colonized once already by Europe, to serve its purposes, and now all I hear is more Westerners, more foreigners re-colonizing Africa because you have carbon problems and you have biodiversity problems, so a lot of non-African people are going to make decisions on what happens to Africa (Nigel Crawhall, WCC Barcelona, 8.oktober 2008).

Dette innlegget ble fremført i den første av de to omtalte workshopene³⁶, som omhandlet verneområders rolle i klimaspørsmål. Blant paneldeltakerne i workshopen rådet det tilnærmet konsensus om at det burde arbeides mer for å få til en positiv kobling mellom klimaproblemene og verneområder. I Crawhalls uttalelse knyttes urbefolkningens kunnskapssystemer sammen med Afrikas historie som europeisk koloni og en fortsettende europeisk dominans. Dernest påpekes det at afrikanere har styrt Afrika ”siden tiden begynte”. Slik opprettes det et ”oss” og ”dem”, som refererer til et maktforhold hvor afrikanere har blitt fratatt råderetten og (blir) undervurdert som i stand til å ivareta biomangfoldet i Afrika. En maktforflytning og en anerkjennelse av urbefolkningens kunnskapssystemer er løsningen på de problemene som fremheves i denne artikuleringen.

Et hovedtrekk ved den tradisjonalistiske diskursen slik den har blitt beskrevet av Svarstad et al., er at lokale aktører fremstilles som i stand til å ivareta biomangfoldet, *dersom de blir gitt muligheten til det* (2008: 210, min utheving). Dette tolker jeg som den tradisjonalistiske diskursens nodalpunkt. To poeng – som kan betegnes som *premissene* for den tradisjonalistiske diskursen – følger av dette nodalpunktet. For det første ses *lokale aktører* som *kapable og kunnskapsrike*, og for andre det gjøres *fravær av muligheter* til et sentralt anliggende.

Det skillet mellom ”oss” og ”dem” som opprettes av Crawhall, skiller lokale og globale aktører både i fortid og i nåtid. De samme ”dem” som var ansvarlige for å kolonialisere Afrika, er nå ansvarlige for naturens degradering. Workshopens tematikk – å knytte verneområder til klimaendringer som et positivt tiltak – blir fortolket og artikulert som ”re-kolonialisering” hvor vestlige aktører på nytt inntar en maktposisjon ovenfor afrikanere og Afrika fordi ”vi i Vesten” har klimaproblemer. Afrikanerne blir fratatt sin selvbestemmelsesrett – det gjensidige interesseforholdet mellom de(t) lokale og de(t) globale, slik det fremstilles innen vinn-vinn diskursen, imøtegås og forholdet ses i stedet som konfliktfylt. Sammenlignet med premissene som følger tidligere beskrivelser av den

---

³⁶ Uttalelse C i vedlegg 2: “Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround”.

tradisjonalistiske diskursen (Svarstad et al. 2008: 210), hviler Crawhalls fremstilling av aktørene og mulighetene på et tilsvarende premiss om *manglende muligheter*. Dette samsvarer med tidligere analyser og tyder på kontinuitet innenfor den tradisjonalistiske diskursen.

Dersom det er slik at artikuleringer som trekker på en tradisjonalistisk diskurs hviler på et premiss om fravær av muligheter, hva er det som hindrer mulighetene? Og hvilke muligheter ønsker man seg?

Forvaltning er som vist et sentralt element i vinn-vinn diskursen (Adger et al. 2001). Positive årsaksforhold som kan styres frem, slik aktører som trekker på vinn-vinn diskursen fremholder, innebærer samtidig en opplæring og en strukturering av lokalbefolkningens handlingsmønstre. Dette kommer frem når representanten fra Tanzanias Ministry of Natural Resources uttaler at lokalbefolkningen har ”misforstått” WMAs konseptet, og videre hvordan de skal forklares og læres opp til å forstå hvordan positive tjenester vil oppstå ut i fra verneområder (jf. kapittel 6.2.3). Lokale aktører, som av forvaltningsmyndighetene ofte fremstilles som objekter for opplæring innen vinn-vinn diskursen, portretterer Crawhall som aktører hvis kunnskap ikke blir verdsatt og som igjen blir utsatt for en dominans basert på vestlige verdier og de problemene de vestlige verdiene har skapt. Budskapet om denne maktrelasjonen, basert på at den lokale kunnskapen ikke blir anerkjent, artikuleres tydelig i siste delen av innlegget hvor han henstiller om at vern bygges ut i fra afrikanske kunnskapssystemer i stedet for ”on top of African people”.

Konteksten for Crawhalls andre innlegg³⁷ var noe annerledes. Det ble holdt under workshopen ”New Developments in assessing soicial impacts of protected areas and operationalising the ”do no harm” principle”, hvor verneområders forhold til fattigdom ble tematisert i mer tradisjonell forstand *uten* at klimaendringer ble trukket inn som en faktor i særlig grad. Teamet for denne workshopen var, som tittelen viser, hvordan man kan undersøke de sosiale konsekvensene av verneområder og hvordan naturvernfeltet i det minste bør arbeide for å ikke forårsake fattigdom de stedene de opererer.

---

³⁷ Uttalelse E i vedlegg 2: New Developments in assessing soicial impacts of protected areas and operationalising the ”do no harm” principle”

(...) You guys didn't emphasize this issue that poverty alleviation means entering into wage economy. But when you look at most of the plans of action, the whole idea (...) ³⁸ that by pushing indigenous people out of their territories creating protected areas – the answer is then to integrate them into the wage economy, which I find really strange from a conservation perspective because it is exactly that that drives up the human population numbers. So you break down the indigenous economy, change the human demographics and then wonder why there's a change to the ecosystem. So, I know you are not saying that but there is a complete disconnect between the economic theory and demographics of eco systems (Nigel Crawhall, WCC Barcelona, 8.oktober 2008).

I dette utdraget imøtegås vinn-vinn diskursen på to måter. Først tas spørsmål om forholdet mellom verneområder og rettigheter opp indirekte ved at Crawhall fremhever hvordan mennesker blir drevet ut av geografiske områder for at verneområder skal kunne opprettes. I mitt materiale er Crawhalls innlegg det eneste som trekker frem verneområders push-faktorer og som tematiserer utdrivelser som pågående i nåtid. Videre hevder Crawhall at introduksjonen av verneområder og de push-faktorene det medfører kan føre til negative konsekvenser for økosystemet ved at urbefolkningen "støtes" inn i et lønningssystem og befolkningsantallet går opp. Crawhall knytter de negative konsekvensene til økonomisk teori, som han hevder står i et motsetningsforhold til økosystemers demografi. Ved å sette disse to systemene opp i mot hverandre, imøtegås nodalpunktet i vinn-vinn diskursen og det tas avstand fra introduksjonen av en lønningbasert økonomi som et middel for å bevare økosystemer drevet av urbefolkningen.

I den neste delen av innlegget tematiserer Crawhall hvordan verneområder kan bidra til å forsterke maktrelasjoner mellom grupper i befolkningen:

And all these other principles do not address fundamental racism, aggression, sexism and domination. It doesn't get to the heart of what happens to park managers who despise the people amongst whom they live and I know that there are many park managers who are not like that but I have also met many that are like that. So, it doesn't get to the heart of the human and species relation that do cause harm. So, I think what you are doing is interesting, but there are instruments and mechanisms already and on the other hand you are missing the core of the relation side of the power abuse that goes on in the conservation sector (Nigel Crawhall, WCC Barcelona, 8.oktober 2008).

Denne uttalelsen tematiserer verneområders negative påvirkning på de sosiale forholdene de inngår i på mikronivå ved at maktrelasjoner som eksisterer i lokalsamfunnet, forankres i

---

³⁸ Henvisning til en annen artikulering tidligere på dagen, er tatt bort.

verneområder og forsterkes. I Crawhalls innlegg som helhet problematiseres selve *konseptet* verneområder ved at det knyttes til vestlige egeninteresse og historiske dominansforhold, samt at det påvirker lokalbefolkningen på en negativ måte ved å strukturere deres handlingsmønstre slik at de må tilpasse seg en vestlig forståelse av hvordan økosystemer fungerer og et kapitalistisk system. Slik Crawhall fremstiller lokalbefolkningen, besitter de tradisjonell og viktig kunnskap, men får ikke utøvd den. Samtidig tjener verneområder interessene til de samme som har forårsaket miljøproblemene, og lokalbefolkningen betaler for kostnadene ved verneområder ved å måtte endre sin livsstil eller sitt levemønster, uten at det er de som har forårsaket grunnen til at slikt vern må iverksettes.

7.1.2 Den tradisjonalistiske diskursens storyline

Dersom Crawhalls innlegg ses som en fortelling med rollebesetningen helter og skurker, er skurkene i denne fortellingen ”dere” – rettet til naturvernere og utviklingsarbeidere, som representerer vestlig makt og ekstern intervensjon uten forståelse for lokal tradisjon og kunnskap, mens heltene er urbefolkningen. Dette bildet kan vanskelig forenes med vinn-vinn diskursens storyline hvor naturvernerne fremstilles som heltene som arbeider imot degraderingen av naturen. Den tradisjonalistiske diskursens storyline er at Afrika var kolonialisert og at verneområder representerer en fortsettende dominans. En storyline kan forstås som en ”kjernefortelling” som ligger til grunn for hvordan andre elementer tolkes. Eksterne aktører, som betraktes som et middel for å løse miljøproblemene innen vinn-vinn diskursen, ses dermed som representanter for dominerende krefter ut i fra den tradisjonalistiske diskursens storyline.

7.2 Avsluttende kommentarer

I dette kapitlet har jeg presentert to innlegg jeg har kategorisert som ”tradisjonalistiske”. Jeg har argumentert for at den tradisjonalistiske diskursen utgjorde en opponerende diskurs under IUCNs verdenskongress for naturvern i Barcelona i 2008, selv om den var marginal. Motstand mot den dominerende fremstillingen av forholdet mellom fattigdom og verneområder i Afrika blir fortatt artikulert ut i fra en tradisjonalistisk diskurs hvor spørsmål knyttet til verdien av lokale forhold og lokal kunnskap er fortsatt sentrale elementer i motstanden mot den dominerende vinn-vinn diskursen, selv om spørsmål knyttet til

urbefolkning i større og større grad synes å vinne innpass i den dominerende forståelsen av forholdet mellom verneområder og fattigdom (i Afrika). Dette er representert ved ”community conserved areas” hvor lokal- og urbefolkningen har ansvaret for forvaltningen av verneområdet nå inngår som en av IUCN styringskategorier (Dudley 2008) .

Min konklusjon er at det stor grad av kontinuitet *innad* i den tradisjonalistiske diskursen, i følge denne nærlesingen av artikuleringene, og at hovedsakelig representerer kontinuitet av diskursordenen når leses opp mot tidligere forskning (Neumann 1998, Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008, Adams et al. 2004, Roe 2008), men at den tradisjonalistiske diskursen synes å stå relativt svakt innen diskursordenen.

Figur 3. Oppsummering av vinn-vinn diskursen og den tradisjonalistiske diskursen

Diskurs ut i fra empirisk materiale	Vinn-vinn	Tradisjonalistisk
Kontinuitet	<p><i>Dominerende</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Verneområder fører til fattigdomslettelse: ingen selvkritikk. - Samme interesser for globalt/lokalt. - ”Community based conservation” - Promotering av gevinster, kompensasjon og/eller lokal deltakelse - Forvaltningsfokus. - ”Vi” involverer ”dem” retorikk. 	<p><i>Opponerende</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Verneområder opprettholder dominansforhold, og fører til forverring av fattigdommen. - Motsvarende interesser mellom lokalt/globalt
Endring	<ul style="list-style-type: none"> - Turisme som inntektskilde. - Tematisk utvidning: klima inkluderes., vinn-vinn strukturen beholdes. - Urbefolkningens tradisjon og kunnskap inkluderes i større grad. Særlig i kombinasjon med klima 	

---

8 Verneområder og klimaendringer – en ny vinn-vinn diskurs?

Under IUCNs verdenskongress utgjorde klimaendringene et viktig element i diskursproduksjonen omkring verneområder. Denne analysens sammenligningsgrunnlag er forskningslitteratur om arealvern, og der er verneområders rolle i forhold til klimaendringer nærmest fraværende³⁹. I dette kapitlet vil jeg derfor argumentere for at oppmerksomheten rundt klimaendringer utgjør den største endringen i forhold til tidligere beskrivelser av diskursordenen, når mitt materiale sammenlignes med Adger et al. (2001), Adams et al. (2004) og Svarstad et al. (2008).

Siden klimaendringer er et nytt element som ikke blir omhandlet i de beskrivelsene jeg hittil har brukt som sammenligningsgrunnlag, har dette kapitlet en mer ”induktiv form” enn de foregående. Kapitlet er derfor strukturert på en annen måte, og jeg vil vektlegge beskrivelser av fellestrekk i artikleringene fra workshopene vi overvar omkring verneområder og klimaendringen mer i dette kapitlet enn jeg har gjort i de forrige kapitlene.

8.1 En typisk vinn-vinn artikulering omkring verneområder og klimaendringer

I mitt materiale er det særlig to workshoper som omhandler forholdet mellom verneområder og klimaendringer. Den første har tittelen ”Beyond 2010: Visioning a renewed global biodiversity framework integrating protected areas, climate change and livelihoods” holdt den 7.oktober. Den andre bar tittelen ”Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround” og ble holdt den 8.oktober. For sistnevnte workshop foreligger det også et offisielt sammendrag på IUCN sine nettsider. Dette vil jeg trekke frem i analysen⁴⁰.

---

³⁹ Med unntak av i Adger et al. 2001, men heller ikke i denne artikkelen betraktes klimaendringer som en ”overordnet” krise, men er valgt ut som ett av fire tematiske områder hvor det har blitt gjort empiriske studier av diskursproduksjonen uten at rettes fokus mot hvordan klimakrisen former diskursproduksjonen i de tre andre feltene bioprospektering, forørkning og avskogning.

⁴⁰ Vedlegg 3.

Trevor Sandwith, Deputy Chair i World Commission on Protected Areas og direktør for den globale verneområdspolitikken i the Nature Conservancy, en av de fem store internasjonale naturvernsaktørene som populært refereres til som ”BINGOS”⁴¹, var ordstyrer under de to nevnte workshopene, som begge er referert til tidligere i analysekapittelet. Det følgende er utdrag fra ett av hans innlegg⁴²:

And we establish protected area systems, manage them effectively, appropriately govern them – as we have been hearing – and then we can open up rest of the virtuous cycle that ecosystem services can continue to flow and be sustained, benefits can indeed be distributed, that it creates political will and support for investing in the system and indeed that the funds will flow. So this is the, well, this is the big hope – right – that we can make this all work.

(...) so if we are going to build a collaborative platform and we understand, maybe I am contradicting some of the speakers here but, climate change represent the greatest threat to biodiversity we know, then we can also perhaps be cheeky and say well, protected areas represent the worlds most significant vessel for adapting to and mitigating climate change, certainly at the scale that people are speaking of today. So the concept for ... that will start to bring people together and address this in a very cogent way with an overall goal that suggest that we need these systems to be recognized as an important contribution to climate change, adaptation and mitigation strategies (Trevor Sandwith. WCC, Barcelona. 8.oktober 2008).

I den første delen av innlegget oppsummeres mange av de elementene jeg har argumentert for at var de viktigste i vinn-vinn diskursen under IUCNs verdenskongress. Innlegget er slik sett forholdsvis likt en typisk vinn-vinn artikulering. Men selv om verneområder fremstilles som et udiskutabelt gode i denne uttalelsen, skaper følgende setning: ”So this is the, well, this is the big hope – right – that we can make this all work” distanse til innhold forut for dette retoriske spørsmålet. At verneområder fører til alle de positive elementene som listes opp innledningsvis i dette utdraget, betegnes slik som et ”håp”, og ikke et faktisk utfall. Samtidig som artikuleringen tydelig trekker på en vinn-vinn diskurs, indikerer denne distanseringen et refleksivt forhold til vinn-vinn diskursens relasjon til sosial praksis, og til egen posisjonering innen vinn-vinn diskursen.

---

⁴¹ ”BINGOS” er en populær forkortelse for ”Big International NGOs”. De fem organisasjonene som inngår i denne betegnelsen er the Nature Conservancy (TNC), Conservation International (CI), World Wide Fund for Nature (WWF), Wildlife Conservation Society (WCS) and African Wildlife Foundation (AWF).

⁴² Uttalelse H i vedlegg 2.

Det refleksive forholdet til egen posisjonering kommer også til uttrykk i den andre delen av innlegget ved at Sandwith sier at han ”kanskje motsier noen av de tidligere innleiderne⁴³ her ”ved å påstå at klimaendringer representerer den kjente største trusselen mot biomangfoldet”. Uten å betvile at Sandwith nærer en dyp og legitim bekymring for konsekvensene av klimaendringene, ligger den sosiologiske interessen i denne sammenhengen i å analysere hvordan verneområder fremmes som en løsning på klimaendringene, og hvordan klimaendringene ses som en mulighet til å fremme verneområder som ”et politisk verktøy”. Når Sandwith omtaler det å gjøre verneområder til ”verdens mest betydningsfulle verktøy for å redusere og tilpasse seg virkningene av klimaendringene” som ”bråkjekt”, kommuniseres det implisitt at det er ønskelig at verneområder oppnår *statusen* som verdens mest betydningsfulle verktøy. For at denne statusen skal kunne oppnås, må klimaendringer anerkjennes som verdens største trussel mot biomangfoldet. Om verneområder skal være en salgbar løsning må det finnes et passende problem. Hajer analyserer ”Policy making (...) as a set of practices that are meant to process fragmented and contradictory statements to be able to create the sort of problems that institutions can handle and for which solutions can be found” (1995: 15). Hajers analyse belyser bakgrunnen for prosessen med å etablere verneområder som et konsept som kan avhjelpe fattigdom så vel som effektene av klimaendringer under IUCN kongressen. Ved at verneområder artikuleres som løsninger på globale problemer med internasjonal politisk oppmerksomhet, slik som fattigdom og klimaendringer, øker muligheten for å få gjennomslag for konseptet.

8.1.1 Klimaendringer som mulighet

I de tidligere nevnte workshopene nevnt ovenfor fremsettes det flere innlegg av representanter fra store naturvernsaktører som omhandler nødvendigheten av å artikulere et nært forhold mellom klimaendringer og verneområder. Under følger et utdrag fra det offisielle sammendraget av workshopen ”Catching the tiger by the tail”, som ble henvist til innledningsvis, sammenfattet under overskriften ”Key Communications Message”:

---

⁴³ Refererer til Professor Brendan McKee, som uttalte at: ”I actually don’t think climate change per se is the biggest threat to biodiversity. I think it is what humans are doing to the landscape and habitat (...) that is creating the greatest threat, but the problem is when these two intersect” (WCC, Barcelona. 8.oktober 2008).

- The key message is to rebrand protected areas as part of a win-win-win response to accelerated climate change, community adaptation to changing climates and as a viable means to capture and utilize climate change related funding.
- The win-win-win response includes ensuring effective management and governance for biodiversity conservation, sustained and equitable benefit flows for people and sustainable financing and institutional support.

Tittel: "Abstract from workshop". Publisert på: intranet.iucn.org

Et gjennomgående trekk i begge disse workshopene var hvordan klimaendringene ble fremstilt som en truende og uunngåelig prosess, men når denne prosessen ble knyttet til verneområder ble begreper som "opportunity" eller "possibility" brukt av flere aktører. Flere deltakere pekte på nødvendigheten av å få etablert en dominerende forståelse av et positivt forhold mellom verneområder og klimaendringer innenfor naturvernfeltet, for å kunne fremme denne forståelsen ovenfor aktører i andre felt, for slik å posisjonere seg strategisk i forhold til finansieringsmidler knyttet til klimaendringer – slik sammendraget viser. At det er en sterk relasjon mellom klimaendringer og finansieringsmidler artikuleres av en representant som blir presentert som Verdensbankens ekspert på biomangfold. Hun opplyser om at det allerede finnes "enormous number of funds of carbon finance that are relevant", og oppmuntrer forsamlingen til å søke på "et nytt skog-investeringsprogram på 500 millioner dollar" hvis konsulteringer påbegynnes "neste uke"⁴⁴. Interessant nok tar moderator Sandwith ordet etter denne oppmuntringen, henviser tilbake til Verdensbankens representant med fornavn og uttaler at det er hun som har påpekt at "the conservation community need to pull together and speak with one voice, in attempts to negotiate funding".

At aktørene innen naturvernfeltet skal ha klare og sammenfallende målsetninger, er noe moderatoren tar opp og oppmuntrer til ved flere anledninger. Dette synliggjør hvordan makt og finansielle midler er forbundet med diskursproduksjon. De finansielle midlene kan anvendes til å strukturere kampen om meningsfastleggelse fra giverhold, slik at innsatsen rettes mot det problemet giveren har definert som viktig. Samtidig artikulerer potensielle mottakere seg strategisk for å få tilgang til finansielle midler. En fare ved at diskursproduksjonen får finansiering som omdreiningspunkt er at det kan føre til en konsensuspreget og lukket debatt, fordi argumentene fra giver og mottager blir gjensidig forsterkende. Dette er et argument som ligger svært nær Bram Büschers konklusjon i en

---

⁴⁴ Workshop: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround: Catching the tiger by the Tail. Cathy McKenna (WCC, Barcelona. 8.oktober 2008).

---

leder for tidsskriftet "Conservation Biology", hvor han presenterer sine analyser av diskursene som ble produsert under den årlige kongressen til organisasjonen "Society for Conservation Biology" i Sør-Afrika i 2007 (2008: 229) - en internasjonal organisasjon som arbeider for å promotere vitenskapelige studier av vern av biologisk mangfold (<http://www.conbio.org/AboutUs/>).

Ut i fra sin deltakende observasjon beskriver Büscher bruken av økonomisk språk, vinn-vinn konstruksjoner og positiv vinkling som tre hovedtendenser under kongressen (2008: 230). Selv om Büscher åpenbart sympatiserer med nødvendigheten i å tilpasse seg "nye politiske realiteter" for naturvern er han kritisk til følgene av det (2008: 230, min oversettelse). Det Büscher sikter til med "nye politiske realiteter" er den sentrale rollen markedsbaserte løsninger har fått innen naturvernfeltet, et trekk som blant annet er identifisert av Hajer (1995) og Adger et al. (2001), og som kom til syne i den gjengitte ordvekslingen mellom Sandwith og representanten fra Verdensbanken. Til tross for Büschers sympati retter han kritikk mot vinn-vinn strategier innen naturvernfeltet. Han ser vinn-vinn strategiene som en konsekvens av at man trekker på en nyliberal diskurs for å fremme gjennomslag for verneprosjekter. Slik jeg tolker hans ideologikritikk frykter han at slike vinn-vinn strategier kan føre til negative utilsiktede konsekvenser for biomangfoldet på sikt, fordi vern tuftet på markedsorienterte løsninger opprettholder nyliberalismen som ideologi (Büscher 2008). Hans andre kritikk er mer konkret og rettes mot den rådende konsensus som fantes under SCB-kongressen. Denne kritikken kan deles i to punkter. For det første hevder han at de samfunnsvitenskapelige presentasjonene ikke var baserte på vitenskapelige data, men på "mobiliserende metaforer" med den følge at kompleksiteten i den sosioøkologiske virkeligheten gattes over (2008: 230). For det andre hevder Büscher at det er tegn som tyder på at det vitenskapelige idealet om kritisk tilnærming har blitt forlatt til fordel for politisk motivasjon om at det må handles raskt for å verne biodiversiteten (2008: 230-1). Deltakerne under kongressen Büscher overvar, beskrives som hovedsakelig bestående av akademikere (2008: 230). Selv om deltakerne under IUCNs verdenskongress kanskje i større grad tilhørte naturvernsorganisasjoner og man slik kunne forvente et politisk budskap om at det er handling som trengs under IUCNs verdenskongress enn under SCB kongressen Büscher overvar, mener jeg han peker på et viktig poeng. Det er uheldig dersom markedsmekanismer og finansiering styrer sivile organisasjoner slik at de sivile organisasjonene produserer et konsensuspreget budskap som ikke adresserer strukturelle årsaker til problemene og som forflater sosiale og økologiske forhold. Dette er uheldig både i et maktperspektiv, fordi man

kan tenke seg at det forsterker den økonomiske makten ved at finansieringskilder får definisjonsmakt, og i et politisk perspektiv fordi tiltak iverksatt uten inngående oversikt over samspillet mellom sosiale og økologiske forhold trolig vil ha en økt sannsynlighet for å mislykkes i forhold til tiltakets intensjon.

8.1.2 Fattige vil rammes hardest av klimaendringene

Ifølge IPCC vil menneskers sårbarhet ovenfor effekter av klimaendringene forsterkes av negative sosioøkonomiske faktorer som blant annet fattigdom, tilgang til ressurser, matusikkerhet og endringer i globale økonomiske trender (IPCC 2007, Parry et al. 2007: 75-6). Dette argumentet ble også fremmet i denne sammenhengen. Moderator Trevor Sandwith avsluttet en av workshopene med uttalelsen⁴⁵):

There is an agenda. And the poorest of the poor if I read the reports correctly, are likely to suffer from the impacts whether they want to or not, and whether they are able to respond to or not and I think it is our obligation to, and we are fortunate that IUCN sees this and gives us the innovation branch to help bring just this constituency and that constituency together and to try to make for some cogent and effective solutions (Trevor Sandwith, WCC, Barcelona, 8.oktober.

Denne uttalelsen trekker opp et ”vi” og ”dem” forhold, hvor ”vi” viser tilbake til deltakerne i debatten og naturvernsaktører generelt som kapable aktører, mens ”de” er de ”fattigste av de fattigste” som skal hjelpes. Heltene er i dette innlegget naturvernsaktørene og IUCN som kan utføre denne redningen ved å iverksette nødvendige handlinger. Ut i fra ”de fattige er de som vil bli verst rammet” som storyline, følger det at handlinger rettet mot klimaendringene portretteres som tiltak som mest av alt vil komme verdens fattigste til gode. Slik kan politikk som knyttes til klimaendringene, også fremstilles som politikk rettet mot fattigdom og urettferdighet. Et globalt fokus på fattigdom anlegges, men tiltakene kan beskrives som skadebegrensende for verdens fattige heller enn aktivt fattigdomslettende.

Begrepene ”reduksjon” (*mitigation*) og ”tilpasning” (*adaptation*) var sentrale for å betegne godene som knyttes til verneområder som tiltak mot klimaendringene under IUCN kongressen. Disse begrepene blir brukt blant annet av IPCC (2007) for å betegne tiltak rettet mot effektene av klimaendringer. ”Reduksjon” knyttes hovedsaklig til verneområder som

---

⁴⁵ Uttalelse I i vedlegg 2, avsluttende kommentar: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround: Catching the tiger by the Tail.

---

middel for oppnå reduksjon av utslipp. Henvisning til forskning som konkluderer med at verneområder er velfungerende som karbonlagre, utgjør et velbrukt argument i artikuleringer under IUCN kongressen, som ofte videreføres i et argument for karbonhandel. Mens ”tilpasning” hovedsakelig refererer til verneområder som et middel for å bevare biomangfoldet og produksjon av økosystem- og miljøtjenester.

Som jeg har vist tidligere i analysen, samt i kapittel 1 og 3, finnes det en rekke kritikk mot verneområders sosiale konsekvenser innen den tradisjonellistiske diskursen og academia. Når begrepsparet ”reduksjon” og ”tilpasning” ble knyttet til verneområder var det svært få som artikulerte en skepsis til hvilke konsekvenser dette vil medføre for lokalbefolkningen, og om de positive effektene av reduserende tiltak som kan høstes globalt, vil bli båret av fattige land i ”Sør”. Nettopp at det *ikke* må argumenteres mot slike innvendinger, synliggjør at vinn-vinn diskursen ligger til grunn som et uartikulert premiss. Ved at det tas utgangspunkt i at verneområder som positivt for samtlige av de involverte partene, knyttes klimaendringer til den dominerende vinn-vinn diskursen. Det er på bakgrunn av dette resonnementet jeg hevder at klimaendringer blir et element i vinn-vinn diskursen, og at vinn-vinn diskursen utvides til en trippel-vinn diskurs.

8.1.3 Klimaendringer og urbefolkning

Som vist i kapittel 7 var artikuleringer som opponerte mot vinn-vinn fremstillingene under IUCNs verdenskongress i stor grad sentrert rundt ”urbefolkning” som element. Men det samme elementet ble også brukt i enkelte artikuleringer hvor det ble argumentert for å *øke* det globale omfanget av verneområder, ved at urbefolkningsområder gis status som verneområder. I disse artikuleringene ble urbefolkningens kunnskap og tradisjon i forhold vektlagt som positive faktorer for ”reduksjon” og ”tilpasning” effektene av klimaendringen.

Forholdet mellom naturvernsaktører og urbefolkningsgrupper har vært svingende. I følge Brockington et al. tiltok allianser mellom verneaktører og urbefolkningsgrupper i popularitet på 1990-tallet, og ble en ”svært mulighetsskapende allianse rundt årtusenskiftet” (2008: 113-4, min oversettelse). Feilende prosjekter og forskjellig tilnærming til bruk og verdsetting av naturressurser mellom verneaktører og urbefolkning førte imidlertid til at begge parter utviklet skepsis til den andre parten – et tilbakeslag kjent som ”back to the barriers” tilstanden i litteraturen om verneområder (Brockington et al. 2008: 14, Roe 2008).

I dag finnes det mange kategorier for verneområder hvor graden av vern og menneskelig eksklusjon varierer fra ”sterk” til ”svak”. Tilsvarende finnes det fire forskjellige forvaltningsformer⁴⁶ for verneområder, som kan brukes uavhengig av hvilken kategori det aktuelle verneområdet faller innunder (Dudley 2008: 26). ”Community conserved areas”⁴⁷ (som ikke må forveksles med ”community based conservation”) hvor forvaltningsautoriteten og ansvaret kan tilfalle bofast eller nomadisk lokal- og urbefolkning utgjør en av de fire forvaltningsformene. Det er imidlertid viktig å understreke at det *ikke* nødvendigvis samsvarer med *eierskap* til området (Dudley 2008: 27). Innføringen av forvaltningsformen kan tolkes som at enkelte elementer fra den tradisjonalistiske diskursen vunnet gjennomslag og blitt institusjonalisert, uten at nødvendigvis betyr at forvaltningsformen blir ansett for å være like verdifull som for eksempel statlig forvaltning.

Avslutningsvis i dette kapitlet vil jeg trekke frem et innlegg holdt av den indiske sosiologen Ashish Kothari⁴⁸. Kothari var en av de inviterte talerne under IUCNs verdenskongress, og holdt innlegg under flere sesjoner. Det utvalgte innlegget er svært langt, men jeg har valgt å bruke det som en avslutning på dette kapitlet for å få frem hvordan urbefolkningens tradisjon og livsstil synes å vinne legitimitet som kunnskap når klimaendringene danner det tematiske rammeverket. En så stor del av Kotharis innlegg er også gjengitt fordi urbefolkningsgruppers motstand mot ”vanlige” verneområder og markedsmekanismer kommer til uttrykk i dette innlegget, og det fungerer slik som en god oppsummering på de foregående kapitlene og de forskjellige måtene å betrakte forholdet mellom verneområder og fattigdom på. Innlegget omhandler urbefolkningsområder, og Kothari argumenterer for det han omtaler som ”CCAs”, som står for ”Community Conserved Areas” som er omtalt ovenfor:

These are also areas that provide very crucial links between wild biodiversity and agricultural diversity, I should say as a scientist that communities don't make these distinctions that we scientists often do. Because there is a continuum amongst these, but those linkages are provided in the landscape and that is also very very crucial for climate change mitigation, and especially adaptation. These are communities that have in fact over

---

⁴⁶ A. Governance by government. B. Shared governance. C. Private governance D. Governance by indigenous peoples and local communities. Dudley 2008: 26.

⁴⁷ Definisjon: Protected areas where the management authority and responsibility rest with the indigenous peoples and/or local communities through various forms of customary or legal, formal or informal, institutions and rules (Dudley 2008: 26).

⁴⁸ Uttalelse F: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround: Catching the tiger by the Tail

---

thousands of years adapted to different kinds of changes that take place, including so called natural disasters and they have to adapt. We know as an example that they have an incredible amount of agricultural biodiversity and forest and other biodiversity to rely on, gives them the mechanisms to be able to adapt to changes in climate – or other kinds of changes – social and political changes where they are forced into different areas, when migration has to take place and so on. So we are talking about the fact that, you know the species migration that will take place within climate change, the adaptations that people would have to make when climate change hits them are all much more possible when one starts recognizing and giving the importance of these CCAs. Just to say, this is crucial because all these areas or many of these areas face enormous threats from development projects, from inappropriate forms of recognition from the impositions of inappropriate rules and policies by governments – including the declaration of protected areas in areas that have actually been conserved voluntarily by communities and communities get alienated, governments are not able to protect it adequately – and you lose the conservation value. So you get these sorts of threats which we all need to look at, and the way to do that is to have appropriate forms of recognition which is mandated by the CBD⁴⁹ program of work on protected areas. I have seen these questions and doubts about whether climate change financial mechanism currently discussed are relevant for CCAs. (...) Maybe it would be good to look at for instance what are the carbon storage that is taking place in some of these community conserved areas and therefore one would think that they are relevant for mechanisms like REDD⁵⁰. But the communities themselves are extremely sceptical of these mechanisms. Because what might happen, and we can discuss this later in the discussion, is that governments might actually be pushed into even more strict, more exclusionary, more alienating forms of conservation in these types, and that would be a disaster. So this is an open question to see whether financial mechanisms under climate would be good or bad for these sites, but we can come back to that in the discussion. Thank you (Ashish Kothari, 8. oktober 2008, WCC Barcelona).

Kothari er en av de jeg omtalte som de ”svært få” i forrige kapittel som artikulerte en skepsis mot effektene lokalt av ”reduksjon” og ”tilpasning” gjennom markedsbaserte løsninger som REDD. I motsetning trekker han i dette innlegget frem ”community conserved areas” som en mulighet til å utøve lokal kontroll over naturressursene, samtidig som det ses formålstjenelig i forhold til effektene av klimaendringer fordi den praktiske og tradisjonelle kunnskapen som besittes gjør befolkningen tilpasningsdyktige ovenfor konsekvensene av klimaendringer. Dette *kan* kanskje være et tegn på at tradisjonsbaserte livsstiler anses dermed for å være ”bærekraftig” og ”klimavennlig”, og at ”klimaendringer” som ramme for diskursproduksjonen kan øke det diskursive og institusjonelle rommet for urbefolkningens tradisjoner som ble skapt på 1990-tallet hvor ”world’s first peoples” igjen blir sett på som de beste forvalterne av ”world’s last wild places” (Brockington et al. 2008: 113). Hvor etablert

---

⁴⁹ Convention on Biological Diversity

⁵⁰ Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation (in developing countries).

denne konstellasjonen er, eller vil bli, er selvfølgelig et spørsmål som må besvares empirisk. Men kanskje *kan* man bevege seg bort fra det antagonistiske forholdet mellom naturvernsaktører og urbefolkningen som fantes på begynnelsen av 2000-tallet.

8.2 Avsluttende kommentarer

I dette kapitlet har jeg argumentert for at oppmerksomheten rundt klimaendringer utgjør den største endringen i forhold til tidligere beskrivelser av diskursordenen om verneområder og fattigdom i Afrika, hvor dette elementet har vært så godt som fraværende⁵¹.

Artikleringene omkring klimaendringer ble hovedsaklig artikulert ut i fra en vinn-vinn struktur og manifesterer seg i vinn-vinn diskursen om forholdet mellom verneområder og fattigdom. Med dette mener jeg at både at den dominerende vinn-vinn strukturen opprettholdes og at nodalpunktet som forener naturvern og utvikling snarere *utvides* enn *ufordres*. Verneområder fremsettes slik som et gode som kan tjene målet om fattigdomslettelse og redusere effektene av klimaendringer *samtidig*. Kontinuitet er dermed representert ved at vinn-vinn strukturen opprettholdes, mens endringen består i at den tematiske orienteringen utvides. Avslutningsvis har jeg reist et spørsmål om klimaendringer som tema kan føre til endringer i diskursordenen som helhet ved å trekke frem en artikulering hvor det skapes kontaktflater mellom den utvidede vinn-vinn diskursen og den tradisjonalistiske diskursen, ved at urbefolkningens kunnskap og livsstil blir løftet frem som et egnet middel for ”reduksjon” og ”tilpasning” til effektene av klimaendringen samtidig som urbefolkningens egne ønsker overholdes.

---

⁵¹ Med unntak av i Adger et al. 2001.

---

9 “Do no harm” prinsippet: en variasjon av vinn-vinn diskursen eller et uttrykk for endring?

(...) at the moment, a lot of people say that where there are problems – protected areas causing harm – it is an exception (Phil Franks, WCC Barcelona 8. Oktober 2008).

Forholdet mellom vinn-vinn diskursen og den tradisjonalistiske diskursen under IUCN kongressen, kan leses som en tese og en antitese, eller ortodoxa og heterodoxa. Men beskriver dette det fulle bildet av diskursproduksjonen under IUCN kongressen? Er denne diskursordenen så fragmentert? I mitt materiale er det også innlegg som i mindre klar grad reproducerer enten en vinn-vinn eller en tradisjonalistisk diskurs. Jeg vil redegjøre kort for et par av disse artikuleringene her for ikke å gi et karikert bilde av hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom ble fremstilt under IUCNs verdenskongress. I gjennomgangen av disse artikuleringene kommer det også frem interessante momenter som kan bidra til å belyse bevegelser innen diskursordenen og diskursene i mellom.

9.1 “Do no harm” prinsippet - en mild problematiseringe av vinn-vinn diskursen

Under IUCN kongressen var det særlig to hendelser jeg overvar som i helhet rettet et kritisk søkelys på de sosiale konsekvensene av naturvern sett i forhold til fattigdom. Både ved lanseringen av boken ”Linking poverty reduction and conservation”, og under workshopen ”New Developments in assessing social impacts of protected areas and operationalising the ”do no harm” principle” ble kritiske holdninger artikulert på en slik måte at innleggene i hovedsak ikke kan kategoriseres som en tradisjonalistisk diskurs. Siden førstnevnte omhandlet naturvern mer generelt, vil jeg gå nærmere inn på sistnevnte her. Workshopen rettet seg eksplisitt mot verneområder, og en uttalt målsetning med den var å se på hvordan man kan utarbeide: ”a more integrated approach to look at the social impacts of protected areas” (Lea Scherl, WCC Barcelona 8. Oktober 2008). Dette innebar blant annet et uttalt ønske om tilbakemeldinger på to forskjellige metodiske program konstruert for å utføre forskning og evaluering av verneområders sosiale implikasjoner. En målsetning med workshopen og arbeidet som lå bak den, var å legge til rette for at sosiale parametre skal inkluderes i teknologiske kontrollverktøy over verneområder, slik som ”Verdens database

over verneområder” (*World database on protected areas*) som er et viktig verktøy i overvåkningen av verdens verneområder (se www.wdpa.org). Innledningsvis i workshopen ble aktørene innen diskursordenen beskrevet som fordelt på to felt. Arrangørene av denne debatten posisjonerte seg selv i et akademisk felt, mens det andre feltet ble beskrevet som et felt hvor det arbeides med forholdet mellom fattigdom og verneområder på et politisk nivå.

Som hendelse under en kongress hvor vinn-vinn diskursen var dominerende er denne workshopen interessant fordi den etterlyser kunnskap om sosiale forhold, noe som samtidig betegner kunnskapsnivået om hvordan verneområder påvirker de sosiale kontekstene de inngår i som mangelfullt. Videre belyser denne workshopen den naturvitenskapelige dominansen i kunnskapsfeltet om verneområder i sine problematiseringer av at ”Verdens databasen over verneområder” er operativt uten at sosiale parametre er inkludert.

Workshopen representerer tilsynelatende en problematisering av IUCN kongressens dominerende vinn-vinn diskurs. Men hvordan plasserer disse artikuleringene seg innenfor diskursordenen? Hvordan artikuleres elementene og kan disse artikuleringene sies å produsere en egen type diskurs?

Siden denne workshopen hadde flere organisatorer som opptrådte som en gruppe, vil jeg forholde meg til workshopen på den måten og presentere den som en samlet artikulering. ”Do no harm” prinsippet, som blir tematisert allerede i workshopens tittel, retter seg mot naturvernsaktører og er en oppmodning om at man i det minste ikke skal volde skade på de sosiale forholdene i sitt arbeid med verneområder, eller naturvernsarbeid for øvrig. Dette budskapet er det samme som type 3 i Adams et al. typologi (2004). ”Do no harm” artikuleringen er en klar problematisering av vinn-vinn diskursens storyline hvor det fortelles at de fattigdomsskapende handlingene naturvernsaktørene har forvoldt, ligger i fortiden. Workshopens ordstyrer Dilys Roe understreket dette indirekte i en kommentar etter et innspill fra salen, hvor hun påpekte at målet med workshopen var tiltenkt å være preventivt og å *forhindre* en økning i fattigdomsnivået blant mennesker som lever tilknyttet verneområder. Naturvernsaktører skal ikke påta seg ansvaret for å bedrive fattigdomslettende arbeid som en hovedgeskjeft, men sørge for å ikke forverre forholdene i sitt arbeid. At imperativet skal være å ikke forvolde skade, heller enn å bedrive fattigdomslettende arbeid – selv om dette bør gjøres der det er mulig – utgjorde også kjernen i Barney Dicksons

---

kommentar⁵², hvor han påpekte at målsetningen med dette arbeidet er å utvikle ”best practice guidelines”. Han fortsetter:

(...) it is not going to deliver vast benefits for anybody. It would just help to characterize what the responsibilities of conservation agencies are in relation to poverty and the livelihoods of poor people who we impact upon and that is about it. (Barney Dickson, WCC Barcelona 8.oktober 2008).

At formålet er å karakterisere ansvaret uten at dette kommer til å bidra til å generere omgripende fordeler, skiller seg ikke bare fra vinn-vinn diskursen nodalpunkt, men i stedet for å bygge videre på denne diskursens påstand om et universelt vinn-vinn forhold, forsøkes en vinn-tap relasjon mellom naturen og fattigdomsnivået å unngås. Uttalelsen og workshopen utfordrer slik både påstanden om en universell vinn-vinn sammenheng og beskrivelser som at det er ”udiskutabelt” at verneområder bidrar til fattigdomslettelse og har blitt en viktig faktor for å oppnå Tusenårsmålene, slik Christoffersen fra CBD hevdet.

Selv om dette fremmer en indirekte kritikk mot dagens praksis og utfordrer den dominerende diskursproduksjonen på en diplomatisk måte, skiller fremstillingen av *hva* verneområder skal være, og hvilken rolle de skal spille i de områdene de inngår i, seg fra artikuleringer som (re)produserer vinn-vinn diskursens fremstilling av verneområders positive effekt på fattigdomsnivået? Påstanden om at verneområder reduserer fattigdommen imøtegås, men *konseptet* verneområder problematiseres ikke. Fraværet av denne problematiseringen, og artikuleringene av ”fattigdom” som noe som *bør* reduseres, men i det minste ikke må forsterkes, antyder at disse artikuleringene også reproduserer verneområder som et nødvendig konsept for å verne naturen. Til tross for dette unnvikes i større grad vinn-vinn diskursens normative kjerne om at verneområder *skal* ha en positiv funksjon på lokalsamfunnet det inngår i, og erstattes med *bør* – der hvor det er mulig. Dette er en mild utfordring av vinn-vinn diskursens nodalpunkt, hvor det trekkes på naturvernfeltet ved at konseptet verneområder i holdes i hevd som et naturalisert konsept, mens verneområder i mindre grad knyttes til utviklingsfeltets imperativ om at fattigdommen *skal* utryddes. Dette kobles i artikuleringene sammen med elementer fra det kritiske akademiske feltet hvor de kontekstuelle forholdene verneområder inngår i vektlegges for hvordan utfallet mellom verneområder og fattigdom blir, samt et fokus og en etterlysning av produksjon av

---

⁵² Uttalelse J i vedlegg 2: ”New Developments in assessing social impacts of protected areas and operationalising the ”do no harm” principle”.

substansiell kunnskap tilknyttet disse forholdene. Posisjoneringen innen det akademiske feltet til forskjell fra det politiske feltet understrekes også ved manglende mytebruk i diskursproduksjonen og en fremheving av empiriens viktighet. Naturvernernes heltestatus tilknyttet vinn-vinn diskursens storyline ufordres ved at denne workshopen skaper en storyline om naturvernere og politikere som forstår forholdet mellom verneområder og fattigdom ut i fra et forenklet bilde hvor kontekstuelle forhold og videre sosiale implikasjoner enn de rent økonomiske, ikke trekkes inn.

Spørsmålet er hvorvidt denne milde deartikuleringen av det universelt vinn-vinn forholdet kan bidra til en bevegelse tilbake til et mer tradisjonelt naturvernfsfokus innen diskursorden, eller om det vil føre til en mer kritisk gjennomgang av aktørenes praksiser innefor naturvernfeltet. Diskursproduksjonen under denne workshopen gjenspeiler også vinn-vinn diskursens dominans, ved å gjennomgående posisjonere seg opp i mot den og aktørene i det politiske feltet som de mest sentrale aktørene innenfor den. I motsetning trekker artikuleringer under denne workshopen i liten grad på den tradisjonalistiske diskursen. Eksterne aktører problematiseres ikke med mindre de forvolder skade og en problematisering av verneområder per se er fraværende.

9.2 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg trukket frem en workshop hvor innledernes innlegg verken har blitt kategorisert som tilhørende en vinn-vinn diskurs eller en tradisjonalistisk diskurs. I stedet trekkes det på et mer tradisjonelt skille mellom naturvernfeltet og utviklingsfeltet, enn den tette sammenkoblingen mellom disse to som ligger til grunn for vinn-vinn diskursen. Aktørenes målsetning er å få institusjonalisert et budskap og en praksis i naturvernfeltet om at naturvernsaktører i det *minste* ikke forvolder skade i sitt arbeid med verneområder. Konsekvensen for diskursordenen er at det dannes en mild negativ variant av vinn-vinn diskursen med mer moderate ambisjoner om hva verneområder skal være og utføre innen den lokale sosiale, økonomiske og økologiske konteksten de inngår i. Å generere kunnskap om verneområders innvirkninger på sosiale forhold var også en uttalt målsetning fra arrangørenes side. Arrangørene forsøker dermed å påvirke diskursproduksjonen om forholdet mellom fattigdom og verneområder ved å bidra til en debatt basert på substansiell kunnskap i stedet for politiske målsetninger. Samtidig med at budskapet fra denne workshopen danner en mild negativ variant av vinn-vinn diskursen, utfordres derfor vinn-

vinn diskursens nodalpunkt og storyline ved at den manglende kunnskapen om verneområders sosiale konsekvenser understrekes.

Figur 4. Oppsummering av hovedfunn.

Analyse	Nodalpunkt	Storyline	Aktørperspektiv	Kontinuitet	Endring
Diskurser					
Vinn-vinn	Verneområder fører til fattigdomslettelse	We were lost, but now we are found	Den lokale og den globale befolkningen har felles interesser.	<i>Dominerende</i> Ingen interessekonflikt. "community based conservation". Forvaltningsfokus	Turisme Klimaendringer Urbefolkningens tradisjon og kunnskap når artikulert med klima.
Tradisjonalistiske	Lokale aktører er i stand til å ivareta biomangfoldet, dersom de blir gitt muligheten til det	Afrika var kolonialisert, verneområder representerer en fortsettende dominans	Lokalbefolkningen besitter tradisjonell og viktig kunnskap, men får ikke utøvd den. Verneområder tjener interessene til de samme som har forårsaket miljøproblemene	<i>Opponerende</i> Dominans og forverring av fattigdommen. Interessekonflikt. Anti-eksterne aktører	Tilstede, men i liten grad. Motstand mot at de som har forårsaket problemene, skal løse dem.
Vinn-vinn-vinn	Verneområder letter effektene av klimaendringene (adaptation and mitigation).	Klimaendringer utgjør vår tids største trussel mot biomangfoldet.	De fattigste vil bli hardest rammet av klimaendringene. Internasjonal forvaltning trengs.	Ikke tilstedeværende før.	Tematisk utvidning, strukturen beholdes. Klimaendringer utgjør en finansiell mulighet.
Do no harm	Verneområder skal i det minste ikke forverre situasjonen for lokalbefolkningen.	De sosiale konsekvensene av verneområder må kartlegges.	Verneområder legitimt og nødvendig, men ofte gått utover marginaliserte og fattige. Få inn sosialt fokus i databasen over verdens verneområder.	Ikke tilstedeværende før. (Identisk med type 3.)	Mildt opponerende. Utfordrer vinn-vinn strukturen, men utgjør samtidig en mild negativ variant av den.

10 Oppsummering og konklusjon

Å studere ulike språklige representasjoner av sosial praksis, kan gi innsikt i hvilke meningssystemer mennesker inngår i og tolker verden ut i fra. I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom ble fremstilt under IUCNs verdenskongress for naturvern i Barcelona i 2008. Og hvordan de ulike fremstillingene kan forstås som en del av ulike ”verdensbilder”. Ved å innta et diskursanalytisk perspektiv, har jeg dermed rettet blikket mot de meningssystemene, eller *diskursene*, forskjellige aktører trekker på i sin tolkning og representasjon av hvilke konsekvenser verneområder har for fattigdom.

Bakgrunnen for denne oppgaven er den motsetningsfylte debatten som har funnet sted de siste tiårene om *hvilke* konsekvenser verneområder har for fattigdom i utviklingsland. Hvorvidt verneområder fører til fattigdomslettelse eller om de tvert i mot forverrer situasjonen for lokalbefolkningen, har vært debattens kjerne siden 90-tallet. I tillegg hevdes det at fokuset på at verneområder skal føre til fattigdomslettelse underminerer verneområders overordnede mål om å ivareta miljøet og biomangfoldet (Roe 2008, Hutton et al 2005). I tråd med Faircloughs definisjon av diskursbegrepet som: ”(...) språket anvendt til å representere en gitt sosial praksis fra et bestemt synspunkt” (2008b: 122), anser jeg de forskjellige standpunktene i debatten som et uttrykk for at aktørene trekker på forskjellige diskurser om verneområder og fattigdom. Dermed kan en analyse av artikuleringer i debatten om forholdet mellom verneområder og fattigdom gi svar på hvilke diskurser som er virksomme, hvordan verneområder og fattigdom forstås innen de ulike diskursene og om det finnes dominerende eller hegemoniske diskurser om dette temaet.

En målsetning med min diskursanalyse har vært å bidra til kunnskap om ”hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom i Afrika blir forstått i den pågående internasjonale debatten om verneområder”. Dette er den overordnede målsetningen for den diskursanalytiske delen av forskningsprosjektet PAPIA som denne oppgaven inngår i (PAPIA prosjektbeskrivelse, min oversettelse). Mitt forskningsspørsmål er en spesifisering og en avgrensning av det overordnede forskningsspørsmålet.

Utgangspunktet for mitt forskningsspørsmål er at jeg valgte å utføre deltakende observasjon under IUCNs verdenskongress for naturvern i Barcelona i 2008. Forskningsspørsmålet jeg

---

har undersøkt i denne oppgaven er: ”Innebar IUCNs verdenskongress for naturvern i 2008 kontinuitet eller endring av diskursordenen for fattigdom og verneområder i Afrika?”. Begrepet ”diskursorden” i forskningsspørsmålet viser til konkurrerende diskurser om forholdet mellom verneområder og fattigdom. For å undersøke om diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress var preget av kontinuitet eller endring av diskursordenen, har jeg anvendt tidligere analyser av diskurser om natur- og arealvern som sammenligningsgrunnlag (Hajer 1995, Adams et al. 2004, Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008). Det viktigste sammenligningsgrunnlaget i denne oppgaven er begrepstypologien til Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) og deres beskrivelser av diskursene *promoteus*, *preservasjonistisk*, *vinn-vinn* og *tradisjonalistisk* som virksomme innen natur- og arealvernfeltet. Mens Hajers analyse av den økologiske moderniseringsdiskursen utgjør et fundament for min analyse.

Det er særlig tre grunner til jeg valgte deltakende observasjon under IUCNs verdenskongress for naturvern som metode for å gjøre en diskursanalyse av hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom og verneområder i Afrika fremstilles. Den første er basert på et ønske om å følge Silvermans poeng om at ”natural occurring data” kan utgjøre et fruktbart empirisk grunnlag for sosiologiske analyser. (2005: 102, 119). Den andre er for å sikre at det inngikk et induktivt element i innsamlingen av det empiriske materialet. Og den tredje er at dette valget fungerte som en hensiktsmessig avgrensning av omfanget av det empiriske materialet.

Det empiriske materialet som ligger til grunn for analysen, er opptak av presentasjoner og påfølgende debatter knyttet til verneområder under IUCNs verdenskongress for naturvern i Barcelona i 2008. Materialet ble samlet inn av Hanne Svarstad og meg.

I etterkant av kongressen ble samtlige opptak gjennomlyttet og delvis transkribert. På bakgrunn av denne gjennomgangen valgte jeg ut de sesjonene som var mest relevante for å belyse oppgavens forskningsspørsmål. De utvalgte sesjonene er hentet fra både ”workshoper” så vel som større plenumssesjoner. Dette utgjør 21 timer med opptak som har blitt nøye gjennomgått og kodet. Materialet fra kongressen ble gruppert i en ”diskursorden” ved at jeg kategoriserte hvilke diskurser som ble produsert under IUCNs verdenskongress, sammenlignet med beskrivelsene av diskursene *promoteus*, *preservasjonistisk*, *vinn-vinn* og *tradisjonalistisk* (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008). Deretter valgte jeg ut gode og ”typiske” artikuleringer for de forskjellige diskursene jeg fant, som jeg har analysert

nærmere for å undersøke hvilke elementer de forskjellige diskursene består av. Hensikten med å gjøre et slikt utvalg var først og fremst å forankre analysen av hvilke elementer de forskjellige diskursene er konstituert av i konkrete uttalelser, for å følge Faircloughs metodiske poeng om å forankre analysen i "virkelige tekster" (1992: 56). Den andre grunnen til at jeg har valgt å analysere utvalgte innlegg var for å gjøre tekstene tilgjengelige for leseren, og slik sikre etterrettelighet.

10.1 En sammenligning av diskursordenen

Jeg fant at kun to av de fire diskurstypene Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) opererer med ble produsert under IUCNs verdenskongress i 2008. Vinn-vinn diskursen var den dominerende diskursen med en fremstilling av forholdet mellom verneområder og fattigdomslettelse som en vinn-vinn situasjon. Dette ble møtt med lite motstand. De opponerende artikuleringene som ble fremmet, bar svært sterke likheter med den tradisjonalistiske diskursen slik den har blitt beskrevet av Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008). At vinn-vinn diskursen var den dominerende diskursen, mens en tradisjonalistisk diskurs var opponerende under IUCNs verdenskongress, samsvarer med Adger et al. (2001) sine analyser. Jeg fant ingen som trakk på promoteusdiskursen og argumenterte for at arealvern er overflødig. Dette synes jeg ikke er særlig overraskende, gitt at dette var en naturvernkongress og man kan forvente at promoteusdiskursen produseres av aktører som ikke deltar i en slik sammenheng. Det var imidlertid overraskende at det ikke ble fremmet argumenter for å i større grad skille verneområder fra menneskelig bruk av naturressurser i tråd med en preservasjonistisk diskurs, siden det fra akademisk hold har blitt antydnet at denne diskursen har vunnet økt oppslutning de siste årene (Hutton et al. 2005, Roe 2008). Uten å kunne fastslå *hvorfor* denne diskursen ikke ble produsert under IUCNs verdenskongress, kan mulige årsaker være at den ble fremmet på andre sesjoner enn de vi deltok på, at vinn-vinn diskursen er dominerende innad i IUCN og at sesjoner med alternative vinklinger ikke ble satt på programmet, og at deltakere ikke turte å opponere mot vinn-vinn diskursen ut i fra en preservasjonistisk diskurs.

Klimaendringene ble viet stor oppmerksomhet under verdenskongressen. I enkelte workshoper om verneområder var klimaendringene også det tematiske rammeverket verneområder ble diskutert i forhold til. Dette gjaldt for eksempel workshopen "Catching the Tiger by the Tail: PACT 2020 for Protected Areas and Climate Turnaround", hvor det

---

sentrale spørsmålet var hvordan man kan gjøre verneområder til et viktig verktøy i kampen mot klimaendringene. Når mitt empiriske materiale sammenlignes med Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) sine beskrivelser av diskursordenen, er det klimaendringene som utgjør den største endringen i forhold til deres beskrivelser av diskursordenen.

10.2 Kontinuitet

Vinn-vinn diskursens nodalpunkt er at verneområder fører til fattigdomslettelse. I følge mine analyser utgjør nodalpunktet diskursens underliggende premiss, som andre elementer knyttes til. Siden verneområder ses som et universelt gode som vil gagne både lokalbefolkningen og den globale befolkningen, forstås lokalbefolkningen og den globale befolkningen som medlemmer av samme interessefellesskap. Tilliten til forvaltning gjør dette til den viktigste mekanismen for å forløse det universelle vinn-vinn potensialet mellom verneområder og fattigdom. ”Community based conservation” fremheves som et konsept som skal sikre at lokalbefolkningen involveres i arealvernet. De tiltak og utfall som knyttes til begrepet i de nærleste artikuleringene er ”involvering”, ”deling av gevinster”, ”direkte utbytte”, sikring av lokalbefolkningens oppslutning om verneområder og utbygging av velferdstilbud som skoler og sykehus.

Samtlige av disse elementene, tyder på kontinuitet når de sammenlignes med tidligere beskrivelser av vinn-vinn diskurser innen naturvernfeltet. Svarstad et al. har funnet at ”promotering av gevinster, kompensasjon og/eller lokal deltakelse” hevdes å besørge vinn-vinn situasjoner innen vinn-vinn diskursen (2008: 119). Min analyse viser at denne beskrivelsen fortsatt er gyldig. I følge Adger et al. er vinn-vinn diskursen dominerende innen naturvernfeltet (2001: 681), noe den også var under IUCNs verdenskongress.

I ett av de nærleste innleggene ble tiltak rettet mot lokalbefolkningen artikulert som et middel for å besørge at et godt forhold til lokalbefolkningen, og for å sørge for at de så gevinstene av verneområder (Mohammed Said, WCC Barcelona 7.oktober. Uttalelse B i Vedlegg 2). Slik hefter det en dobbelthet ved de igangsatte tiltakene som omtales. De er tiltak for å bidra til fattigdomslettelse for lokalbefolkningen, men de er også strukturerende tiltak med det siktemål å endre lokalbefolkningens oppførsel slik at den tilpasses intensjonen med verneområder. Medlemmer av lokalbefolkningen gjøres til ”kunnskapsobjekter” som skal endres ved å innlemmes i en diskurs hvor verneområder forstås som et allment gode.

Makt og kunnskap kombineres og det utdefinerte søkes ”organisert” i forhold til diskursens regler, ved at lokalbefolkningen forsøkes integrert i den dominerende vinn-vinn diskursen for å produsere det riktige utfallet: subjekter som organiserer sine handlinger i forhold til intensjonen med verneområder. Dette samsvarer med Svarstad et al. sin påstand om at lokalbefolkningens interesser er et middel for å oppnå et mål om økt omfang av arealvern innen vinn-vinn diskursen (2008: 119).

I følge mine analyser kommer det frem flere likhetstrekk mellom vinn-vinn diskursen og Hajers beskrivelser av den økologiske moderniseringsdiskursen (1995). Diskursene hviler på en felles antakelse om at vern av biomangfoldet lar seg kombinere med økonomisk vekst. Innen begge diskursene anses riktig forvaltning for å være mekanismen som utløser det positive utfallet. Likhetstrekkene blir også tydelige når Hajers kritikk av den økologiske moderniseringsdiskursen sammenlignes med hva som utelukkes fra vinn-vinn diskursen. Det punktet Hajer er mest kritisk til ved den økologiske moderniseringsdiskursen, er at forvaltningstroen medfører at sosiale motsetninger og negative systematiske forhold ved kapitalismen som forårsaker miljøproblemene ikke adresseres (1995: 32). I vinn-vinn artikuleringer under IUCNs verdenskongress var strukturkritikken fraværende, og sosiale motsetninger forut for, eller som følge av opprettelsen av verneområder, adresseres i svært liten grad. I og med at vinn-vinn diskursen var dominerende ble disse elementene i stor grad holdt utenfor diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress som helhet.

Innen den *tradisjonalistiske* diskursen fremstilles lokale aktører som i stand til å ivareta biomangfoldet, dersom de blir gitt muligheten til det (Svarstad et al. 2008: 210). Dette betegner jeg som den tradisjonalistiske diskursens nodalpunkt ut i fra mine analyser av de utvalgte opponerende artikuleringene under verdenskongressen. I de tradisjonalistiske artikuleringene fremstilles lokalbefolkningen som aktører hvis kunnskap ikke blir verdsatt, og verneområder betraktes som et uttrykk for fortsettende vestlig dominans. At lokale aktører er kapable og kunnskapsrike, og at det eksisterer et fravær av muligheter utgjør premissene for denne diskursen. Formen innleggene tar er opposisjonell og elementene som inngår i diskursen står i opposisjon til løsningene som fremmes innen vinn-vinn diskursen. Verneområder ses som et uttrykk for dominans og forholdet mellom globale og lokale aktører anses for å være konfliktfylt, mens lokal og tradisjonell kunnskap fremheves som bærekraftig. Artikuleringen av disse elementene i de utvalgte innleggene, samsvarer med Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) sine beskrivelser av den tradisjonalistiske

---

diskursen. Den tradisjonalistiske diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress er et tegn på kontinuitet innen diskursordenen om verneområder og fattigdom i Afrika.

10.3 Endring

Klimaendringer var et tema som ble viet mye oppmerksomhet under IUCNs verdenskongress. Som de utvalgte artikuleringene og det offisielle sammendraget av ”Catching the Tiger by the Tail” workshopen viser, blir budskapet om verneområders forhold til klimaendringer basert på en vinn-vinn struktur hvor verneområder gjøres til et middel for ”reduksjon av” (*mitigation*) og ”tilpasning til” (*adaptation*) effektene av klimaendringene. Fattigdom knyttes til den nye vinn-vinn konstellasjonen mellom verneområder og klima på to måter. For det første hevdes det at bruk av verneområder som middel mot klimaendringene vil gagne verdens fattigste. Dette er basert på kunnskapen om at verdens fattigste er den gruppen som vil bli hardest rammet av klimaendringene (IPCC 2007, Parry et al. 2007: 74-5). Fremstillingen av verneområder som en velegnet løsning på klimaendringene som problem, baserer seg på vinn-vinn diskursen om forholdet mellom fattigdom og verneområder ved at det tas utgangspunkt i at verneområder er et gode for lokalbefolkningen. Den andre måten forholdet mellom klimaendringer og verneområder knyttes til fattigdom på, følger av den første; verneområders rolle for å forhindre effektene av klimaendringer innlemmes som element i den dominerende vinn-vinn diskursen. Verneområder gjøres til et naturvernkonsept som ivaretar biomangfoldet, fører til fattigdomslettelse og bidrar til å lette effektene av klimaendringer. Slik *utvides* nodalpunktet som forener naturvern og utvikling i vinn-vinn diskursen til en trippel-vinn diskurs. I Adger et al. er klimaendringer omtalt som et eget tema, eller en egen ”diskursorden”, uten at det blir gjort til et element i de tre andre temaene som analyseres (2001). I Svarstad et al. sin artikkel er ikke klimaendringer omhandlet (2008). Fokuset på klimaendringene under IUCNs verdenskongress er derfor den største endringen sammenlignet med tidligere beskrivelser av diskursordenen om verneområder og fattigdom i Afrika.

Turisme trekkes frem som et middel for å generere ”gevinster” som kan deles med lokalbefolkningen i de nærleste artikuleringene som trekker på vinn-vinn diskursen. Tiltrekningskraften verneområder har på turisme, brukes som et løfte om fremtidige økonomiske gevinster og inntekter av verneområder for lokalbefolkningen. Turister utgjør ”eksterne aktører”, som Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) påpeker viktigheten av i

sin beskrivelse av vinn-vinn diskursen. På grunn av den sentrale rollen turisme blir gitt i de utvalgte artikuleringene har jeg trukket det frem som et eget element i beskrivelsene av vinn-vinn diskursen. At dette elementet fremheves i så betydelig grad, både i de utvalgte artikuleringene og under kongressen som helhet, tolker jeg som et tegn på endring innen vinn-vinn diskursen.

Avslutningsvis i denne oppsummeringen vil jeg kort fremheve to elementer som kan være et tegn på endring. Forvaltning basert på *urbefolkningens kunnskapssystemer*, er et element som synes å ha fått større gjennomslagskraft innen diskursordenen som helhet, og særlig når klimaendringer utgjør det tematiske rammeverket for debatten. Begrunnelsen for antakelsen er at elementet ble gitt positiv oppmerksomhet i flere innlegg som ble holdt under verdenskongressen og at ”community conserved areas”, hvor forvaltningsansvaret kan innehas av lokal- eller urbefolkningsgrupper, har blitt institusjonalisert som en av fire forvaltningsmåter for verneområde (Dudley 2008: kap. 3). Dette kan tyde på en bevegelse bort fra det antagonistisk forhold mellom naturvernsaktører og urbefolkningen som oppstod på midten 2000-tallet (Chapin 2004, Hutton et al. 2005), og en bevegelse tilbake til artikuleringer av forholdet mellom urbefolkningens som ”world’s first people” med den riktige kunnskapen og livsstilen til å ivareta ”world’s last wild places”, som skapte et ”institusjonelt rom” for samarbeid mellom urbefolkningsgrupper og store internasjonale organisasjoner som IUCN på 1990-tallet (Brockington et al. 2008: 113).

Under en av workshopene vi overvar, ble det fremmet et ”do no harm” budskap. Dette er det samme budskapet som er beskrevet som type 3 i Adams et al. sin typologi (2004: 1147-8). Kjernen i budskapet er at arealvern er legitimt i seg selv *uten* at det nødvendigvis må føre til utviklingsavkastninger – men at verneprosjekter *i det minste* ikke skal forvolde skade (Adams et al. 2004: 1147-8). Under denne workshopen ble kunnskap om verneområders sosiale konsekvenser etterlyst. Dermed imøtegås implisitt vinn-vinn diskursens påstand om at verneområder fører til fattigdomslettelse, samtidig som hovedbudskapet utgjør en mild negativ utgave av vinn-vinn diskursen.

10.4 Endring som et tegn på kontinuitet

Elementene ”klimaendringer” og ”turisme” er beskrevet som tegn på endring ut i fra Adger et al. (2001) og Svarstad et al. (2008) sine beskrivelser av diskursordenen. Selv om

---

klimaendringer utgjør et nytt tematisk fokus, kan artikuleringene av begge disse elementene tolkes som et tegn på *kontinuitet* når de leses opp i mot Hajers beskrivelse av den økologiske moderniseringsdiskursen. Hajer hevder at resultatet av forvaltningstroen innen den økologiske moderniseringsdiskursen er at miljøproblemene anses for å kunne løses ved hjelp av teknologi, innovasjon og markedsbaserte løsninger (1995: 26). Det er nettopp i forbindelse med klimaendringer og turisme at tilliten til markedsbaserte løsninger kommer tydeligst til uttrykk i vinn-vinn diskursen. Ved at verneområder ”knyttes” til system for karbonfangst og karbonhandel vil verneområders bidrag til fangst av CO2 kunne måles og omsettes. Videre skal verneområders tiltrekningskraft på turister besørge at fattigdomslettelse for lokalbefolkningen ivaretas. Slik legges markedsbaserte løsninger til grunn for hvordan klimaendringer skal løses og fattigdomslettelse skal oppnås. I likhet med med Hajers beskrivelse av hvordan de strukturelle årsakene til degradering av naturen ikke adresseres innenfor den økologiske moderniseringsdiskursen, gis de heller ikke oppmerksomhet innen vinn-vinn diskursen under verdenskongressen. Tvert imot viser mine funn at næringslivet og forbruk, som karbonhandel og turisme, anses som en innovativ måte å løse problemene på. Det er dette Hajer kaller å ”snu den økologiske krisen på hodet” (2005: 32, min oversettelse): Nye markeds- og næringsmuligheter åpnes og den økologiske krisen blir en ”utfordring”, som vil løses ved at innovasjon vil frembringe nye produksjonssystemer (Hajer 1995: 31-2). Slik kan forbindelsen som ble dannet mellom verneområder og turisme, og verneområder og klimaendringene i diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress i 2008 tolkes som et tegn på kontinuitet med Hajers beskrivelser av den økologiske moderniseringsdiskursen, ved at de integreres i en etablert vinn-vinn diskurs.

10.5 Endelig oppsummering av hovedfunn

Vinn-vinn diskursens dominans og den tradisjonalistiske diskursens opposisjon er funn som samsvarer med tidligere beskrivelser av diskursordenen (Adger et al. 2001). Min hovedkonklusjon er derfor at *kontinuitet* var det tydeligste trekket ved måten forholdet mellom fattigdom og verneområder i Afrika ble fremstilt på under IUCNs verdenskongress, sammenlignet tidligere beskrivelser av diskursordenen (Adger et al. 2001, Svarstad et al. 2008). Promoteusdiskursen og den preservasjonistiske diskursen var fraværende under IUCNs verdenskongress for naturvern. At disse to diskursene ikke ble produsert under IUCNs verdenskongress utgjør en endring i forhold til tidligere beskrivelser av

diskursordenen (Svarstad et al. 2008). Hva endringene kan *skyldes* er imidlertid et videre spørsmål.

Den viktigste *endringen* i diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress for naturvern, var klimaendringer – både som tema og som element i vinn-vinn diskursen. Klimaendringer ble integrert i vinn-vinn diskursen ved at det ble argumentert for verneområders viktige rolle som virkemiddel i arbeidet mot klimaendringene, samt at verneområder gjør det lettere å tilpasse seg effektene av klimaendringer for lokalbefolkningen. Det nye budskapet innen denne trippel-vinn diskursen er at verneområder utgjør et middel som minsker effektene av klimaendringene, ivaretar biomangfoldet og medfører positive konsekvenser for lokalbefolkningen samtidig. Kontinuitet er dermed representert ved at vinn-vinn strukturen opprettholdes, mens endringen består i at den tematiske orienteringen utvides.

10.6 Hva kan sies med dette materialet?

Denne diskursanalysen er basert på empiriske data fra én hendelse. Selv om IUCNs verdenskongress for naturvern er en viktig hendelse innen naturvernfeltet, kan ikke analysen overføres til å beskrive diskursordenen ”ute i verdenen” som helhet. Diskursproduksjonen om verneområder i Afrika foregår mange steder og involverer mange aktører. Ikke minst foregår den lokalt og nasjonalt i de aktuelle landene, samt innenfor det politiske feltet tilknyttet stater og overnasjonale organer. Å gjøre en studie av én sentral hendelse i naturvernfeltet, hvor aktørene selv velger å delta og det foregår en prosess for å velge ut sesjoners tema og bidrag, gjør at utvalget av aktører under denne kongressen ikke er representativt for aktørene som bidrar i diskursproduksjonen om verneområder og fattigdom som helhet. Dette er antakelig årsaken til at promoteusdiskursen og den preservasjonistiske diskursen ikke ble produsert under IUCNs verdenskongress for naturvern i 2008.

Selv om diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress med all sannsynlighet ikke representerer diskursproduksjonen om forholdet mellom verneområder og fattigdom i verden som helhet, kan den antakeligvis gi en indikasjon på hvilke diskurser som fremmes av sentrale aktører innen naturvernfeltet. Ikke minst bør det påpekes at IUCN selv er en av verdens viktigste aktører i spørsmål som handler om verneområder. Som påpekt i kapittel 2.2.4 anser Fairclough, i likhet med Foucault, diskurser som politiske av natur og påpeker at ”maktkamper skjer både *i* og *over* diskurs” (Fairclough 1992: 56, uthevelser i original, min

---

oversettelse). Mens det sikkert finnes aktører som trekker på samtlige av de fire diskursene – og kanskje også flere – i verden som helhet, viser vinn-vinn diskursens dominans under IUCNs verdenskongress at aktører som fremmet denne diskursen vant igjennom i diskursproduksjonen under verdenskongressen og at kritikk mot verneområder og integrerte løsninger ble marginalisert. Dette tyder på at vinn-vinn diskursen står sterkt i naturvernfeltet, i tråd med Adger et al. (2001) og Hajer (1995) sine påstander. Dersom det er slik at det *ikke* er tilfellet at vinn-vinn diskursens dominans under IUCNs verdenskongress reflekterer vinn-vinn diskursens styrke i naturvernfeltet – kan det tyde på at aktører som fremmer denne diskursen har lyktes å få kontroll *over* diskursproduksjonen under IUCNs verdenskongress.

10.7 Analysens relevans

Selv om jeg ikke kan generalisere ut i fra denne oppgavens funn, kan det konstanteres at mine funn samsvarer med andres beskrivelser av vinn-vinn diskurser innen naturvernfeltet (Adger et al. 2001, Hajer 1995) og hvordan forholdet mellom verneområder og fattigdom fremstilles som en vinn-vinn situasjon (Svarstad et al. 2008, Büscher 2008). Vinn-vinn diskursen under IUCNs verdenskongress kan dermed forstås som en del av en utbredt fremstillingsform. Hvilken sosiologisk relevans har så dette funnet?

Mitt studie er tett bundet opp til IUCNs verdenskongress som kontekst. Jeg har argumentert for at dette i seg selv er et viktig ”case”, fordi IUCN er en av verdens mektigste aktører innen spørsmål om verneområder. IUCN er dermed i en posisjon hvor de har muligheten til å utøve handlinger som påvirker andre handlinger, slik Foucault definerer makt (1982: 219). Det er derfor av samfunnsvitenskapelig interesse å undersøke meningsproduksjonen og betraktningmåtene som ligger til grunn for handlingene IUCN utøver. Slik kan man få innsikt i hvilken forståelse handlingene er fundert i og hvordan de rettferdiggjøres.

I forlengelsen av denne oppgaven, ville det være av interesse å undersøke hvilke diskurser som produseres lokalt – både av lokalbefolkningen og av naturvernsaktører – og om det er samsvar mellom den ”lokale” diskursproduksjonen og diskursproduksjonen som fant sted under IUCNs verdenskongress. Oppgaven inngår også i et forskningsprosjekt hvor målet er å generere kunnskap om hvilke konsekvenser verneområder har for fattigdom i Afrika, hvor lokal ”narrativproduksjon” så vel som analyser av sosioøkonomiske konsekvenser av verneområder for lokalbefolkningen undersøkes. Å sammenligne diskursene som produseres

av internasjonale naturvernsaktører med ”lokal” diskursproduksjon og sosiomaterielle følger for lokalbefolkningen, kan gi verdifulle innsikter. Slike sammenligninger kunne bidra til å øke forståelsene av premisser som ligger til grunn for de forskjellige forståelsene av hvilke konsekvenser verneområder har for fattigdom. I tillegg vil det kunne bidra til å gi svar på om de positive fortellingene om verneområder tilslører at kostnadene for den internasjonale satsningen på verneområder for å bevare biomangfoldet bæres av fattige mennesker i ”Sør”.

Vern av biomangfoldet, bekjempelse av fattigdom og utfordringer som følge av klimaendringene utgjør tre store samfunnsmessige utfordringer. Kunnskapsproduksjon og hvilken kunnskap som betraktes som legitim, er viktige premisser for hvordan disse utfordringen løses. Ved å studere kunnskaps- og meningsproduksjonen kan vi studere hvordan premissene for løsninger skapes samt hvilke prosesser og maktforhold som ligger bak forståelser av problemer og hvordan de skal håndteres. Å foreta diskursanalytiske studier innen sosiologien, kan derfor bidra til å synliggjøre hvilke ordnede forestillinger som dominerer i håndteringen av politiske problemer, hvilke instanser som legitimerer de ordnede forestillingene som ”gyldig kunnskap” og hvilke interesser de tjener.

Kildeliste

- Adams, Jonathan S. og Thomas MacShane (1992): *The Myth of Wild Africa: conservation without illusion*. New York: Norton & Company
- Adams, William M., Ros Aveling, Dan Brockington, Barney Dickson, Jo Elliott, Jon Hutton, Dilys Roe, Bhaskar Vira og William Wolmer (2004): "Biodiversity Conservation and the eradiction of Poverty". *Science*, 306:1146-1149
- Adams, William M. og Jon Hutton (2007): "People, Parks and Poverty: Political Ecology and Biodiversity Conservation". *Conservation and Society*, 5 (2):147-183
- Adger, Neil W., Tor A. Benjaminsen, Katarina Brown og Hanne Svarstad (2001): "Advancing a political ecology of global environmental discourses". *Development and Change*, 32:681-715
- Album, Dag (1996): *Nære fremmede. Pasientkulturen i sykehus*. Oslo: Tano.
- Beck, Ulrich (1997): "Risiko og frihet". I Torben Hviid Nilsen (red.) *Risiko og Frihet*. (27-45, 77-81, 101-108) Oslo: Fagbokforlaget
- Bergström, Göran og Boréus, Kristina (2005): "Diskursanalys". I Göran Bergström, og Kristina Boréus (red.) *Textens mening och makt*. (305-358). Studentlitteratur.
- Brockington, Dan, Rosaleen Duffy, Dan Igoe (2008): *Nature Unbound: Conservation, Capitalism and the Future of Protected Areas*. London: Earthscan
- Brown, Katarina (2002): "Innovations for Conservation and Development". *The Geographical Journal*, 168 (1):6-17
- Büscher, Bram og Webster Whande (2007): "Whims in the Winds of Time? Emerging Trends in Biodiversity Conservation and Protected Area Management". *Conservation and Society*, 5 (1):22-43
- Büscher, Bram (2008): "Conservation, Neoliberalism, and Social Science: a Critical Reflection on the SCB 2007 Annual Meeting in South Africa". *Conservation Biology*, 22 (2):229-231.
- Cernea, Michael M. og Kai Schmidt-Soltau (2006): "Poverty Risks and National Parks: Policy Issues in Conservation Resettlement". *World Development*, 32(10):1808-1830
- Chapin, Mac (2004): "A Challenge to Conservationists". *World Watch Magazine*, 17(6): 16-31
- Doulton, Hugh og Katarina Brown (2009): "Ten years to prevent catastrophe? Discourses of climate change and international development in the UK press. *Global Environmental Change*, 19:191-202.
- Dowie, Mark (2005): "Conservation refugees - when protecting nature means kicking people out". *Orion Magazine*, Nov/Dec.:16-27

-
- Dowie, Mark (2009): *Conservation Refugees: the 100 year conflict between global conservation and native peoples*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology
- Dryzek, John S. (2005): *The Politics of the Earth. Environmental Discourses*. 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press
- Dudley, N. (red.) (2008): *Guidelines for Applying Protected Areas Management Categories*. Gland, Sveits: IUCN
- Engelstad, Fredrik (1999a): "Maktbegrepet etter Max Weber". I Fredrik Engelstad (red.) *Om makt. Teori og kritikk*. (15-42) Gyldendal Norsk Forlag: Oslo.
- Engelstad, Fredrik (1999b): "Fra handling til struktur – tur/retur?". I Fredrik Engelstad (red.) *Om makt. Teori og kritikk*. (303-320) Gyldendal Norsk Forlag: Oslo.
- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press
- Fairclough, Norman (2008a): "En social teori om diskurs". I Elisabeth Halskov Jensen (red.) *Norman Fairclough. Kritisk diskursanalyse*. (15-62) København: Hans Reitzels Forlag
- Fairclough, Norman (2008b): "Kritisk analyse av mediediskurs". I Elisabeth Halskov Jensen (red.) *Norman Fairclough. Kritisk diskursanalyse*. (119-146) København: Hans Reitzels Forlag
- Fairclough, Norman (2008c): "Kritisk diskursanalyse og markedsgjørelsen af offentlig diskurs: Universiteterne". I Elisabeth Halskov Jensen (red.) *Norman Fairclough. Kritisk diskursanalyse*. (147-196) København: Hans Reitzels Forlag
- Foucault, Michel ([1972] 2002): *The Archeology of Knowledge*, London: Routledge
- Foucault, Michel ([1978] 1990): *The History of Sexuality. Volume 1: An Introduction*. Vintage Books Edition. New York: Random House Inc.
- Foucault, Michel (1982): "Afterword. The Subject and Power". I (red.) Dreyfus, Hubert L. & Rabinow, Paul. *Michel Foucault. Beyond Structuralism and Hermeneutics*. (208-226). New York: The Harvester Press.
- Graue, Elisabeth & Daniel J. Walsh (1998): *Studying Children in Context*, London: Sage
- Hajer, Maarten A. (1995): *The Politics of Environmental Discourse. Ecological Modernization and the Policy Process*. Oxford: Clarendon Press
- Hilty, Jodi A, William Z. Lidicker Jr. og Adina M. Merenlender (2006): *Corridor Ecology: the Science and Practice of Linking Landscapes for Biodiversity Conservation*. Washington D.C: Island Press
- Hutton, Jon, William M. Adams og James C. Murombedzi (2005): "Back to the Barriers? Changing Narratives in Biodiversity Conservation". *Forum for Development Studies*, 2:341–370

-
- IPCC (2007): "Summary for Policymakers". I M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden and C.E. Hanson, (red.), *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press
URL: www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg2/ar4-wg2-spm.pdf
(Lastet ned 24. september 2009)
- Jensen, Elisabeth Halskov (2008): "Forord". I Elisabeth Halskov Jensen (red). *Norman Fairclough. Kritisk diskursanalyse*. (7-14). København: Hans Reitzels Forlag
- Jørgensen, Marianne Winther og Louise Philips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag
- Lukes, Steven (2005): *Power: A Radical View*. 2.utgave New York: Palgrave Macmillan.
- Mills, Sara (2004): *Discourse*. 2. utgave. London: Routledge
- Mjøset, Lars (2007): "Om teori på høyt og lavere nivå.". I Johs. Hjellbrekke, Ole J. Olsen & Rune Sakslind (red.) *Arbeid, kunnskap og sosial ulikhet*. Festskrift til Olav Korsnes. (333-375) Oslo: Unipub
- Neumann, Iver B. (2000): "Diskursens materialitet". *Dansk Sociologi*, 4/00: 27-46
- Neumann, Roderick P. (2004): "Moral and discursive geographies in the war for Biodiversity in Africa". *Political Geography*, 23:813-837
- Neumann, Roderick P. (1998): *Imposing wilderness – struggles over livelihood and nature preservation in Africa*. Los Angeles: University of California Press
- PAPIA prosjektbeskrivelse (2008). Upublisert notat.
- Parry, M.L., O.F. Canziani, J.P. Palutikof og Co-authors (2007): "Technical Summary". I M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden and C.E. Hanson, (red.), *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
URL: www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg2/ar4-wg2-ts.pdf
(Lastet ned 24.september 2009)
- Roe, Dilys (2008): "The origins and evolution of the conservation-poverty debate: a review of key literature, events and policy processes". *Oryx*, 42 (4): 491-503.
- Rogers, Peter P., Kazi F Jalal og John A. Boyd (2008): *An Introduction to Sustainable Development*. London:Earthscan.
- Sanderson, S (2005): "Poverty and conservation: the new century's "peasant question". *World Development*, 33:323-332
- Schmidt-Soltau, Kai og Dan Brockington (2007): "Protected Areas and Resettlement: What Scope for Voluntary Relocation?" *World Development*, 35 (12):2182–2202, 2007

- Schmidt-Soltau, Kai (2009): "Is the Displacement of People from Parks only 'Purported', or is it Real?" *Conservation and Society*, 7(1): 46-55
- Sen, Amartya (1999): "The Possibility of Social Choice". *The American Economic Review*, 89 (3):349:378
- Sen, Amartya (1985): "A Sociological Approach to the Measurement of Poverty: A Reply to Professor Peter Townsend". *Oxford Economic Papers*, 37 (4):669-676
- Silverman, David (2005): *Doing Qualitative Research*. 2.utgave. London: Sage
- Svarstad, Hanne, Lars Kjerulf Petersen, Dale Rothman, Henk Siepel og Frank Wätzold (2008): "Discursive biases of the environmental research framework". *Land Use Policy*, 25:116 – 125
- Thwaites, Tony; Davids, Lloyd; Mules, Warwick (2002): *Introducing Cultural and Media Studies: A Semiotic Approach*. Hampshire: Palgrave
- West, Paige og Dan Brockington (2006): "An Anthropological Perspective on Some Unexpected Consequences of Protected Areas". *Conservation Biology*, 20 (3):609-616.
- West, Paige, James Igoe og Dan Brockington (2006): "Parks and Peoples: The Social Impact of Protected Areas". *Annual Review of Anthropology*, 35:251-277.
- West, Paige og James G. Carrier (2004): "Ecotourism and Authenticity". *Current Anthropology*, 45 (4):483-498.
- Widerberg, Karin (2001): *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. 2.opplag. Oslo: Universitetsforlaget

---

Web-referanser

The Convention on Biological Diversity.

URL: <http://www.cbd.int/> (Lesedato 29.september 2009).

IUCN, informasjon om IUCNs verdenskongress for naturvern.

URL: http://www.iucn.org/congress_08/ (Lesedato 22.oktober).

URL: http://www.iucn.org/congress_08/live/news/?3067/Most-successful-Congress-to-date-says-report (Lesedato 22.oktober).

URL: <http://cms.iucn.org/about/> (Lesedato 22.oktober).

URL: intranet.iucn.org/webfiles/ftp/public/ForumEvents/E0224/Final%20Document/WCC%20PACT%202020%20workshop%20agenda.doc (Lesedato: 23.april 2009, sammendrag av workshopen ”Catching the tiger på the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround”.)

Regnskogfondet

URL: www.regnskogfondet.no (Lesedato 6.oktober).

World Database of Protected Areas

URL: <http://www.wdpa.org/> (Lesedato 24. September 2009).

World Resource Institute.

URL: <http://www.wri.org/> (Lesedato 29.september 2009)

URL: http://earthtrends.wri.org/searchable_db/index.php?theme=7&variable_ID=919&action=select_countries

Brosjyremateriale, innsamlet under IUCNs verdenskongress:

IUCN 2008a: 50 years of protected areas.

IUCN 2008b: For Life's Sake. How protected areas enrich our lives and secure the web of life.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i oppgaven: 38 704

Vedlegg 1

Oversikt over workshoper under IUCNs verdenskongress for naturvern 2008

Mandag 6. oktober 2008:

1. "Managing eco-systems for poverty reduction in Africa - implementing the message from Paris".

Tirsdag 7. oktober:

2. Protected areas and sustainable development – best practice and innovation".

3. "State of the World's protected areas – evaluating management effectiveness".

4. Beyond 2010: Visioning a renewed global biodiversity framework integrating protected areas, climate change and livelihoods".

5. Protected Areas: Do we really need them? The role of IUCN Management Categories in addressing conservation, development and social challenges.

6. "Sites and Protected Areas".

7. Creative participatory methodologies for protected areas management: new approaches and challenges".

8. "Poverty in the midst of plenty – the paradox of the Congo basin".

Onsdag 8. oktober

9. "Conservation with Justice: A Rights-based Approach"

10. "Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround".

11. "New Developments in assessing social impacts of protected areas and operationalising the "do no harm" principle".

Torsdag 9. oktober:

12. "Developing effective legal and institutional frameworks for protected areas Part 1: overarching principles and mechanisms".

13. "Developing Effective Legal And Institutional Frameworks part 2: the CBDPOW on Protected Areas an innovative governance in the field".

14. "Sustainable Hunting Tourism – A valuable tool for conservation and sustainable development!".

Vedlegg 2

Oversikt over de viktigste innleggene fra IUCNs verdenskongress for naturvern 2008.

Uttalelse A: Ministry Tanzania. Ms. Nebunina. Representant fra Ministry of Natural Resources and Tourism i Tanzania

Workshop: "Managing eco-systems for poverty reduction in Africa – implementing the message from Paris".

Thank you the first speakers because they have talked much about what I would have talked. I agree with them that poverty is related to ecosystem management. I also believe that many thing, good management results into good ecosystems and therefore poverty reduction. In my case I would like just to talk about a case study in Tanzania, where we have tried to use our ecosystems to reduce the poverty in local communities. In Tanzania we have a programme called "community based conservation" where we involve the local people in conservation of protected areas and areas around their villages. This, we have areas called wildlife management areas where the local people plan their landuses in the areas which include nature resource management and also other landuses. And from there they get benefits. So the important thing here is the benefit sharing with the local communities. The funds which accrue from the hunting of animals goes to the local communities and part of it goes to the government. We have in TANAPA⁵³, they also help to build schools and also hospitals for the rural communities and therefore they also help to put their lifestyles into better shape.

Therefore, I will just like to show you this slide here where our president before, the first president of Tanzania, who gave a statement which says that the conservation of wildlife, the survival of wildlife is a matter of great concern of all of us in Africa. Because these creatures not only are a source of wonder but of inspiration. But they are also an integral part of natural resources in the future lives of our people. Also continued saying that these wild creatures, I mean, if they disappear it means that it is not only Africa will be... eh... get into problems, it means that also the other countries will get into problems. Therefore we

---

⁵³ Tanzania National Parks

need to try to get together to conserve natural resources and ecosystems so that we reduce poverty for tomorrow children.

So you can see that, this slide for example, in Tanzania we have tourism. One of the speakers before were talking about tourism. That you can get income from tourism because you have been managing ecosystems properly. In Tanzania for example there is an increase in income since 85 up to our time there is an increase in wildlife tourism and therefore increase in income. Because we have tried to manage our ecosystem properly.

And also, apart from the wildlife plans, we also manage the wetlands. We think that wetlands are also unique and needed for the local communities for their livelihoods. Because that is where the biodiversity is, most of the biodiversity is there, and we find that they need water for the livelihood they also need meat for their food and therefore it is important to also conserve the wetland for peoples livelihood.

Also I would just like to talk about the challenges. Due to the challenges which we get from the WMAs. We have people are misinformed about the WMAs concepts and they misunderstand the WMA concept and therefore they say that it is not good practice, but we are trying hard to help the people to understand the benefit sharing that will accrue from the WMAs and to ensure that they understand the concept.

Also we have the question of lack of appropriate regulation to administer the wildlife use in Protected Areas. Which, we are trying to solve it by putting down the regulations, we have currently these nine (...) regulations which we think the communities will use it to for tourism and they will get funds from the tourism.

Thank you miss moderator, I will just finish by saying we need to conserve the ecosystems for the future of our people, our children and grandchildren. Thank you.

Uttalelse B: Mohammed Said. Representant fra Kenya Wildlife Service.

Workshop: "Protected areas and sustainable development – best practice and innovation".

How do the communities benefit. So how to define what is inadequate? What is adequate and what is not adequate? So, based on that I will focus the rest of my presentation on that.

Now, that has been a common weakness. And what we are trying to do to mitigate this weakness is trying to come up with programmes within our organization because from these protected areas the organization gets revenues, because people pay park entry fees to come into these protected areas. Now from those park entry fees, that money goes into the organization but also we set aside some money for what we call the community social responsibility. And, we mostly target help programmes, education programmes and provisional water to communities, for that is to ensure that we will maintain a good relationship with the communities and also to see the benefits of the protected area.

In 2007 alone we spent 56, 5 million Kenyan shilling, that is equivalent to approximately 600 000 Euros on local community programmes that cover both education, health, provisional water and some of these are also associated with the marine protected area. Some of the benefits also that we are trying to make sure that the community is, get, from conservation is that we try to use some of the flagship species, that live by the coastal area to help the local communities participate in conservation so we have conservation groups that actually get funding from other NGOs and also from within Kenya Wildlife, we support in collaboration with these communities to have a protection of these species. So we do patrols together with the communities, we do targeting of turtles and protection of turtle nests and even fishermen get incentives at times, when they catch a turtle they release it and then they are given incentives. That is to ensure that we have a community involvement in conservation. And also an other form of community benefit is sometimes we identify certain communities that have a need, like some areas to the north of Kenya in, a marine national reserve, where we have a community that is living in quite a remote area, on islands. And they need most transport by boat, which is we don't have so much transportation because of poverty level. And there is a difficulty for women, when they want to give birth, they need the transport. So we donate to them sometimes (...) a boat. Both to help them, in both transport but also as a business to generate income, mostly for the women groups.

Uttalelse C: Nigel Crawhall. Representerte organisasjonen Indigenous Peoples of Africa Co-ordinating Committee (IPACC).

Workshop: "Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround"

I am trying to think of how to say this. I am Nigel Crawhall, I work with Indigenous Peoples in Africa coordinating committee.

And what I didn't hear much about was indigenous knowledge system. Africans have managed Africa since time began. I work with many indigenous people who have very complex systems of biodiversity management, adaptation, both in equatorial areas and (...) areas.

I just hope that somebody is aware in this room that Africa has been colonized once already by Europe, to serve its purposes, and now all I hear is more westerners more foreigners re-colonizing Africa because you have carbon problems and you have biodiversity problems, so a lot of non- African people are going to make decisions on what happens to Africa. And then talk about how this should fit into to the western wage based economy. As opposed to going asking Africans how is it that you manage all this biodiversity all this time and then trying to build the idea of conservation on African knowledge system rather than on top of African people.

Uttalelse D: Representant fra University of Kent (navn ukjent).

Workshop: "New Developments in assessing social impacts of protected areas and operationalizing the "do no harm" principle"

My concern is that hunters and gatherers are considered to be the poorest of the poor, but to alleviate poverty in this area means substantial changes – building houses et cetera. That is why I am very concerned about this kind of idea, because in principle it looks good, but we should really define poverty according to cultural circumstances.

Uttalelse E: Nigel Crawhall (oppfølging av forrige innlegg).

Workshop: "New Developments in assessing social impacts of protected areas and operationalizing the "do no harm" principle", 8.oktober 2008.

(...) You guys didn't emphasize this issue of that poverty alleviation means entering into wage economy. But when you look at most of the plans of action, the whole idea (...) ⁵⁴ that by pushing indigenous people out of their territories creating protected areas – the answer is then to integrate them into the wage economy, which I find really strange from a conservation perspective because it is exactly that that drives up the human population numbers. So you break down the indigenous economy, change the human demographics and then wonder why there's a change to the ecosystem. So, I know you are not saying that but there is a complete disconnect between the economic theory and demographics of eco systems.

The other point is, I am not understanding the value added of the do no harm principle. There are excellent UN standards of human rights that are widely ignored in Africa. Our experience across Africa is that there are no human rights in most states and you know anything can happen, so it would make more sense to go back to those mechanisms the UN declaration, the new declaration on indigenous peoples rights and try to enforce those and also try to understand what is the role of the conservation community that is involved in the exclusion? Violations of human rights. And the last thing I wish to say is, you know the first precept of Buddhism is (...) that you are going to practice not to do harm is the first Buddhist principle. But it is based on a principle of self recognition of what is in your heart when you interact with another living being. And all these other principles do not address fundamental racism, aggression, sexism and domination. It doesn't get to the heart of what happens to park managers who despise the people amongst whom they live and I know that there are many park managers who are not like that but I have also met many that are like that. So, it doesn't get to the heart of the human and species relation that do cause harm. So, I think what you are doing is interesting, but there are instruments and mechanisms already and on the other hand you are missing the core of the relation side of the power abuse that goes on in the conservation sector.

Uttalelse F: Ashish Kothari. Sosiolog. Har arbeidet med utviklingen av Community Conservation Areas for IUCN.

---

⁵⁴ Henvisning til et annet innlegg tidligere på dagen er tatt bort.

Workshop: “Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround”.

You can try and imagine my difficulties in the sense that I have to describe 4000 – 5000 years of history in five minutes.

This is essentially about looking at a range of what are now being considered protected areas which are currently not in the 12,5% that we are normally talking about. Most of these are not in the 12,5%. But they actually represent an incredible opportunity for expanding the protected areas systems and networks around the world and thereby providing a whole range of benefits, including the climate change mitigation and adaptation benefits.

We saw those, those of us who were at the world park congress, we saw what would now (...), and subsequently the kind of breakthroughs that took place. In looking at protected areas in a somewhat different way, and this is especially with the issues of governance. The fact that there are areas, sites, landscapes, seascapes that are being conserved by a whole range of voluntary initiatives, private individuals, communities, indigenous peoples and so on. That these should all be recognized as part of the broad conservation protected areas systems so that we are now emerging with a new paradigm which is now in the new category guidelines, protected area category guidelines, of the IUCN which essentially is talking about the fact that you still have the six management categories on that access. But that these can be governed not just by governments, which is traditionally the case, but by a whole range of actors, and what I am going to focus on the next 3 or 4 minutes is this column here which is areas in any of those management categories that are governed by indigenous people or other traditional local communities.

Just to give you a brief definition: these are natural non-modified eco-systems which include very significant biodiversity values, ecosystem function values and associated cultural values which are voluntarily conserved by the indigenous peoples and local communities using effective means which could be customary law, which could be statutory law or other formal and non-formal, informal means.

Just to very quickly go through a few examples. These are the oldest ones. So the sacred spaces, landscapes, species habitat and so on. Sorry I don't have time to give examples, but a lot of literature available on these. The territories of indigenous and mobile peoples, many of whom are still continuing to conserve very large landscapes, sustainably managed

---

wetlands, forests, coastal ecosystems and so on which are used for resource purposes often – sometimes not. But in all these cases that we have documented are conserving biodiversity. And this includes not just so called developing countries but also a lot of industrialized countries where there are traditions of conservation such as this example from Italy.

What are the global significance? We have gone out on a bit of a limb to say that if you include all the community conserved areas, and indigenous peoples conservation areas they could possibly double the protected area coverage of the world. This could be challenged, but maybe when we have the world parks congress in 2013 or the next one, we will see whether this is actually the case or not – depending on whether governments and us actually start recognizing these areas as conservation areas.

They maintain very crucial ecosystem services, all the ones that we talked about. They form the bases of livelihoods of tens of thousands of people. They are based on extremely sophisticated deep, long term knowledge that communities have and very very crucially they are extremely adaptive of the local situation. Unlike a lot of protected area systems in the conventional frameworks. And this is why it makes them also very crucial for discussions on climate, on climate change and mitigation and adaptation.

Brendan spoke about linking protected areas across the landscape, creating networks or mosaics. Of conservation areas, these actually provide you the opportunity to do that. One of the problems for example with gap analysis on protected areas has been that it is focused only on the 12 percent that is officially protected areas. While in fact there might be lots of areas conserved by communities that are parts of the so called gaps, and they actually are not gaps. It is just that they are not recognized as being conservation areas, and I will give you one or two examples of this. Here is an example from India where if you look at the left hand of the picture – the picture is not very clear – there are two areas outlined in blue, I wish I had a pointer, these are two official protected areas, and there seems to be a huge gap in the middle. But in the middle you can see there is a middle over there. That gap is almost all covered by these red hatched areas that are community managed forests. Most of them are very well managed and providing enormous conservation efforts in themselves but also providing the links between the national park here, and the wildlife sanctuary here. So in fact if you look at this entire landscape of several thousand square km – it is in some form of conservation, but governed by different forms of constitutions. And so you begin to actually look at these forms of connectivity across the landscape (oh, thank you very much. What is

also very important is that even though this is officially designated for protected areas, much of the... almost 2/3 of the area is actually under community conservation. Inside the officially and there will be maybe half a dozen forest guards within these one thousand square kilometres. Officially set by the government but most of it is actually community managed.

So you begin to see the crucial importance of community conservation in systems like these. These are also areas that provide very crucial links between wild biodiversity and agricultural diversity, I should say as a scientist that communities don't make these distinctions that we scientists often do. Because there is a continuum amongst these, but those linkages are provided in the landscape and that is also very very crucial for climate change mitigation, and especially adaptation. These are communities that have in fact over thousands of years adapted to different kinds of changes that take place, including so called natural disasters and they have to adapt. We know as an example that they have an incredible amount of agricultural biodiversity and forest and other biodiversity to rely on, gives them the mechanisms to be able to adapt to changes in climate – or other kinds of changes – social and political changes where they are forced into different areas, when migration has to take place and so on. So we are talking about the fact that, you know the species migration that will take place within climate change, the adaptations that people would have to make when climate change hits them are all much more possible when one starts recognizing and giving the importance of these CCAs. Just to say, this is crucial because all these areas or many of these areas face enormous threats from development projects, from inappropriate forms of recognition from the impositions of inappropriate rules and policies by governments – including the declaration of protected areas in areas that have actually been conserved voluntarily by communities and communities get alienated, governments are not able to protect it adequately – and you lose the conservation value. So you get these sorts of threats which we all need to look at, and the way to do that is to have appropriate forms of recognition which is mandated by the CBD program of work on protected areas. I have seen these questions and doubts about whether climate change financial mechanism currently discussed are relevant for CCAs. Of course there are enormous, maybe it would be good to look at for instance what are the carbon storage that is taking place in some of these community conserved areas and therefore one would think that they are relevant for mechanisms like REDD. But the communities themselves are extremely sceptical of these mechanisms. Because what might happen, and we can discuss this later in the discussion, is that governments might actually be pushed into even more strict, more exclusionary, more

alienating forms of conservation in these types, and that would be a disaster. So this is an open question to as whether financial mechanisms under climate would be good or bad for these sites, but we can come back to that in the discussion. Thank you.

Uttalelse G: Ashish Kothari. Oppfølgende innlegg.

Workshop: “Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround”.

I think that a special challenge that we have, you know (...) but I am going to try to address that challenge. We have to move away from, and to the people who will actually be affected, and who actually can make the difference on the ground. The indigenous network, the fishers, the peasants, the other local community. These are the people who will actually finally going to make the difference and who are actually going to be affected. They are not here. And I know you tried getting some, but we really have to try much harder. But the big challenge here is they see us as the ones who created the problems they now seeing us as the ones who want to rush into solutions, we have to do this because of next negotiations (...) we have to get into looking at governance etc, that is not the time scale they work on, we seem to be able to work on this time scale but, I don't think we are successful but we seem to because we fly from one conference to another, get into the negotiations, shout from rooftops, etc, but that is not how the majority of the worlds population works, and unless we recognize that and unless we give them that space and reveal our space, it is not going to work. I know I am not offering the solutions here, but we really have to provide that scale that space the ability of these affected people and the people who are finally going to provide the solutions do be part of this, and to actually lead this.

Uttalelse H: Trevor Sandwith (ordstyrer). Deputy Chair of the World Commission on Protected Areas (IUCN) og Director of the global protected areas policy for the Nature Conservancy in the United States.

Workshop: “Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround”.

So we have this quirky little title about catching the tiger by the tail. The tiger is obviously illustrative, but this fierce tiger of climate change that threatens to chew us all up, both at the biodiversity level but also at the community level. Does it hold an opportunity? So, what we have been giving some thought to in the commission, with our partners, with members with regions, how do we actually pull this lot together? How do we join the dots of the CBD program of work on protected areas and see a mandate and opportunity to climate change adaptation that is truly mobilized at scale? These wonderful examples and pilots have to be turned into something that is more universal to work, and so one can talk about how we build that platform and how we get organizations to work together to achieve it. So without dwelling on the programme of work of protected areas, it is a comprehensive agenda. Most countries are well on their way, as we have been hearing under the Congress, to doing all of this. But it does tend to brake down into a whole set of activities. So you get the people that are talking about management effectiveness in the way and isolation of those that are talking about sustainable financing when obviously there are the connections to be made. And similarly the issues of governance, and you know, ultimately achieving those biodiversity goals.

So, what, I suppose, this is the simplest way I can think of putting it, you have got all these different things going on, and what we have to do is to kind of join the dots up together again in the logic, the logic that inspired the programme of work. Let it be known what we want to do. And we establish protected area systems, manage them effectively, appropriately govern them – as we have been hearing – and then we can open up rest of the virtuous cycle that ecosystem services can continue to flow and be sustained, benefits can indeed be distributed, that it creates political will and support for investing in the system and indeed that the funds will flow. So this is the, well, this is the big hope – right – that we can make this all work.

So, I wanted to just go back to really the issue that any effective response to climate change has to involve both the mitigation issue which is to avoid the unmanageable and the adaptation that is necessary to manage what is actually unavoidable. So when there is this contestation about what we should be doing, it is about both. And, this comes from the World Bank Draft frameworks (...). So I don't expect you to read all this but one of the things I think we miss in the programme of work on protected areas that it was indeed a paradigm shift of, the sum is greater, more than the sum of the parts: the whole is more than

---

the sum of the parts. And that what we are actually asking countries to do, that sign up to this convention, and agreed to this programme of work, is actually to integrate within the country development strategies these responses so that protected areas are part of the sustainable development paradigm. So when we talk about climate change adaptation we equally need to see that mainstreamed into the system. We have levels of mainstreaming here that are essential. So, in Germany, painfully achieved a number of decisions that say: let's put the money to it. It is donor and NGOs support budget. Lets ask the GDF to focus on it. And encourages the kinds of research and awareness that will build the understanding that mobilizes what that is. So, I don't want to overstate my welcome here, but it is often about being practical, because people say well, what do you actually mean when you talk about adaptation – what is it? So starting to get a sense of a tight policy on the things which you can do. We heard from Brendan, here, about refugee and connectivity and revision of plans, and of course building the systems that have capacity to manage under greater risks. We talk about corridors, we got to understand where those (...) are, where the exodus changes and where it is appropriate to link. And also in the corresponding issue on who is responsible for that landscape and with whom do we have to engage. When we start talking about systems, we need the models, we need the science we need the predictive capability so that we can start assessing the impact and target the solutions in terms of design and consolidation. And when we talk about adaptation on a national level, we need to say hang on – protected areas have got to be a part of countries adaptation strategies and they aren't. And not only that, they have to be pulled all the way through to the policy level responses and when we talk about climate negotiations. So, ultimately what we are talking about, is in the regional landscapes, to look at what we have there – Ashish had a slide like yours – categories 1 to 2 (...) and indigenous peoples territories in the whole of the Amazon starts (...) to make some (...) things, but it also points to the effect that different countries have got to collaborate on this and that we have got ecological gradients across the (...) and along the spine in a trans boundary sense so ultimately what we say, I just put the slide in here to show that this is not just restricted to terrestrial, it is also in the marine (.....) environments – so what we say ultimately is that we need to tweak what we have as the programme of work on protected areas. All those technologies with the additional content of climate change adaptation. So without going into all of that, this is about make the virtuous cycle add up in responses to this particular trait. So, perhaps this is a kind of pedant on the sorts of things you could do of policy practice continuing all the way through from science to basic capacity to implement. And that is what we require a response to, so if we are going to build a collaborative

platform and we understand, maybe I am contradicting some of the speakers here but, climate change represent the greatest threat to biodiversity we know, then we can also perhaps be cheeky and say well, protected areas represent the worlds most significant vessel for adapting to and mitigating climate change, certainly at the scale that people are speaking of today. So the concept of building a platform that will start to bring people together and address this in a very cogent way with an overall goal that suggest that we need these systems to be recognized as an important contribution to climate change, adaptation and mitigation strategies. Partners got together under the auspices of IUCN to develop a project purpose that we could work on over the next, say, couple of year so we could especially climate change negotiations leading up to the COP and CBD, COP 10 and 2010 to do some really important things. To articulate a compelling case for protected areas to be part of the solution. To develop guidance at regional, national and local implementation levels for response to champion policy interventions, to look at the policy intervention not only at an international level, but what is required at a national level for example to recognize the government types and make sure that funds indeed flow to the regional level. And to make sure that as a group we actually learn from one another and communicate because without that broad awareness we are actually just talking to one another. We actually haven't touched some of the key descision makers that are negotiating on the issues we care about so much. So the issue that we are putting in front of you today is about building a collaborative platform. So I really would like to thank you all and the organizations that say we are really interested in this and we really would like to make it happen. So under the broad umbrella of the IUCN, here we are in an Alliansa workshop in Barcelona with a whole group of organizations saying let's make the alliance let's have the pact that will actually address this situation. So perhaps there is a chance of actually catching that tiger by the tail, while it is still young enough not to be especially dangerous. I'd like to stop there and invite some people to come up and sit up in the front to we could make a conversation about this.

Uttalelse I: Trevor Sandwith (ordstyrer). Avsluttende kommentar.

Workshop: "Catching the tiger by the tail: PACT 2020 for protected areas and climate change turnaround".

Ashish poses one particular challenge, but there is a whole lot of challenges. Participation challenges, implementation challenges etc. But there is one thing for sure. There is an agenda. And the poorest of the poor if I read the reports correctly, are likely to suffer from the impacts whether they want to or not, and whether they are able to respond to or not and I think it is our obligation to, and we are fortunate that IUCN sees this and gives us the innovation branch to help bring just this constituency and that constituency together and to try to make for some cogent and effective solutions. So we go away challenged but also motivated I think. That that's our agenda, and that is what we are going to actually do. So what I have gotten out of the World Congress I think is the solidarity that we have achieved.

Uttalelse J: Barney Dickson UNEP (United Nations Environmental Programme) WCMC (World Conservation Monitoring Centre)

Workshop: New Developments in assessing social impacts of protected areas and operationalizing the "do no harm" principle"

You have taken the words out of my mouth. That principle that conservation org not should have responsibility for poverty alleviation or poverty reduction. It wasn't in that sense going to add a new class in addition to conservation. Rather it was trying to characterize what the responsibility of conservation agencies are in relation to poverty. Not I agree to bring about significant large scale poverty alleviation but rather to ensure that in doing their conservation activities conservation agencies do no harm to the livelihoods of the poor and where possible, provide some benefits. And just to kind of comment on some of the other contributions; I mean the points about your definition of poverty obviously apply much more broadly – they appear to me to apply to any talk about poverty alleviation or reduction. This is just a small item on the agenda, which is trying to characterize the responsibility of conservation agencies in relation to poverty. I agree that doesn't mean we don't have to consider the points we are making, but your point is a much broader one – I am not sure that we can take it upon ourselves to answer what poverty is. There are plenty of definitions out there. And finally on what is the value added, I have been involved in developing these principles so I do think it has some value. In my value it would be good to have some language in there, in the strategic plan but it is not going to deliver vast benefits for anybody. It would just help to characterize what the responsibilities of conservation agencies are in

relation to poverty and the livelihoods of poor people who we impact upon and that is about it. It is certainly not going to address the deep seated profound problems you have identified - so modest but I would hope worthwhile.

Merknad: (...) viser til steder hvor det har vært vanskelig å høre hva som ble sagt, på grunn av støy i salen, dårlig lyd eller uklare tale.

Vedlegg 3

WORKSHOP #: 224 WEDNESDAY OCTOBER 8: 9:30 – 11:00

ORGANISATION: *The Nature Conservancy/ IUCN World Commission on Protected Areas*

TITLE: CATCHING THE TIGER BY THE TAIL: PACT 2020 FOR PROTECTED AREAS AND CLIMATE TURNAROUND

Abstract:

More than 12% of the earth's surface is included in protected areas and country reports to the CBD indicate steady progress on goals of improved management effectiveness, governance and financial sustainability. Yet biodiversity continues to be lost at an alarming rate. The progressive impact of climate change is likely to exacerbate this situation, not only directly threatening biodiversity and the resilience of ecosystems, but with unpredictable and synergistic effects on protected areas, ecosystem services, the livelihoods of societies who depend on natural resources, and the complexity and costs of management.

Paradoxically, the unrelenting extinction crisis has triggered a growing response and awareness of the critical role that robust systems of protected areas play, not only in conserving biodiversity and maintaining ecosystem services and therefore livelihoods, but in both mitigation and adaptation responses to climate change. More, better managed, better connected, better governed and well-financed protected areas in systems that are adapted to climate change are recognised as key responses that can engage governments and communities alike.

The crisis appears also to contain the catalyst for its resolution, namely the increasing promise of financial support for both mitigation and adaptation through voluntary or regulatory climate funding mechanisms. Commitments from developed countries offer an opportunity to structure investments that support protected areas including indigenous and community-conserved areas at a large scale. The challenge is to scale up the potential of protected areas to contribute to both mitigation and adaptation by capturing some of these financial flows.

While attracting finance from these sources appears to be obvious and compelling, there remain challenges in implementation, and a need to develop a better co-ordinated platform to address knowledge gaps. There remain unanswered questions regarding the functional relationship of protected area systems and climate change adaptation/mitigation, of the effectiveness of measurement and monitoring, of the costs and flows of benefits, of the institutional and governance mechanisms for increasing protected areas and their effective management, and of co-operatively

managing climate funding. Above all, there is a need to respect the rights of indigenous peoples and local communities in respect of their territories and the requirements for their informed prior consent when considering both payments for environmental services like carbon sequestration and the inclusion of areas in protected area systems.

The PACT 2020 initiative is one such attempt to engender co-operation towards addressing these challenges and seizing the opportunities that this crisis paradoxically creates. Through this initiative, IUCN and its partners are making the case for a co-ordinated effort to assert the value of protected area systems involving all forms of governance as a response to climate change. This workshop offers an opportunity to obtain feedback on this approach and to engender further support and collaboration for a global portfolio of initiatives that together advocate for an improved enabling environment and for co-ordinated field-based implementation programmes.

Objectives:

The objectives of the workshop are to:

- (i) highlight the options for protected area systems to adapt to accelerated climate change;
- (ii) highlight the case for expanded systems of well-managed, well-governed and sustainably financed protected areas to contribute to climate change mitigation and adaptation at global and local levels;
- (iii) mobilise a policy and practical response to this challenge including a collaborative partnership among key organisations as well as indigenous and local communities for climate change adaptation;
- (iv) launch the IUCN Innovation Fund project PACT 2020 with key partners, including IUCN World Commission on Protected Areas, The Nature Conservancy, Conservation International, Birdlife International, WWF, Wildlife Conservation Society, Fauna and Flora International, TILCEPA, CCBA, UNEP-WCMC, UNDP, The World Bank among others

Expected Outcomes / Outputs:

- Enhanced understanding of the critical need to adapt protected area system design, management and governance protocols in the face of accelerated climate change;
- Enhanced understanding of the opportunity to involve indigenous and local community conserved areas in climate change adaptation strategies and to maintain essential ecosystem services and livelihoods;
- Enhanced understanding of the opportunity and constraints of climate change funding mechanisms for protected area system restoration and maintenance, involving a full range of governance types;
- Increased understanding of the knowledge, data, policy and practice gaps that undermine an effective response;
- High level commitment among key partner organizations to collaborate in the PACT 2020 program to address these opportunities and challenges.

Key communications message:

- The key message is to rebrand protected areas as part of a win-win-win response to accelerated climate change, community adaptation to changing climates and as a viable means to capture and utilize climate change related funding.
- The win-win-win response includes ensuring effective management and governance for biodiversity conservation, sustained and equitable benefit flows for people and sustainable financing and institutional support.

Overall structure:

Stage 1: Setting the scene: the challenge (35 - 40 minutes)

It is proposed to make the case and illustrate the complexities/challenges with four key short inputs:

- (i) Welcome and introduction to the session (Trevor Sandwith 2 minutes)
- (ii) Protected area impacts and options in the face of accelerated climate change (Australian case study – Brendan Mackey 8 minutes)
- (iii) The importance of protected areas in climate change mitigation and adaptation responses (UNEP-WCMC input Barney Dickson - 8 minutes)
- (iv) Using the opportunity of climate change funding to involve communities in conservation and adaptation efforts (Madagascar case study – CI James Mackinnon/ WCS Matthew Hatchwell input 8 minutes)
- (v) Governance implications of protected area/adaptation in the regional landscape/seascape (governance case study – TILCEPA input Seema Bhatt- 8 minutes)

Stage 2: Turning the challenge around: the art of the possible (30 minutes)

Putting an alternative formulation on the table, and challenging a panel of experts and the audience to improve the formulation.

Introduction to PACT 2020: (Trevor Sandwith 10 minutes)

Panellists: Nik Sekhran, Seema Bhatt, Ashish Khotari, Steve Watkins, Adriana Dinu-Wright, Joanna Durbin, Jeff Price, National Govt representative

Stage 3: Committing to a collaborative response (10 minutes)

Endorsement of the PACT 2020 IUCN Innovation Fund Project by partners, and commitment to a collaborative strategy for protected area/climate change adaptation.

Bill Jackson (IUCN), Nik Lopoukhine (IUCN-WCPA), Ashish Khotari (TILCEPA) Rebecca Patton (TNC), Vance Martin (Wild Foundation), Jon Hutton (UNEP-WCMC), Frank Hawkins (CI), Kathy Mackinnon (World Bank), Guillermo Castilleja (WWF-International), Mark Rose (Fauna and Flora International), Gary Allport (BirdLife International), Nik Sekhran (UNDP), Matthew Hatchwell (Wildlife Conservation Society)